

A. 9/15.

Eisen, M. J.

Kodukäijad

A 915

3023
H 915

Kodufäijad.

Katse nende loomu seletuseks

ja

40 juttu

furnute hingede ilmunisest.

Trükiti antud

M. J. Eisen'i rahwakuule korjandusest.

Tartus, 1897.

Trükitud A. Põder'i raamatukaupluse kulusel.

PLAST
SELTS
TARTU

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

Rechtskunde

7.3023

Rodufäijad.

Katse nende loomu seletuseks

ja

40 juttu

furnute hingede ilmunifest.

Trütki antud

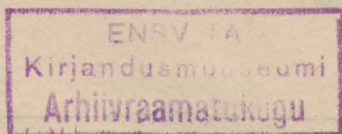
M. J. Gisen'i rahvaluule torjandusest.

Tarmas, 1897.

Trükitud H. Põder'i raamatukaupluse kuluga.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 27 Декабря 1896 г.

22252

Печатня Г. Мативена. Ревель, Никольская 23.

Elimene jagu.

Ratse kodukäijate loomu seletuseks.

I.

Tallinna tontide tants.

Ratse tontide tantsule.

Jaani kiriku poolt sammusin mööda Harju uulitsat turu poole. Korraga näen: keegi tuttav tuleb mulle wasta. Waatan hoolega: jah, lugu õige küll, endine tuttav Sammi-Laur tuleb mulle wasta tdesti.

Minu juurde jõudes jäeb Sammi-Laur seisma: „Tere kaua aja pärast!“ hüüab ta mulle wasta ja annab lätt.

„Tere, tere!“ kostan ma. „Jah, kaua aega tdesti mööda läinud, et me ühtteist pole enam näinud!“

Sammi-Laur piab aja küsimuse üsna kõrwaliseks asjaks. Pöörab jutu lõnga korraga teise külge ja küsib minult: „Kas sa iseennast ka tunned?“

Mull liitus ju küsimine keele peal, mis niisugune iseenese tundmine tähendab, aga enne veel kui sain küsida, tulitwad mulle Tallinna wiimsed nähtused meelde. Kas ei olnud Lammi-Laur ennast ta ehk todukäijate väljalutsujate kilda annud? Tarwis oli aru kätte saada. Ma tegin ennast otskohtlaseks, waatasin iseenese peale ja wastasin: „Ma arwan, et ma ilka weel Wainu-Willem olen!”

Lammi-Laur aga kõhe targalt õpetama: „Ei, ei, ega ma seda küsi, kas Wainu-Willem oled wõi ei, seda tean ma muidugi, waid seda küsin ma, kas ja ta spiritismust usud?”

Sooh, nüüd oli asi selge. Nagu ma ette arwanud, oli Lammi-Laur waimude uskuja.

Ma tahtsin seda waimude usku paremini tunda saada. Tegin enese sellepärast jälle otskohtlaseks ja kostsin: „O oh, küll ma seda usun, et siin Tallinnas piiritust leitakse. Mine, kuhu kõrtsi tahad, igal pool wõid piiritust kas pangega saada. Ja selle kihwtiga tapab siin Tallinnas palju inimesi oma meelt ja mõistust. Seda ei usu ma üksi, waid seda tean ma selgesti, sest piirituse joomise halwu tagajärgi olen igapäew rohkesti küllalt näinud!”

„Ei, ei sest ma ei räägi!” ütles Lammi-Laur diendades. „Ma näen,, ja ei saa mu jutust aru. Ma pian selgemalt rääkima. Kas ja tontisid usud?”

„Et „Tondi-kõrts” olemas, seda usun ma küll!” wastasin ma naerdes.

Lammi-Laur jäi selle wastusega niisama wäha rahule kui endistega.

Spetades ütles mulle jälle: „Tondi lortsil pole nende tontidega midagi tegemist. Ma tahan teada, kas sa waimusid usud?”

„Waimusid?” küsisin ma. „Oh oo, neid usun ma küll! Ma usun, et on häid waimusid ja kurje waimusid!”

Seegi wastus läks märgist mööda.

„Ka neist waimudest ei räägi ma,” ütles Lammi-Laur, „waid ainult furnute waimudest. Kas sa usud, et mitmete waimud weel pärast surma maa peal ilmuwad ja endid järelejäajatele näitawad? Need on need tondid ja waimud, kellest ma räägin!”

„Kodukäijad siis!” tähendasin ma omalt poolt.

„Minugi poolt kodukäijad, kui nii tahad!” seletas Lammi-Laur. „Mitmed meie mehed hüüawad neid aga tontideks!”

„Mis ajast saadid tondid siis furnute waimud on?” küsisin ma.

„Ei mina seda tea!” ütles Lammi-Laur kogeldes.

„Meie mehed armastawad aga tondi nime ja see pärast rääkisin minagi tontidest!”

„Tee ometi wahet tondi ja kodukäija wahel!” jahwasin mina omalt poolt wahele.

„Olgu siis kodukäijad!” ütles Lammi-Laur mulle digust andes. „Küüd küsin sulst aga: kas sa kodukäijaid usud?”

„Kas ma kodukäijaid usun?” küsisin ma weni-

tabes. „Pian tunnistama, et ma weel üht ainustki pole näinud!”

„Ei ole näinud?” päris Lammi-Laur.

„Ei ole!” wastasin ma.

„Kas sa tahaksid aga näha?” päris Lammi-Laur uuesti.

„D jah, kui neid kusagil näha oleks!” kostsin ma. Lammi-Lauril tuli nagu uus elu.

„On, on, sada tõrda on!” sõnus ta mu tahtlemise peale. „Tule, täna õhtu tahan sulle weel tontide tantsu näidata!”

„Kas sa siis oled tontide tantsitajaks hakanud?” küsisin ma.

„Seda küll mitte,” wastas Lammi-Laur, „aga waata, täna õhtu peetakse Tondi kõrtsi ligibal koosolekut, kuhu waimud ilmuvad. Sellele koosolekule palun sind tulla, seal saad waimusid näha ja wõid nendega kõneledagi!”

Äsi hakkas mind ikka enam huwitama. Tahtsin näha, kuidas tondid õige tantsiwad. Olin tänini paljugi kodukäijate ilmunisest, õigemini ütelda spiritismuse waimudest kuulnud, aga ei olnud weel iialgi sarnasid waimusid näinud. Andsin seepärast Lammi-Laurile kätt selle peale, et täna õhtu tõesti waimude pidule wõi tontide tantse tule.

Ettevalmistused waimude ilmunise
wasta.

Õhtu aegsasti olin ma määratud paigal platsis. Lammi-Laur wotas mind juba. Rõõmustas wäga,

et ma sõna püüanud. Wiis mind tuppa ja lästis toolile istuda.

Ma waatafin enese ümber, aga ei näinud midagi iseäralikku. Tuba nagu kõik muud tuad.

Lammi-Laur mõistis mu mõtted ära.

Laur ütles: „Ega waimud siia tuppa tule. Siin wiibime ainult nii kaua kuni teine pool maja otsas waimude tulemise wasta kõik walmis seatakse. Praegu on waimude tulemiseks aeg weel wähe warane. Seni wõin sulle uuest uuest püemat seletust anda!”

„Mis sugusest uuest?” pärisin mina.

„Eks sest waimude uuest ikka!” seletas Lammi-Laur. „Spiritsmus ehk waimude uust on uus uust, selle lipu alla me oleme wõndunud. See uus uust õpetab, et inimesest pärast surma tõsine, iseteadlik hing järele jääb edasi elama. See hing wõib ennast meile näidata, wõib melega rääkida, kui ta tahab. Weel enam; ta wõib koguni kirjutada ja teiseist ilmast lillesid kaasa tuua. Aga weel rohkem: kui waimud ilmuvad, wõivad nad tuua kõik asjad tantsuma ja targama panna: toolid hüppawad, lauad targawad ja istmed lõowad upeksuuti!”

„Seesugune on siis teie uus uust?” pärisin mina.

„Seesugune ne!” wastas Lammi-Laur.

„Kui kaua on niisugune uus uust olemas?” küsisin mina jälle.

„Si weel kaua!” kostis Lammi-Laur. „Waimud ilmuvad küll aastastajad, aga nende ilmunist ei tuntud weel maailmas. Waimude usu ülesleidmise

pait on kõige uudiste isamaa Ameerika. Seal alles saadi waimude ilmunisest pärast surma selget aru ja õpiti kutses kätte waimusid wälja kutsuda."

"Kas seitsme Moosesega?" küsisin mina wahele.

"Ei, ei meie usu mehed ei pruugi mingisugust seitset Mooset meie mehed kutsutawad waimud oma tarkusega wälja!" seletas Sammi-Laur. "Nagu tähendatud, pandi waimude ilmunist esimest korda Ameerikas tähele!"

"Kas siis mujal waimusid sugugi ei olnud?" julgesin ma jälle wahele küsida.

"Oli küll, aga nende olemist ei tuntud veel ära!" seletas tark waimude uskuja. "Ja Ameerikastki saadi alles 1850 waimude ilmunisest õiget aru. Seal kuuldi esmalt salajat koputamist, majariistad nihkusiwad paigalt ära, nägemata wägi liigutas laudu ja toolisid ja koputas nendega wasta põrandat. Pea astusiwad furnute waimud atwalikult platsi, ajasiwad koosolejatega juttu, wastasiwad nende küsimiste peale ja andsiwad neile mõnesugusid õpetusi eluteele kaasa. Wahel ilmusiwad ainult käd, ilma kehata nimelt, tegiwad midagi ja kadusiwad siis jälle niisama arusaamata ära nagu nad tulnud."

"Just nagu käsi, mis "Mene mene teekel!" kirjutas," ütlesin ma wahele.

"Just niisama!" tõendas Sammi-Laur.

"Kui aga need käd kõigele teie uuele usule niisama "Mene, mene teekel!" ei kirjutanud!" tähendasin ma wahele.

"Ei, ei jeda pole karta!" wastas Sammi-Laur.

„Meie ust seisab kindlal alusel. Su 2 aastat pärast esimest arusaamist waimude ilmunisest andsiwad 15,000 inimest palwekirja ülemale poole siisse ja palusiwad waimude ilmunise kohta seletust. Mitmed targad mehed astusiwad kohe wälja ja näitasiwad selgesti kätte, et kõik majariistade tantsimine tuas ja waimude ilmunine sealsamas kindlal põhjal seisab. Ameerikast lagunes uus ust pea Inglismaale ja leidis siingi elawat wastawõtmist. 18 kuud aega uuriti hoolega waimude ilmunist, sest palju tarfu mehi ei tahtnud „tontide tantsu“ esiotsa tõeks pidada, aga wiimaks jõudsiwad nad ometi sellele otsusele, et „tondid tõesti tantsiwad.“ Sest saadi sai meie ust ilka enam maad ja praegusel ajal leiab ta lahtet wastawõtmist igas riigis. Selle uue usu jüngriks tahaksin findli teha!“ ütles mulle Sammi-Laur lugu lõpetades.

Waimud koputawad.

Korraga kuulsin ma tua lae peal koputamist, üks kord, kaks korda, kolm korda . . . Ma jäin kuulama.

„Mis see oli?“ küsisin ma imestlehes.

„Näha on, et sa waimude ilmunisest veel midagi ei tea!“ ütles Sammi-Laur mulle naerdes.

„Need on waimud, kes koputawad. Tondid, nagu mõned meie mehed ütlewad, kutsutawad meid oma tantsule. Nüüd on paras aeg minna. Läki siis!“

Kohe hakkasime maja teine poole otsa minema.

Seal pidiwad Lammi-Lauri ütlemise järele ju waimud ilmuma.

Astusime kottpimedasse tuppa. Sigust ütelda, ma löin oma julguse peale waatamata wähe kartma. Mis see tähendas? Miks oli tuba kott-pime?

Lammi-Laur arwas mu kartust ette ära. Ütles sellepärast kohe: „Ära kard! Anna käsi siia mu kätte. Ma wiin sind tooli peale istuma!”

„Aga miks siin niisugune Egiptuse pimedus walitseb? küsisin ma wasta.

„Mikspärast? Sellepärast et waimud walgust ei armasta! Et sa siis seda weel ei tea?” ütles Lammi-Laur.

„Küll tean! küll tean!” wastasin ma. „Kõik kurjad waimud armastawad pimedust!”

„Need, kes meile ilmuvad, pole kurjad waimud sugugi!” seletas Lammi-Laur. „Enamasti kõik meie armsad omaksed ehk head tuttawad. Walgust nad ometi ei salli!”

Nõnda õpetades wiis Lammi-Laur mind tooli peale istuma. Kohe selle peale astus weel paar meest tuppa. Needki oliwad „tontide tantfule” kutsutud, et nad endid uue usuga tutvustaksiwad. Lammi-Laur wõttis needki wasta ja wiis iga ühe oma paiga peale istuma.

Selle peale pidas Lammi-Laur meile pisutese kõne. „Herrad,” ütles ta. „Ma olen teid siia kutsunud, „tontide tantfu” waatama, nagu maailma lapsed ütlewad. Waimud on täna õhtu nii

lahted ja lubawad meile ilmuda. Te wõite neid näha ja kui tahate, ka nendega kõneleda. Aga selle eest hoidke endid, et te neile ligemale ei lähe ega neisse milgi kombel ei puutu. Tahaks teegi waimusid läpuga katsuda, siis wõiks sest suur õnnetus sündida. Seda pidage meeles!"

Jälle koputati kusahil kolm korda.

"Soo, waimud annawad teada, et nad ju ilmuvad," ütles Sammi-Laur. "Olge julged, ärge kartke midagi. Kes ise waimudesse ei puutu, sellesse ei puutu ka waimud!"

Kõik majariistad hakawad tantsuma.

Nurgast hakkas nagu wähe kuma paistma. Tuli ometi ei puutunud kusahiltki filma. Selle kuma walul lahkus küll pisut Egiptuse pimedust, aga dieti näha ei wõinud ometi midagi.

Minu ees seisib tühi tool. Hoidsin selle seljast finni. Korraga tunnen: tool mu ees hakkab liikuma. Lastsin käe toolist lahti. Tool tõusis ülesse kõrgesse.

"Mis see on?" hüüdsin ma.

"Waimud ilmuvad, tool tantsub!" ütles Sammi-Laur õpetades.

Mull ei jäenud aega selle peale midagi wastata, sest et tooli tantsimine lõi mu meeled wangi pidas. Nagu poolpimebas näha wõis, keerutas tool ennast mitu korda õhus ümber ja langes siis prantsatades maha.

Korraga tunnen: minu toolil lipub ka tantsumaju peale. Aga kuhu ta mehe käest peaseb.

Tuetafin enese hästi tugevasti toolile ja ootasin, mis nüüd sünnib. Oli see nüüd minu raskus wõi mis oli, aga iga pidi midagi oli, mis toolil tantsu tuju koe minema kihutas.

Seni nähti kuma nurkas pisut suuremaks läinud olewat.

Seda wiisi wdisin ma wähe selgemini näha, et tantsu tuju nüüd pengile peale tuli. Pent seina ääres tõstis esmalt üht otša, siis teist otša ja tõusis wiimaks täiesti õhtu. Shus heljus pent natukese aega ja langes siis jälle maha. Pisut kaugemal hakkas teine tool tantsima. Tantsides tõusis tool õige kõrgesse ja tuli tantsides minu lähedale. Korraga puutus tooli jalga minu külge.

„Tohoo tondid!“ hüüdsin ma püsti karates. „Niisuguse kaubaga ma ei lepi!“

Seda üteldes tahtsin ma juba tantsiwast toolist finni jāsida, aga seal astus Lammi-Laur wähele. „Ara kardä,“ ütles ta, „waimud ei ole süüdlased, waid ainult tool, mis oma tantsuga liig kaugale läinud!“

Pööris ennast selle peale toolide poole ja ütles: „Toolid, ärge enam tantsige!“

Nagu näha, kuulsiwad tantsiwad toolid Lammi-Lauri sõna. Mitte üks tool ei liikunud enam paigalt.

Selle asemel hakkas aga laud oma tükkä tege-ma. Kerkis ühest otsast, kerkis teisest otsast, tah-tis ka lendu tõusta, aga wiist oliwad lall nagu

jaanalinnul lühikesed tiivad, mis ta teha raskesti
hästi ei kannud. Lühidalt: laud lae alla ei
tõusnud.

Tua täis kodukäijad.

„Nüüd on waimud küllalt juba oma tulekut
ette kuulutanud, nüüd ilmuvad nad kohe ise!“ ütles
selle peale Lammi-Laur.

Kohe kadus kuma ja jälle walitses pillane
pimedus tuas.

„Pane tähele, nüüd tuleb terve kari surnute
waimusid wälja!“ ütles Lammi-Laur.

Tõesti läks jälle wäha walgemaks nurgas ja
nüüd hakas waimusid wips ja wuu tuppa tulema.
See on, nad näitawad endid ja kadusiwad seda-
maid jälle.

„Miks nad nii ruttu ära laowad?“ küsisin
ma. Minu meelest näitas lugu nimelt nii, nagu
oleks nõia latorn need waimud wälja nõiutanud.

„Kui tahad, wõidwad waimud ka kauemini wii-
bida!“ ütles Lammi-Laur. Ja kohe jäi järg-
mine waim wõi kodukäija kauemaks meie otse
wahtima.

„Kes sa oled?“ küsisin ma waimult.

„Kammu-Rein!“ wastas waim peene äälega.

„Niisugust meest pole ma iialgi tunnud!“
ütlesin ma omalt poolt.

„Sa tahaksid ehk mõnda tuttawat meest näha?
Ehk Jakobsoni? Wõi Westet?“ küsis Lammi
Laur.

„See oleks tõesti kena!“ kostsin ma.

„Waimud, minge, ütlege Jakobsonile ja Westele, et nad siia tulewad,“ ütles Sammi-Laur selle peale waimude poole pöördes.

Mu uudisehimu kaswis õige suureks. Kuidas tahtis Sammi-Laur neid mehi ette tuua? Et terve waimude wõdi tontide tants pettus oli, seda arwasin ma selgesti, ehk ma küll weel ei teadnud, kuidas seda pettust tehti. Aga pibi oli tarwis teraselt waadata.

Natuke aega läks mööda. Ei tulnud Jakobsoni ega Westet.

„Kuhu nad jäewad?“ küsisin ma Sammi-Laurilt.

„Ei jõua weel. Pikk maa tulla!“ wastas Sammi-Laur. „Aga oota, oota, küll nad pea ilmuvad!“

Enne astus meie filma ette wips ja wuu weel paar tosinat tonte. Siis kuulsin korraga koputamist.

Kudas Weste habemest ilma jäi.

„Nüüd nad tulewad! Nüüd nad tulewad!“ hüüdis koputamist kuuldes Sammi-Laur.

Waatafin tulejaid. Ei näinud ometi tahte. Ilmus ainult üks habemik, sinise prilliga.

„Kes sa oled? küsisin ma.“

„Eks ikka Jakobson!“ wastas waim.

„Aga sull pole sugugi Jakobsoni ääl!“ ütlesin ma, sest ääl oli liig peenike.

"Eks sa tea, et waimudel ifka peenitšesed ääled on!" wastas waim.

"Wõib olla! Mull pole waimudega enne ialgi tegemist olnud!" sõnufin ma. "Mga ütles mulle, kudas elu waimude wallas on?" küsifin ma.

"Üsna hea!" wastas waim.

"Sa oled sellega rahul?" pärisin ma.

"Rahul!" kostis waim.

Tartwis õige muude asjade kohta otsust küsida.

"Mis sa arwad meie ajalehtedest?" küsifin ma waimult.

"Ei just head!" seletas waim. "Ajalehed ei täida suuremalt jaolt oma kohut. Tihti juhiwad neid mehed, kellel laiem filmaring puudub. Seda wiisi ei wõi nad rahwale suuremat kasu saata. Paremaid toimetajaid tuleb ametisse panna!"

Selle ütluſe wasta ei teadnud ma midagi ütelda.

"Kas sull weel midagi waimu käest küsida on?" küſis Lammi-Laur.

"Praegu ei tule mulle enam midagi iſeäralikku meelde!" koſtis ma.

"Siis laſen ma ſelle waimu oma teed minna ja Weſke aſemele tulla!" ütles Lammi-Laur.

Sedamaid kadus waim. Aſemele ei aſtunud ometi kohe Weſke

"Ruhu Weſke jäeb?" küſifin ma Lammi-Laurilt.

"Kannatuſt, kannatuſt! Mõtles ometi, piſt maa tulla," trööſtis mind Lammi-Laur.

Minugi poolest. Jäin ootama, et näha, mis nüüd sünnib.

Natukesel aja pärast ilmuski uus waim. Weste moodi teine küll. Suur, lai, tuge haraline habe teisel. Teretab meid ja ütleb: „Terwisid teiest maailmast!”

„Terwisid wasta!” kostsin mina omalt poolt.

„Kas te siis nii wähe waimude ilmutist usute, et mind lasete teisest maailmast seba teile tõendama tulla? Saage ometi targaks ja usuge ükskord, ka seba, mis te alati ei näe!” ütles waim noomides.

Mina aga wasta: „Aga ütle mulle, kust see tuleb, et su ääl wõeras on?”

„Eks sa seba ei tea, et waimudel ikka teine ääl on kui inimesel!” wastas waim warsti.

Rääkis teine just niisama nagu teised enne.

Mina uuesti küsima: „Kuule, sa oled nüüd waim ja piad kõik teadma, ütle mulle, kelle kirjawiis on praegu kõige õigem? Meie kirjanikud kirjutavad praegu üks ühte, teine teist wiisi, nii et enam ei tea, kudas kirjutada?”

Waim wasta: „Sellel kõige õigem, kes kõige õigemalt kirjutab!”

Saa nüüd targaks! Waim oli wist muijse Delfi moori käest käinud tarkust õppimas.

„Kes kirjutab aga kõige õigemalt?” küsisin ma.

„See, kes õige keele oma kirjutuse aluseks paneb,” wastas waim.

Nagu näha, ei wõinud seba wiisi waimu käest

mingisugust selgust tätte saada. Pöörfin selle pärast jutu lõnga teisale.

Rüfsin uuesti: „Sa oled ju waim ja piad kõiti teadma, ütle mulle sellepärast: kui palju raamatuid ilmub meil 10 aasta pärast?“

„500!“ wastas Weste waim.

„Kes hatab aga ebespibi meie rahwa elu juhutama!“ pärsin ma edasi.

„Waimud!“ kostis Weste waim jälle.

Selgesti sain aru, et waimud mu küsimisi nii wastata ei wõinud nagu mina seda soowisin. Ei maksnud sellepärast enam küsimistega aega wiita.

„Kas enam midagi ei ole küsida?“ küsis waim, kui ma tüki aega enam oma tagapärimistega teda ei olnud tülitanud.

„Ei!“ kostsin ma lühidalt.

„Siis wõin ma oma teed minna. Soowin teile head elu!“ ütles Weste waim, kumardas ja tegi minekut.

Tänini olin ma Lammi-Lauri käsku täitnud. Nüüd forraga, mill waim minekut tegi, targatas mulle kuri mõte pähe: „Mis? kui sa Lammi-Lauri käsu wasta teed? Jäed wagusi pealt waatama, ega saa siis iialgi waimude kohta selgemat aru tätte saa. Ratsu parem läega järele, kudas waimudega lugu on.

Waelwalt oli see mõte tulnud, kui teda ju katusin teoks teha. Küll oli Lammi-Laur kõvasti teelnud waimudesse puutuda, aga mis õnnetust

sest ometi wõis tulla. Saagu, mis saab, julgest edasi!

Enne weel kui Weste waim wõis ümber pöörda ja kaduda, targasin ma toolilt ülesse, ta juurde ja sasisin tarkaüh ta habemest tinni. See lõik sündis 2—3 sekunniga.

Lammi-Laur puhles seda nähes karjuma, aga mis see enam aitas, juba oli Weste habe minu piios ja jäigi piosse, lahti ma enam ei lastnud. Selle asemel pistis Weste waim aga punuma, habe lahkus waimust, jäi minu piosse. Mina Weste waimule järele. Sasisin teise olast tinni.

Küll karjus Lammi-Laur: „Pia! Pia! Snettus tuleh!“ aga mina ei hoolinud sest midagi, waid ümisesin: „Laf tulla!“ ja hoidsin Weste waimu tinni. Waim oli just uksele jõudnud: ma surusin waimu, talle liha ja luud mu sõrmed selgesti tundsiwad, waista ust, uks targas lahti ja teisest tuast paistis niuud hele walguis mu peale.

Weste waim moondas ennast mu kätte wägel aga Lammi-Lauri heaks sõbraks Pett-Peetriks.

„Sinaks see Weste waim oled!“ ütlesin ma talle teda tugewasti raputades. „Tuled mulle niisugust wigurit mängima! Kas sull häbi ei ole!“

„Lase lahti! Lase lahti!“ palus Pett-Peeter.

„Jah, wõta enne oma habe, seda pole mull tarwis?“ ütlesin ma ja wistasin walehabeme Pett-Peetri jalgade ette. Ise andsin talle wõmmu

tullasse ja ütlesin talle: „Kasi nüüd ja ära tule enam auusaid inimesi narrima!“

Pett-Peeter katsus, et ullest wälja sai.

Waatafin nüüd, kuhu waimude isa Lammi-Laur jäenud, Laur, kes suurt õnnetust waimudesse puutumisest ette kuulutanud. Aga ei Lauri enam fusalgilgi. Nähes, et ma Weste walewaimu habeme ära tiskusin ja Weste waimust Pett-Peetri tegin, oli Lammi-Laur, kui pettus nüüd atwalitaks sai, häbiga ullest wälja pühkinud. Seda kuulutatiwad mulle need paar teist wõderast, kes tänini täiesti wagusi waimude tantsimist pealt waadanud. Kartuse pärast oliwad nad jüa maale wagusi nagu hiired augus seisnud. Nüüd nähes, et waimust inimene sai, tuli nende südamesse jälle wähe julgust.

Tarwis oli tulewalgel jeda waimude ilmu-mise tempu paremini järele waadata. Wõisin laualt küünla ja hakkasin waatama. Astusingi esmalt teise lõrwalisesse tuppa, kelle uks wähelt lahti oli. Sealt leidsin tooli pealt esmalt Jakobsoni finised prillid ja Jakobsoni habeme, laua pealt aga udupiltide näitamise fiskefeseade.

Seal seisis ndialatern ja laterna lõrwas hulk pilita, mis meile pimebas tuas waimudena näibati. Ma panin paari piliti tähendatud riista tule ette ja kõhe ilmusiwad waimude tantsutuas enne ilmunud waimud. Sest tuast sammusin sinna, kus enne olime waimude ilmunisi oodanud. Waatafin nüüd tulega hoolfasti neid toolisid järele, mis

enne waimude tulekut tantsinud. Teraselt silmitsehes nägin, et toolide ja laua küljest peenike traat — mõnel kaksiki — lae alla läks, kust traadi otsad teise tuppa ulatasiwad. Teise tuppa tagasi minnes leidsin traadi otsad sealt eest. Tugevasti traati tõmmates hakasiwad toolid waimude tantsutuas warsti tantsima.

Seda wiisi leidsin kõigele Tallinna tontide tantsimisele loomuliku seletuse. Traadiga pandi toolid, lauad ja pengid tantsima, waimud sündisiwad udupiltidest ehk ilmus Bett-Beeter udupiltide walgusel walehäbemega ise furnuid isamaa-lasi etendama. Pimedas tuas wõis seda hõlpsa mini pettust harjutada.

Mu süda tees kangesti wihasi selle peale mõeldes, et waimude näitajad oma pettusega furnuidki hauas rahule ei jäta, waid tähtsaid isamaa poegi oma pettuse sisse kisutwad, et rahwale seda hõlpsamini wõiksiwad tuhtsa filma wisata. Sest niisugune furnud isamaalaste wäljakutsumine, pealegi weel pettusel kombel, ei ole midagi muu kui nende mälestuse teotamine. Ma olen Lammi-Lauri peale nii pahane, et ma Lauriga ei tea, mis oleksin teinud, kui teda kätte oleksin saanud. Aga Lammi-Laur mõistis oma nahta hoida. Otsisin teda küll taga, aga kätte ei saanud.

Wihaselt läksin ma koju, wihaselt, et 19 aastajal inimesel seda wiisi weel narritakse ja furnute mälestust teotatakse. Teisel homikul aga istusin laua äärde ja kirjutasin üles terve juhtumise,

mis muul spiritistide koosolekul olnud. Ma loo-
dan, et neil, kes seda lugu edespidi kufagil lue-
wad, lugemiseft oma jagu kasu wõib olla, et nad
nimelt iga waimu ei usuks, kes neile tuleb nar-
ride uudist kuulutama.

See ülemal kõneldud lugu juhtus mulle rah-
waluule kogus filma. Et ma nüüd just esiwanemate
arwamisest kodukäijate kohta kirjutan ja spi-
ritistid kodukäija usku rahwale tahawad õpetada,
arwasin kasulikult seda juhtumist siin eeskõne ase-
mel ära trükkida lasta. Sarnasel pettuse wiisil
wõis muistegi nii mõni kodukäija ilmuda. Iga
pidi selgub meile, et see, mis meieaegsed spiri-
tistid oma uueks tarkuseks piawad, meie esiwa-
nematele juba sadade aastate eest tuttav oli.
Spiritistid tahawad meid niisama rumalaks teha,
kui meie esiwanemad sadade aastate eest oliwad.
Aga niisama wähe kui me esiwanemate kodukäijaid
usume, niisama wähe wõime spiritistide uueagseid
kodukäijaid uskuda. Nii hästi ühest kui teisest
ilmub meile wasta kas wale ehk luule.

II.

Kolmed kodukäijad.

Elu pärast surma uskusiwad meie esiwanemad
ju ennemuiste, nagu seda raamatki „Elu p ä r a s t

surma" lühedalt ära seletab. Egi pärast surma õpetab niisama meie ristiusk. Meie esivanemad uskusiwad ometi enam kui ristiusk õpetab: nad uskusiwad, et hinged pärast surma puhkepaita rahule ei jõe, waid kas sagedamini ehk arwemini maa peale ilmuwad ja enam ehk vähem inimes- tega kokku puutuwad. Niisugust jurnute hingede maapeal käimist nimetasiwad ju meie esivanemad „kodukäimiseks" ja kodukäijaid hingsid „kodu- käijateks."

Kodukäijate loomu paremini tähele pannes jduame sellele otsusele, et dieti kolmesugusid kodu- käijaid leitaſse. Eimist kodukäijate tõugu tõime „päris kodukäijateks" wõi „igapäewas- teks kodukäijateks" nimetada. Need ilmu- wad warsti pärast surma oma endise koju ja awal- dawad tawalisesti kurja loomu. Koju minekul ehk kottu tulekul nähaſse neid mujalgi.

Teise tõugu langewad niisugused inimesed, kes kodu ei ole jurnud, waid tawalisesti lageda taewa all, kes ise endid tapnud ehk keda tapetud, ehk uuema arwamise järele ilma õnnistamata maha maetud. Niisuguste inimeste hinged hulguwad määratud aja mööda maailma ümber. Neid tõik- sime „hulkujateks kodukäijateks" ehk weel parem „hulkujateks hingedeks" ehk lühemalt „hulkujateks" nimetada. Kodukäija nimi sü- nib dieti nende kohta vähem, sest et neil kodu puudub.

Kolmandasse kodukäijate tõugu tuleſiwad „a a s-

taseb kodukäijad" lugeda. Nastasi kodukäijaid wõiksime ka „söömas käijateks hingedeks" kutsuda. Suurem jagu hingesid, näe, jääb pärast matust oma puhkepaita rahule ja ilmub sealt ainult torra aastas seatud ajal pealemaailma. Neid hingesid, kes seda wiisi aastas torra ilmutwab, wõetakse alati armuga wasta ja walmistatakse neile iseäralitub söömaajad. Need hinged tulewad osalt oma endise koju, osalt lähewad nad sugulaste majadesse sööma. Et aastased kodukäijad seda wiisi söömas käiwad, tohiksid nad küll söömas käijate hingede nime kanda. Tawalisesti ei kutsu rahwas neid ometi kodukäijateks ega aastasteks kodukäijateks ega söömas käijateks hingedeks, waid lihtsalt „hingedeks".

Selpool tahan kõigi nende kolme kodukäija tõu kohta kutsuda seletust anda ja wiimaks weel mõnda rahwa suust üles kirjutatud juttu kodukäijatest awaldada. Sarnasid jutte leitakse ütle mata rohkesti; neist saaks mitu niisugust raamatut täis. Neist juttudest olen selle raamatu tartwis ainult mõned wälja walinud.

III.

Kes haab kodu käima?

Selle küsimise peale wõime esiteks wastata: kõi nõiad ja kurjad inimesed, kõi, kes

õiget elu ei elanud. Herra, kes oma rahwast hirmsasti waewas, mees, kes oma raha ära jõi, naene, kes oma tütrufutega alati riitles ja taples, pois, kes ikka kirus ja wandus, kõrtsmit, kes kõrtsilisi pettis, tüdruk, kes järgesti tantsis ja targas, nõid, kes rahwale paha tegi — waata, need on esimised, kellest igaüks kodutäijate sõjawäele pidi nekrutisi muretsema. Kodutäijate leegion aga selle tarjaga veel rahule ei jäänud, nii palju mehi ja — naisi, ütleme ka, see halbduuse hallikas muretses. Kodutäijate leegion nõudis veel rohkem.

Teise järgu neekrutite andjad kodutäijate tuningale olivad kõik need, kes õiget surma ei surnud, kes endid kas ise tapstiwad ehk teda tapeti, ka need, keda ristimata maha maeti. Wiimane arwamine atwaldas aga selgesti juba ristiusu mõju. Wõib olla, et selle arwamise sünnitajad katoliku preestrid olivad, kes sarnase arwamisega rahwast tahtsiwad sunnida lapsi aegsasti ristida lasta. Teine niisamasugune arwamine kannab niisama selgeid ristiusu jälga, nimelt arwamine, et need, kelle hauad õnnistamata jäänud, kodu läima hakanud. Enamasti paneme aga ristimata surnuteist ja õnnistamata maetud inimestest seda tähele, et nende hinged just kodu läima ei haka, waid palju enam mööda maailma hulkuma lähewad seni kuni keegi Sumala sõnaga neid igatwe-sele rahule saadab.

Kolmandasse järku wõime lugeda arutõrralda-

sed kodukäijate sündimised, iseäralikud juhtumised, mis furnu panivad kodu käima. Saarlased lueksivad kolmandasse järku kōit saksad, kuid selle arwamisega ei wõdi ma ühes nõuus olla. Saarlased, näe, uskusiwad, et peaaegu kōit saksad kodu käijateks saiwad. Saarlased oliwad sakstest palju paha saanud näha. Wana usu järele saiwad, nagu ju tähendatud, kōit pahategijad kodukäijateks. Seega panivad Saarlased kōit saksad kodu käima. Suuremaa rahwas on sakste wasta armulisemad olnud. Minu kõrwa ei ole suurel maal arwamist puutunud, et kōit saksad kodu käiwad. Küll teab suuremaa rahwas nii mõne saksa kodukäimisest, aga nii paha meelt ta ometi sakste wasta üles ei tunnistata, et ta kōit saksad kodukäijateks teeks.

Kodu käima hakkasiwad kōit need, kelle testamenti ei täidetud ehk selgemalt, kōit need, kelle enne surma atwaldatud soowid järelejääjate poolt tähelepanemata jäiwad. Sureja wiimse tahtmine halwaks pidamine omakste poolt sundis furnut kodukäima ja seal omastele nende kohusid meelde tuletama. Sarnane kodukäimine kestis tawalisesti nii kaua kuni järelejääjad furnu wiimase tahtmise täitsiwad. Isa suri; enne surma käskis ta poega peapadjaga raha enesele hauda kaasa panna. Poeg aga mõtles: mis wanamees hauas enam rahaga teeb. Minul läheb palju rohkem raha tarwis kui temal! Ses arwamises wõttis poeg raha enesele.. Niisugune wiimse tahtmise rikkumine sundis isa hauast wälja tulema ja poja käest raha nõud-

ma. Poeg ei saanud enne rahu kui isa testamenti oli täitnud (S. Tamm).

Weel meie päivil on wiisiks, et matufid nagu mõnda suurt pidu ühes ja teises kohas peetakse. Matuse ajaks tapetakse lamba tallekesti, pörsas ehk wähel koguni muulikas ja kutsutakse kõi sugulased ja tuttawad kofku matuse pidu pidama, kus juures kodune õlut ja muidugi wiingi ei tohi puududa. Seal tuletatakse lahkunud hinge meele ja süüakse ja juuakse ta mälestuseks.

Kui täis majaperemees sureb, tapetakse koguni aastane ehk kaheline pull ja walmistatakse siis „peied.“*) Toidust ei katsuta niisugusel korral üle jätta, waid igale ühele peale peiterahwagi antakse nii palju kui keegi jaksab süüa, igale ühele nimelt, kes sell ajal majasse juhtub. Rahad surijad hakawad sellesama elaja näolise seljas kodu kaima, sagedamini weel sellesama elaja näol, mis elajas peiete ajaks furnule tapeti, nii ka mõni kodukäija siia näol. Surnu riided anti peiete ajal furnupestijale sell põhjusel päranduseks, et need furnu wiimne heategu on ja see heategu teba teises ilmas katab ehk nagu üteldakse: „tulewase ilma ihu katteks on“. Jäi see kohus täitmata, ilmus kodukäija.

Peale selle antakse pärast matufid kiriku saatidele leiba, liha ja raha surnu mälestuseks. Kerjajad piatwad selle eest paluma, et surnu tae-

*) Wiebemann nimetab neid „eiad“, niisama ka Holzmayer oma raamatus „Ostliana.“

wasse peafets ega kodu ei hafats kaima. Korra furnud üks maja peremees. Teinud testamendi: matmiseks tats kõige paremat karilooma ära tappa ja kõiki sugulasi ja tuttawaid sööta. Järelejääjad ei raatsinud häid elajaid tappa. Kohe hafanud aga furnu kodu kaima, nähtud teist ööse karjalaudas ja kolbel. Kõige paremad elajad laudas lõpnud ära, kodukäimine aga kestnud edasi. Si aidanud järelejääjatel muu asi kui pidanud isa kaisu järele tegema. Pöörnud esmalt furnu hauas kummuli ja tapnud siis paar kõige paremat looma ära ja kutsunud kõik sugulased ja tuttawad mälestuse söömaajale. Siis tulnud rahu majasse (J. Tamm).

Tuttawate ja sugulaste söötmise pärast oleks furnud peremees waewalt nii suurt kära ja müra teinud; palju enam piame oletama, et furnu ise söömaajast osa tahtis saada. Et ta ise ilma wiimse söömaajata jäi, hafas ta kodukäima. See nähtus juhatab meid ohwerdamise juurde furnutele, nagu mitmel wanal rahwal pruugiks oli ja nagu meie esitwanemad seba mitme mälestuse märgi järele arvates ka tundsiwad. Nagu teisel kuuleme, panitwad esitwanemad hauda elamise kõige tarwilikumad asjad kaasa. Saaremaal lastnud orjuse ajal mõni enesele elusalt ju „peied“ teha ja aidanud ise kaasa süüa (Holzmayer).

Pandi nüüd keegi ilma elamiseks tarwilikkude asjadeta hauda, siis oli iseenesest mõista, et ta pidi hafama kodu kaima puudutawid asju muretsema

wdi digem, et talle puuduvad asjad saatsiwad antud. Sellel pöhhusel ei wdi me imets panna, et kodukäija ilmub, kui furnu käest wdi digemini ütelda furnu ümbert midagi ära wdetakse. Niisugusel korral piab furnu tulema ja rööwitub warandust tagasi nõudma. Kodukäija ilmub seni kuni ta oma tätte saanud. Sarnastega furnurööwlitega ei mõista kodukäija aga nalja. Enamasti maksab niisugune rööwimine rööwija elu. Tüdruk toob korra luukambriist furnu ümbert lina ära. Kohe kodukäija lina ta käest nõudmas. Ei aita õpetaja asi ega midagi tüdrukul. Tüdruk piab ukse taga ootajale kodukäijale lina tagasi andma. Tagasi andes murrab kodukäija aga tüdruku kaela (F. Wähe). Jälle teise furnu ümbert rööwitakse lina, naene teeb linast lapselapsi. Kodukäija kohe wälja naist ja last nuhtlema (K. Feldbach).

Kodukäija ilmub, kui keegi furnut liialt taga nutab ja kaebab. Kodukäija ilmub, kui lest, kes ikka leseks lubanud jäeda, uuesti abielusse astub. Kui lest hakkab uue abielu peale mõtlema, pöörab furnu ennast hauas ümber. Ei aita see, hakkab ta kodukäima. Siitests tuleb ta ainult kolm korda ja koputab akna pihta. Ei pane lest seda tähele ega jäta uue abielu mõtteid katki, astub kodukäija tuppa ja toob õnnetust majasse (Wiedemann). Niisugune õnnetus tuleb, seda ei nimetada. Ei lähe naene uuesti mehele ega wõta mees uuesti naist, siis teha kodukäija koguni head, parandada

haigusl j. n. e. ütleb Wiedemann*). Kuul ta seda kuulnud, jätab ta ütlemata.

Kodukäija ilmub, kui surnut haua põhja wanutakse, ta surnu asju kirutakse. Korra wandund poeg isalt päritud wanfrit. Döse tulnud isa koju ja manitsenud poega ta paha teo pärast (J. Ekmann). Kodukäija ilmub, kui rist haua ümber lüfatakse. Dösel tuleb ta risti ümberlõikaja juurde ja nõuab risti paigale panemist. Kodukäija ilmub, kui teegi jalaga surnu pealuud tõukab ehk kui teegi pealuu hauast wälja wiiskab. Dösel astub kodukäija pealuu puutuja juurde nõudmisega, et pealuu saaks jälle oma paiga peale pandud. — Kodukäija ilmub, kui hauda kudagi wiisi rikutakse ehk hauale pandud mälestust ära wiiaakse. Ikka tuleb ta pahategija juurde ega anna sellele enne rahu kuni see tõid jälle wana korra peale seadnud.

Kodukäija ilmub wiimaks weel, kui surnu walwamise ajal tuli lastakse ära kustuda wõi surnuwalwajad magama jääwad. Niisugusel korral tulewad nimelt wanapaganad, nülliwad naha surnu pealt ära ja üks wanapagan pueb surnu naha sisse, kuna teised surnuga oma teed lähewad. Enamisti ikka kuuleme niisugusest surnust, et see elus paha inimene olnud. Wiljandimaal üstakse, et wanapagan selle läbi pani surnu kodukäima, Wirumaal ja Harjumaal arwatakse aga, et see wanapagan ise olnud, kes niisugusel puhul kodu käinud,

*) „Gestirnte sifemiseft ja wälimisest elust.“

sest et furnu ju ise wanapaganate juurde wiidub. Wirumaal tehatse ülepea kodufäija kuradiga sugulasets, sest „ega hunt teda muidu murrats“ (D. Bruhl). On aga wanapagan naha sisse pugunud, siis leiab ta tawalisesti paraja palga eest; mehite sele küetatsse niisugune saun, et wanapaganast ainult sinine suits järele jääb. Kodufäija ilmub wiimaks weel, kui seitsme Moosese lugija kutsumise koha lueb; sest aga pikemalt raamatus „Seitse Moosese raamatut“.

IV.

Mill ilmub kodufäija.

Mõnes kohas arwatatsse, et furnu warsti pärast suremist haab kodu täima, nii kaua kui furnuteha weel kodu seisab. Muidugi mõista, on hingel sarnane kodufäimine kõige hõlpsam, ei pruugi pikka teed kirikuaialt koju rännata, ega teel kurje hunta karta, kes nii hea meelega ju kodufäijaid kimbutawad. Surnu hauda wiimisega lõpes niisugune kodufäija. Kus sarnane kodufäija ilmus, seal testis järelejääjate waew lühikese aja: ei midagi muud kui furnu ruttu hauda, siis waew möödas.

Teised kodufäijad haawatad aga alles peale hauda wiimist kodu täima. See kodufäimine algab neil alles kolme päewa pärast, kui nimelt matmist tõesti kolme päewa pärast ette wõeti. Kus matmist hiljemaks jäeti, seal algas kodufäimine wist

ju enne matust. Ja kodukäimine ise kestis ka ainult kolm päewa. Nimelt kestis kodukäimine kolm päewa, kus kodukäija enesele mingisuguse iseäralise töö oli määranud teha. Wiljandi pool räägitakse näituseks, et üks herra tuapoissti peale wihaseks saades ähwardanud peale oma surma tuapoissti kolme päewa pärast ära kagistada. Kolm ööd käis herra kodu, aga ei saanud tuapoissti kätte, sest tuapoisiks kaval ositas ennast risti taha ära peita. Et herra tuapoissti üles ei leidnud, katkunud ta juuksed wiha pärast peast ära ja läinud wiha pärast wiimaks lõhki, nii et ainult sinine suits järele jäänud (H. Böder). Wiljandi pool usutakse weel, et kui kolm ööd mööda läinud ja kodukäija oma nõuu korda pole wõinud saata, ta enam hauast wälja ei pease.

Kolmat jagu kodukäijaid ei lasse oma ilmutist mingisuguse aja külge siduda. Nad ilmutwad kohe pärast inimese surma ja enne matust ja näitawad endid aastate laupa pärast matust weel edasi, kui nende kodukäimist kudagi wiisi ei talistada. Nii-sugust laua kestwat kodukäimist puudub meile igal pool filma. Sellepärast wõime waewalt küll tunnistada, et ühes kohas ainult kolmepäewalist kodukäimist tunti, teisel aga pikalt kodukäimist. Palju enam piame lugu nii mõistma, et ühele kodukäijale piik, teisele lühike iga anti. Mis põhjusel jee nii sündis, seda on praegu raskesti arutada.

Päewa aja peale waadates piame kodukäija

ilmumise ajaks tavalisest dhtut ja ööd kütelauluni nimetama. Kütelauluga lõpeb alati kodukäijate wõimus maa peal. Kuri kühjas kutt paneb oma lauluga kodukäija alati hauda põgenema. Seda teawad need, keda kodukäija hirmutamaks käib ja sellepärast hoiawad nad kute sagedasti ligibal. Jah sedagi on juhtunud, et kodukäijast lahtisaamise pärast kutt kunstlikult laulma pandi. Kuusik on Amblast ühe jutu kirja pannud, kelle järele kodukäija alles kute laulu peale ilmub. See jutt läheb aga teistest sellesarnastest juttudest täiesti lahku, käib ka muidu täiesti kute wõimuse wasta ja sell põhjusel tuleb küll arwata, et tähendatud juttu wõeraid aineid on sattunud.

Tuntakse ometi ka mõned juhtumised, kelle järele kodukäija päisi päewa ajal ilmunud. Kistil räägitakse, et kodukäija otse nagu majawahi ametit wõi õigem koduhoidja ametit pidanud. Tulnud teegi majast midagi ära wiima, siis tulnud kodukäija warsti hauast wälja teelma, kui tarwis ka päisi päewa ajal. Snimesed näinud teda isewärki elutana nagu odra kuhila tuule kiirusega mööda lohisewat ja natuke aja pärast jälle firikuaia poole tagasi ruttawat (S. Miinas). Niisugune kodukäija ei käinud muidugi paha pärast, waid hea pärast. Muidu nähikse kodukäijad wahel weel päewa, aga enamasti on need päewased ilmumised ennem hulkujateks waimuteks kui päris kodukäijateks lugeda.

Lääne Nigulas teatakse, et kodukäija iga nel-

japäewa õhtu kodu läinud. Sedasama tuuleme ristigi kihelkonnast. Mäti ei pia kodukäija ometi neljapäewast lugu. Haljalas kipub kodukäija laupäewa õhtu kõstri tallale ja kriimustab selle silmad weriseks. Wiljandimaal mängib kodukäija kesknädali õhtu oma tükkisid. Saarlased lasewad kodukäija iga esmaspäewa, neljapäewa ja laupäewa õhtu oma tempusid teha. Igas maa nurgas tuntakse lugusid, selle järele kodukäija ilma mingisuguse wahet tegemata iga päew ilmub. Ülepea ei ole kodukäija ühegi päewa külge koidetud, kui ta ka mõnes kohas iseäranis neljapäewa armastab. Sell põhjusel ei wõi ialgi kodukäija eest julge olla. Peale selle wõib 7 Moosese omanik igal tunnil lasta furnu hauast wälja tulla.

V.

Kudas ilmub kodukäija?

Ühest kuninga prouast räägitakse, et see ennast wärwibega ja riietega nii osanud muuta, et ta iga päew ise moodi olnud. Kes kuninga prouad ainult arwa nägi, wõis teda waewalt tunda jälle nähes, nii muutnud ta iga päew oma jumet ja olemist. Kodukäija ometi lööb kas kumme kuninga prouad üle oma moondamistega. Kuninga proua katsus iga päew ise moodi olla, kodukäija ilmub aga mõni kord ühel päewal mitmel näol, pealegi niisugusel näol, misugusel ütski kuninga proua, wõtku ta ka kõi kuntsid kõi, ei saa ilmuda.

Sagedasti ilmub kodukäija omal digel kujuk, f. o. inimese näol, niisugusena nagu inimene surses olnud ja niisuguste riietega nagu furnu hauda pandud, siis enamasti walges riides. Jälle teine tord ei näita kodukäija nii selgesti oma inimese nägu, waid ilmub enam walgena kujuna, otse niisama nagu spiritistid meiegi päitwil oma kodukäijaid lasewad ette tulla. Kodukäijast nähtse wälimine inimese kogu, aga ta ütsikuid näo jooni j. n. e. ei jassa film seletada. Niisugusena kujuna „lehwib“ ta edasi, jookseb palju rutemini kui inimene. Waewalt jassab koer kodukäija kätte saada. Wahel hüppab kodukäija ainult ühe jala peal, wahel tarwitab mõlemaid, wahel „lendab“ walge riietega nagu ingel üle wälja. Et kodukäijal ingli moodi tiitwad olnud, seda pole ma kuulnud; kodukäija lendamine tähendab niisugusel korral küll seda, et kodukäija edasi läheb, ilma et jalad maha puutuksiwad. Inimesegi kuu tandes moondab kodukäija ennast tihti: wahel suur, wahel wäike, wenib wäiksest suureks ja tahaneb suurest wäikseks. Tihti näitab ta ennast poolikult: pimedas nähtse ta kogu, wõetakse aga tuli üles, ei leita kodukäijat enam kufagilgi. Rustub tuli, juba kodukäija jälle platjis. Seega salgab kodukäija mõne korra oma kuu koguni ära ja jäeb natukeseks ajaks nägemataks. Tawalisesti ilmub kodukäija ometi nähtawal kujul.

Wanad Egiptlased uskusiwad, et inimese hing pärast surma loomades edasi elanud, hea inimene

heaš loomas, paša inimene pašaš loomas. Meie ešivanemad sedasama wiisi küll ei arwanud, aga fiiski läheb nende arwamine wanade Egiptlaste arwamisega omalt jaolt ühte. Meie ešivanemad ušufitwad, näe, nimelt seda, et surnute hinged, ei ainult inimeste, waid ka elajate näol wdifitwad kodutäima hašata. Mõni ilmus koguni pea inimesena, pea elajana. Korra tuli kodutäija: walge tanu peas, pišad paelab taga. Mees šafis kodutäija paelust finni. Aga mis šündis nüüd? Paelab moondafitwad endid šarwebeks, kodutäija ise — lehmaš. Teise korra astus kodutäija walgena šoerana majasše: kui šoera minni finni püüdma, moondas šoer ennašt inimeseks.

Wäga šagedasti ei näidanud kodutäija aga inimese nägugi, waid oli loom ja jäi loomaš, s. o. loomaš šoige šellešordse ilmumise aja. Šärgmišel korral wdifis ta jälle teisel kujul ilmuda. Korra on kodutäija hall härg, korra must šašš, korra šorw hobune, korra mõni muu loom. Ambla špetaja annab korra ühele kodutäijale, digem hufujale hinglele šašu, edešpidi ainult šana ja lamba näol ennašt inimestele näidata. Mišpärašt rahwas kodutäijad looma näol lašeb ilmuda, šelle šohta pole ma diget šeletušt leidnud. Wõrumaal ja Šeipši ümber teataše küll, et kodutäija niifugufena loomana kodu hašanud täima kui talle peiete ajal tapetud. Šah, Šeipši ääres räägitafše koguni ka weel seda, et kodutäija peiete ajal tapeiud looma šeljaš šoju šoitnud (Š. Tamm). Seda

seletust wõiks muidu üsna heaks pidada, kui ta ainult seda aru ka annaks, miks kodutäija wahel kass ja koera näol ilmus. Ega Wõrulased ometi wanal ajal seda maiust taga ajanud, et kassa ja koeri peieteks tapsiwad, nende küpsist söiwad ja nende raswast sõrmi noolisiwad? Hobuse liha söömise wõisiwad nad weel Tatarlaste käest kätte õppida, aga kelle käest koera ja kassi liha söömise? Wõru linn oli sündimata ja Tartusti puudusiwad weel kuulsad worstitegijad. Wõrulased annawad meile siis mehise „hinna ülesande“ ära mõista. Piasiwad nad ise seda ometi seletada jõudma!

Peale selle ei ilmu kodutäija mõne korra inimesena ega loomana, waid koguni iseäralikku moodi. Korra tuleb teine nagu odra kuhilas, korra jälle nagu heina saad, ajab sädemeid ja suitsu wälja. (S. Ekmann). Kas ei piaks wiimisel kodutäija kirjeldusel Järwlasel tulihännal wõderaks käinud ja tulihännalt kodutäijale ehteid juurde lainanud olema? Ma tahaksin selle peale hea meelega kihla wedada.

Jälle korra ilmub kodutäija nagu walge tompkase otsas, nii suur kui hea kass. Jälle korra kuuldatse kodutäijat. Hatatatse waatama: kodutäija moon dab ennast munaks ja weereb sängi alla. Põltsamaa lossis paneb kodutäija kuniinga Magnuse puukingad, mis seal praegu weel alal hoitakse, mööda tuba liikuma, saadab need nimelt nurgast wälja. Mõne korra nähtud aga ka ilu-

fat naesterahwast nende kingadega läitwat (M. Luu). Wisti mängiswad mõni lord ta tassipojad ehk teisel puhul jälle hiired nende puukingadega ja aitaswad kodukäijat paremini kolli teha.

Ilmub kodukäija inimese näol, siis kõneleb ta ka nagu inimene. Sagedasti juhtub aga seda, et kodukäija kõneledes niisugust rääkimist awaldeb, kellest arwata võib, et ta seda enne sugugi pole mõistnud, waid alles Wändras õppinud. Teine lord tuletab kodukäija rääkimine kolme öde meelde, kes peigmeest ilmaaegu ootaswad wõi õigem, kelle peigmehele kohe ära jäitwad, nii pea kui nad ödede rääkimist kuulsiwad, kes waest r ja t nii wihtasiwad, et nad neid iialgi suhu ei wõtnud. Mitmed kodukäijad kõnelewad ometi niisama selgesti nagu muud inimesed.

Muidu kuuleme kodukäija kohta weel, et tall üks külg walge, teine must olla, mõne korra koguni üks jalg sinine, teine punane. Kodukäija jälgede kohta teatakse Järwamaal, et need nagu kapi jäljed olla, Wiljandi ja Saaremaal aga nagu hobuse jäljed (Gesti Kirjameeste Seltsi rahwaluule kirjandus), Rihelkonnas Saaremaal aga nagu lamba ja hane jäljed.

VI.

Mis teeb kodukäija?

Kui tuas istume, tunneme puude liikumisest ära, et wäljas tuul puhub. Tuult ennast ei näe

meie aga mitte. Tihti ei näha kodukäijat, aga mär-
gid annavad ta ligiolemisest ometi tunnistust.
Teine lorb ilmub kodukäija jälle kõikide nähes ja
teeb awalikult oma tükka.

Tawalisesti awalbab kodukäija oma ligiolemist
kolistamisega. Mõnegi korra kuuldaske kolinat
kaua aega, aga kolinategija kodukäija ise ei näita
ennast mitte. Siiski ainult kolinategemisega
ei lepi kodukäija. Ta tegewuse piir ulatab palju
kaugemale.

On kodukäija pahal tujul, siis ei mõista ta
nalja. Ükski maja riist ei leia ta ees armu.
Ta loobib istmeid, toolisid, pentisid siia ja sinna.
Lauad lükkab pörandalt nurka. Paneb kõik asjad
tuas liikuma. Pärnumaal loopinud korra kodu-
käija peale selle laest kartuhwleid ja poti tükka
alla. Ja ometi ei leitud laes mingisugust auku
(S. Reitwelt).

Hädapäitwi kodukäija poolt saab sagedasti
waene keris näha. Mõne korra läheb kodukäija
muidu ahju peale wõi kerisele istuma. Korra
tulewad furnumatjad furnuaialt koju. Kodu jõu-
des näetwad nad: see, keda nad praegu matnud,
istub juba ahju peal ja soendab ennast, korra
jälle mängib ahju peal torupilli. Ahju peal
wagusi istumist ei pia kodukäija siiski oma
armsamaks tööks. Palju enam armastab ta tege-
wust. Hea tööpõllu pakutaw talle kerise kiwid.
Neid wõtab kodukäija ja loobib keriselt pörandale
maha. Suhtub kodukäijale paha tuju, kat-

jub ta kiwa inimeste pihta wisata. Seal ei aita muu nõuu kui fatsu, et putkama saab.

Enamisti tuuakse niisugusel korral õpetaja kodukäijat teelma kerist lõhkumast. Hakab aga õpetaja kodukäijat manitsema, wihasstab kodukäija, wõtab kiwi tätte ja ei pia sest sugugi lugu, kelle pihta kiwi sattub. Sarnasel korral piab õpetajagi kodukäija eest taganema. Sest ega õpetajagi pealu ja teha rauast ei ole, kellele kerise kiwi wiga ei tee. Suhtub ju sedagi, et kerise kiwi rauagi mõlki lööb, kui raud oma paksusega ei tohi liidelda.

Kodukäija mängib nii kaua siis kerise kiwibega oma mängu kui seda ise heaks arwab. Wahel wisab wäikseid kiwa keriselt sõõjatele sõõgi kausi ehk sõõb kerisel pererahwa worstid ära. Keriselt astub kodukäija mõne korra koldele ja puhub sealt tuha tuppä laiale. Ehk läheb koguni lae peale ja wisab lae pealt liiwa tuppä alla.

Siiski mitte ainult eluta asjadega ei mängi kodukäija seda wiisi; pahal tujul kipub ta koguni inimeste kallale. Magajaid näpistab ta woodis; lapsi jälle wisab ta woodist põrandale maha (J. Glemann).

Wahel teeb ta sarnasid tükkä ainult pimedas; wõetakse tuli üles, siis laob kodukäija kobe ära. Nii kipub ta inimestele tawalisesti pimedas tüli tegema. Dieti sagedasti ei pane ta tulest tuas midagi tähele; teeb oma tempusid edasi, üks koit, kas tuas tuld ehk ei. Wahel jälle teelab kodukäija tuid üles wõtmast, et tuas olijad teda liialt kart-

ma ei hakanud (D. Hinzberg). Eht jälle kus tuli tuas põleb, tuleb kodukäija ja kustutab tule ära.

Eht wiisil ei wõi teelda kodukäijat tupp peafemast. Teda ei pia tihti raud ega müür finni. Kui ta tuleb, tuleb ta wahel kange mühinaga, kange tuulega. Lufus uhted lähewad ta ees iseenesest lahti. Kellest mööda läheb, see tunneb, nagu oleks külm eht taft üle läinud (D. Bruhl.)

Mitte ainult tuas ei pia kodukäija oma mänge. Niisama nagu tuba armastab ta ka rehealust. Siin peastab ta loomad küttest lahti eht kui need seal lahti on, kihutab neid taga; weab wantrid wälja, lükkab astjad ümber, pillub põhub laiale j. n. e. Mõni kord hakanud kangesti loome waewama. Korra läinud kodukäija loomade kallale ja kistunud ühe musta lamba nii paljaks, et willa farwagi lambale selga ei jäenud (J. Neublau). Teise korra läinud noormees laudilt loomadele heinu alla wiskama. Kodukäija-ema seal aga ees. See pojale koha ütlemas: "Kra tule pojake, ma wistan ise heinu laudilt alla." Ja heinu sadanud laudilt maha, nii mis küll saanud.

Kõigi sarnaste pahade kodukäija tegude üle elumajas kuuleme kahesugusid arwamisi. Wahel räägitakse, et kodukäija ööse palju paha tegi, aga kui homiku seda paha minni üle waatama, siis leiti kõi jälle wana moodi. Nii näituseks nurka tõugatud laud jälle sellesama koha peal, kust kodukäija ta nurka tõuganud, kummuli pöör-

dud riistad jälle õigel korral, kütkest lahti peastetud loomad jälle küttes j. n. e.

Siiski mitte itla. Tuntakse paljugi lugusid, mill homikul kodukäija ööse tehtud paha edasi testis. Mis kodukäija näitusel ööse ära rikkunud, oli homiku niisama ära rikutud nagu ööse.

Kodukäija ei ilmu mitte üksi kodu, waid niisama tihti ka wäljas. Wahel nähaakse kodukäija tulemist ju kaugelt, wahel ilmub ta aga nagu maa seest. Korra tõusis kodukäija maa seest ülesse, lühikene hall tuub seljas, wasknööbid ees, walge wähe, torujas müts peas, läks karmesti edasi, aga ei liigutanud ometi jalgu (J. Reitwelt). Ehk jälle tuleb tafka kellegile järele ja ähhib ise: äh ja äh! Wahel laulab ise tülles:

„Küll hüppan ja kargan,
Pikk tee oli Päinurme,
Üks kaputas jalas!“ (J. Neublau).

Jälle mõne korra tulewad kodukäijad mitmekesi, tepid käes, ja hüüawad ise: „Halloo! Halloo!“ Korra ilmub kodukäija, mesipuu taenlus ja pakub wastatulijale mett, korra jälle õlle kann käes ja pakub õlut. Wahel kõnnib jälle mööda põldu, jahad seljas, ehk waatab põllu ääres äkkeid ja jahku. Korra jälle kõnnib kõrtsi ümber, ei julge sisse minna, sest palju rahwast kõrtsis. Teise korra lükkab kõrtsi ees kõik koormad ümber. Mehed jäenud walwama. Näinud: tulnud metsast pikfade sammudega, filmad nagu tule süed peas.

Mehed laranud kallale, võtnud kinni, viinud kõrtsi (D. Hinkenberg).

Wahel jookseb kodukäija koera kutsika wiiji hobuse kõrwas ega larda piitsagi. Wahel jälle istub koguni wantrisse ehk vette ja sõidab teekäijaga ühes. On aga keegi teel kodukäija wasta kure, siis teeb see hõlpsalt mõne tüki ära. Korra kärib mees kodukäija teelt eest ära minna. Kodukäija aga haab rattasse kinni ja tõmmab lopsti! ratta alt ära.

Kodukäija awalbab sagedasti koledat jõudu ja üleloomulist wõimu. Korra saab mees kodukäijaga kottu. Mees nõuab, et kodukäija teelt kõrwale astuks. Kodukäija ei pane nõudmist tähele. Mees tõukab kodukäijat. Tüli tõuseb. Mees tõmmab kirtsu kätte, aga kirtsus kaob käest ära; mees haab piima pütiga peksma, aga pütt laguneb käest. Wahel katsutakse aia roigastega ja teiwastega kodukäija kallale minna. Aga kodukäija murrab jämedad roikad katti, just nagu oleksiwad need witsa raod.

Ülepea ei ole hõlpus kodukäijaga tulisteda ehk maadelba. Wõit kipub alati kodukäija kätte jääma. Hädaga peaseb, kui hunti appi hüütakse ehk kui maadelbes kuu poole pöördakse. Nii kaua kui kodukäija peal pool, kaalub wõit tema poole, maadleja jääb ikka kodukäija alla. Oskab ometi maadleja ennast kuu poole hoida, siis ei aita kodukäija suur rammu midagi: wõit jääb maadlejale. Korra sattunud üks kõster kodukäija kimpu. Kõster ei

tunnud ülemal nimetatud footu. Pikkade küüntega traapinud koduläija lõstri näo weriseks ja hammustanud wiimaks lõstri nina peast ära (J. Loosberg).

Kui koduläija muidu kellegi kimpu sattub, pigistab ta nii inimese käsi, et läed üsna ragisewad. Rawalast Hansust räägitakse, et Hans koduläija tanget jõudu tundes enesele raudkinda lastnud teha ja selle koduläija piosse pistnud, kui see ta lätt nõudnud. Koduläija pigistanud, nii mis raud ragisenud, Hans aga ei tunnud mingisugust häda.

Tihhti käib koduläija püüd selle peale inimese hinge wõtta, kui tähendatud inimene kudagi wiisi koduläijat pahandanud. Herra tahab kutsari warbasse ajada ja ära küpsutada, kui kutsar herra seitsmeks aastaks hauda linni pannud. Mõne korra ei räägita kõige vähemalt mingisugusest iseäralikust põhjusest, waid nimetatakse aga, et koduläija inimest ära tahtnud murda. Mitu korda tipub koduläija just selle kallale, kes ta surmukeha hauda wiib. Koduläija largab kirstust wälja ja tungib mehe kallale. Onnets on mets ligidal ja mees peaseb puu otsa ronima. Koduläija puu otsa ülesse ei roni, küll aga hatab ta puud alt latki närima. Mees hüppab ülewel teise puu otsa. Weel mitu puud närib koduläija seda wiisi latki, kuni mehele wiimaks peasmine tuleb.

Itka ei peasta nii õnnelikult koduläija küürist. Korra tulnud koduläija ja teinud heinaliste wikatid hobuserauaga nürida. Selle üle pahandanud

heinalised hirmus ja wandunud kodukäijat. Teisel öösel tulnud aga kodukäija ja kägistanud wandujad ära. (J. Rootslane).

Ülepea tuletab kodukäija loomus tihti wanapagana loomust meelde ja kodukäija teod lähewad mõnegi korra wanapagana tegudega ühte. Kodukäija tõmmab wahel hammastest niisama tuld nagu wanapagan.

Kurjad inimesed teawad kodukäijaks saamist ju ette ära. Mõni inimene ahwardab elu ajal pärast surma kodukäijaks saades tulla ja neid, kes teda elu ajal pahandanud, ära murda. Enamasti ostawad aga need, teda seda wiisi lubatud ära murda, ette waadata, nii et nad kodukäija tagakiusamisest õnnega ära peasetwad.

Kodukäija ei kõnni mitte üksi jala, waid sõidab wahel ka hobusega. Wõrumaal räägitakse, et ta sellesama looma seljas tuleb, mis peiete ajal tapetud (J. Tamm). Wahel sõidab kodukäija jälle musta hobusega, Saaremaal wiib kodukäija sõites korra 50 sülba aeda maha (J. Anger). Rahwaraamat (III.) teab lugu, kelle järele kodukäija tõllaga pruudi järele tuleb. See tõllaga hauda wiimise lugu tuletab aga liig selgesti tuttawat Genore lugu meelde.

Wiimaks saagu weel tähendatud, et kodukäija mõne korra inimeste palwel käib. Seda juhtub, kui kodukäija midagi tarwitab. Tuttaw on, et need, kes iseendid tapnud, seda asja tulewad nõudma, kellega nad oma elu wõtnud. Räägitakse aga ka

niisugust lugu, et kodukäija kodurahvalt findaid ja kapetaid tulnud paluma. Raebanud wäeti, et külm ta sõrmed ja warwad tahta ära wõtta. Niipea kui sootwitud jala- ja läewarjud saanud, läinud kodukäija oma teed (D. Schanz).

Wailida ei wõi me kodukäijate pidudest. Reid piawad nad tawaliselt kas kirikus, tabelis, furnu- lambris ehk muus niisuguses paigas ära. Seal wiidawad nad oma aega kaardi mängimisega ehk tantšuga, kuni kuff nad wiimaks hauda kohutab. Enamisti langewad sarnased pidupidajad mõisnikkude ja suuremate meeste kilda.

Et kodukäija oma loomu poolest nii tihti wanapagana loomuga ühte läheb, wõime kergelt mõista, miks teda weel meie päiwilgi kangesti kardetakse. Jung räägib, et aastat 60 tagasi inimesed kodukäija eest nii suurt hirmu tunnud, et keegi päisi päewa üksi kusagile ei julgenud minna, weel vähem ööse. Kui päewa ajalgi mõnda walget riietega inimest, walget hoost ehk muud looma üksikult nähtud, olnud liisendamine lahti: „Kooljas tuleb!“ Küll on kodukäija kartmine päewa ajal nüüd ju kadunud, aga ööse teeb kuri loom kartlikkudele meiegi päiwil ikka weel kolli küll!

Lõpuks ei tohi me nimetamata jätta, et mõned kodukäija hirmsad tülid küll wist wanapagana süüks langewad. Lugu on, näe, niisugune, et wanapagan kurjabel inimestel esimesel ööl pärast surma naha katsub seljast ära kiskuda ja ise selle naha sisse pugeb. Wanapagana sulased läbewad seni

urnu hingega oma teeb. Seda wiisi urnu naha sisse jãedes halab wanapagan teisel ja kolmandal õõsel kodu kãima. Kes teab, ehk saadab niisugusel korral kodukãija - wanapagan mõnegi hirmsa töö torda, mis muidu lihtkodukãija patu registrisse üles pannakse. Niisugust wanapagana tempu tuntakse aga wãga hãsti ja wãlwatakse itka urnut hoolega, et wanapagan urnul nahka seljast ära ei wõtaks ega ise selle naha sisse pueks. Sõnnib ometi sarnane lugu, siis lastutakse teewa weega, hobuse sõnituga j. n. e. wanalepaganale puusãrgis palawat põrgut walmistada, nii et wanastpaganast sinine suits wãlja kãib ja wanapagan kisenades punuma pistab, kui ta mehike weel ülepea eluga peaseb.

VII.

Rudas kodukãija eest ennast hoida.

Parem hoida kui oiata! ütleb tuttav wanasõna. Selle wanasõna tõhtsust tundsiwad esiwanemad wãga hãsti. Kõll teadsiwad nad abinõuusi kodukãija kaotamise wasta, siiski arwasiwad nad paremaks selle eest aegsasti hoolt kanda, et urnu ülepea ei hãtaks kodu kãima.

Wãga mitmesugusi kuntsiwad pruugiwad Saarlased selle wasta, et urnu rahulikult hauda jãeks. Puusãrki pannes antakse urnule kõi elus tarwilikud asjad kaasa. Iga urnu saab raha rinna

peale. Selle rahaga piab teises ilmas ostma, mis tarwis. Tihti pannakse ka leib ja wiinapudel kirstu, wiinapudel peaaegu alati (J. Anger). Kaha ja wiinapudeli panemist kuuleme aga üsna üleüldse suurelki maalt, niisama ka raamatu panemist rinna peale. Saarlased kingiwad furnule weel sellesama nõela, sellega ta riideid õmmeldub, ja tüüti lõnga, et ta tulewas elus riideid wõiks paigata. Priiuse tuleku ajal weel pandub peale selle peahari ja kirstestki puusärki ja üeldub: „Mine nüüd teise ilma ja walitse seal sakste üle, nagu need siin sinu üle walitsefiwad“ (Luce). Praegusel ajal ei teata, nii palju kui mina kuulanud, nimetatud ütluhest sakste kohta enam midagi. Wist on Saarlased aru kätte saanud, et saklad enam ainukesed walitsejad ei ole eht et nii mõne saksa wõimus enam midagi ei tähenda. Peale selle räägib Luce, et minewal aastasajal hobunegi hauda kaasa pandub. Seegi wiis on ammu kadunud. Sai nüüd furnu kõik tarwilikud asjad kaasa, siis ei pruukinud ta enam koju tulla neid teistelt nõudma.

Kui furnu õue wärawast wälja wiiaakse, wisatakse talle wärawast kapaga wett järele. Seda wiisi kodukäijal meri ees, ei pease enam tagasi. Ka wisatakse kolm korda tuhtla furnule wärawast järele. Peale selle pannakse puusärgi juurde weel wiht. Kas furnu wihasi ennast hauas piab wihtlema wõi mõnda muud tegema, selle kohta puuduwad teated. Jälle teisel tehakse seitse risti iga ukse afna, wärawa, läwe j. n. e. peale siis

ei pease kodukäija tuppa (S. Unger). Sarnast ristide tegemist kuuleme Läänest, Harjust, Pärnu ja Wiljandimaalt ja weel mujaltki.

Nõida ehk tarka weetakse kolm korda ümber haua, wasta päewa nimelt. Mõni kord ei aidata see kool ometi mitte ega kummuli hauda panemine, mida üleüldse tuntakse. Näituseks wiidub Koki Suhan taks korda ümber haua; siis aga läinud puusärk nii raskeks, et enam ei jõutud kanda. Pandud kummuli hauda ja kolm suurt kiwi haua peale. Sellegi poolest tulnud hauast wälja ja hakanud jõulu laupäewa õhtul kiwiaeda maha kiskuma.

Mõnes kohas pannakse haawapuust roigas hauda kirstu peale; siis ei pease furnu wälja. Tagametsas pannakse nõid wõi tark istukile hauda ja antakse sülla pikkune haawapuust kepp kätte. See kepp piab furnust ühtlasi ka teisi kodukäijaid eemale hoidma.

Ririkuaialt tagasi tulles lõigatakse tee äärde puude koore sisse ristid. Atla ja Karala tee ääres Rihellonnas on mõned puud nii täis ristisid, et kusagil enam tühja paita ei leita. Iga matuse-line teeb risti. Need ristid hoiatwad furnut tagasi tulemast, sest furnu tuleb alati sedasama teed tagasi, kust teda ära wiidud. Ristide juurde on tihti weel duemärgid lõigatud. Nende duemärgide abil saab teada, kui mitu furnut sellegi talust furnuaiale wiidud (S. Unger).

Kureweres ja Tagametsas murtakse männa ladwad tee ääres pooleks matuse ajal. Kõwasti on niisugune mändade murdmine uuemal ajal ära kee-

latub. Rõige teelu peale waatamata wõib mõnes kohas waewalt terwet mända leida.

Läänest leiame palju samu pruukisid, mis Saarestki. Wärawast wälja wiies wisatakse furnule toobiga õlut ehk klaasiga wiina järele. Puusfärgi laastud wiiake aia nurka hunitusse; jälle teisel põletatakse laastud iseäralikus kohas ära. Ristisid teewad Läänlased niisama rohkesti nagu naabrid Saarlasedki. Surnule pannakse pühapäewased riided selga: muidu tuleks hauast tagasi neid nõudma. Paiguti pannakse muude asjade kõrwal raha ja tubaka tont puusärki kaasa. Ruke tapmist leiame Läänestki mõnes kohas nagu Saares. Ruke tapmine nähitse aga üleüldse õige laialt tuntud olewat. Hauale külwatakse linaseemneid ja kiriku santidele antakse andeid, (surnu riideid ja leiba), et need surnu eest palusiwad.

Pärnumaalt ei ole mul mingisugust kombet filma puutunud, kombet, mis Lääne ja Saare kombetest lahku läheks. Peale surnu äratwiimist lüüakse ukse läwesse nael; see naela löömine on minu teada aga üleüldiselt pruugitaw, kui ka seda pruuki igalt poolt kirja ei pandud. Muidu üteldakse weel, et surnule pühmedki järele wisatud (S. Jung*).

Wiljandimaalt teame, et Tarwastus surnule pesuwesi südame kohale laua alla pandi ja ka wiht puusärki kaasa anti. Patkulas wisati surnule mõnesugusid terariistu järele (Dr. Hurti wana-

*) Kodumaalt nr. 6.

wara). Peale selle lõikatiwad matuselised Pattulas „ristikuuse“ sisse ristisid, rüüpatiwad märjusest ja ülendatiwad seal juures hinge ja alandatiwad pattu (Gesti Kirjameeste Seltsi wanawara.) Pilistweres suitsetatse furnu wäljawiiamise järele tuast kadalatega tuba. Kadalate marjadel on rist otjas; see rist peab kodukäimist teelma. Peale selle tehatse pesuwesi, kellega furnut pestud, uuesti tulistatse ja wisatatakse tulist wett mööda seinu. Wõrmandale uatse alla tehatse kolm risti maha. Mõni lõikab ka patu peale kolm risti. Keist ristidest ei saa kodukäija üle (J. Keller). Hauale löödi Tartwastus kadastase kēpiga kolm korda risti (Dr. Hurti wanawara.)

Wõrumaalt, kus muidu palju wiisid alal hoitud, ei ole mulle midagi uudist ette juhtunud. Tartumaalt kuuleme, et seal neljapäewa õhtul „walget“ hana peale wiidud. Surnu kottu ärawiimise ajal pannakse wõõ wärawa posti külge. Enne kui furnu weel puusärki seatakse, pannakse wikat ehk nuga külle alla. Laatres kaswab praegu weel suur pedajas tee ääres; see pedajas on täis rista, mis kodukäimise teelmisest sinna tehtud (H. Rasla).

Wirumaal pannakse hõbewalget furnu pesumee sisse ja siotakse punane willane lõng furnu pahema jala suure warwa ümber sulka sisse. Peale selle tõmmatakse nõör kingandelale täha ja kätakse sellega kolm korda wasta päewa ümber tua. Surnuaialt tagasi tulles wisatakse matuselised esimesel sillal ehk trummil furnu wantrilt ehk reelt need õled maha, mis puusärgi all olnud. Kodu kaima ha-

kates ei pease furnu sest kohast, kuhu õled maha wisatud, edasi poole ja tee kõrwas ei saa ta kraawist eht ojust üle (D. Bruhl).

Jõhwis jälle sõidetakse tee peal kolm korda ratast moodi risti furnuga. Muidu arwatakse Jõhwis, et wäiksele furnule wäike loom, suurele furnule suur loom tarwis ära tappa (J. See-land). Loomade tapmine on üleüldine, aga igal pool ei tehta selget wahet wäikse ja suure furnu wahel. Mõnes kohas tapetakse loome ka siis, kui liha enam kui tarwis majas. Loom piab ometi tapetud saama, sest tapmine hoiab kodukäimise eemale.

Herneiste keetmine ja söömine on üleüldine. Jõhwis wõetakse aga herneid furnuaedagi kaasa ja pannakse ka kirstu peale. Risti juurde tehakse auk ja pannakse raha auku. Kes furnut saatmast eht waatamast tulewad, panewad käed wasta ahju nurka (Dr. Hurti Wanawara). Peale selle peetakse furnu saatmisel teel hobune kinni, kui hobune ise seisma ei jäenud ja tehakse tee äärde puu koorde rist. — Wäikses-Maarjas topitakse, kui furnu majast wälja wiidud, kõi praod ja augud kinni, siis ei pease kodukäija talusse sisse. Surnu saatmisel tehakse igal tee arul puu koorde rist (Dr. Hurti Wanawara).

Järwamaal Amblas sõidetakse furnuga ümber puude ja kiwide ja riisutakse siis rehaga jäljed kinni. Ometi ei aidata see kõi iga korra (J. Neublau). Andide peale sanditele pannakse suurt rõhku. Korra unustanud üks mees santidele anda.

Kohe ilmunud kodutäija ja ütelnud: „Too mulle lüüa, mu tõht tühi!“ (S. Ekemann).

Harjumaalt kuuleme ka tuttavat naela löömist lätsele, aga Harjakad lisavad sinna veel üht ja teist juurde. Risti kihelkonnas lüüakse nael ukse sisse furnu väljavõimise järele. Kirstu kinnilöömise ajal lööb igaüks veel naela pihka. Kui keegi ise ei osta lüüa, nagu väikesed lapsed, siis hoiab vanem inimene nende käe kinni ja lasseb seda wiisi lüüa.

Surnu matmise juures tehakse veel mõnesugusid tempusid, aga need jätame siin kirjeldamata, sest neist ei ütelda selgesti, et need kodutäimise vastu on. Siin saavad ainult need tähendatud, mis kodutäimist arwatakse eemal hoidwat. Sarnastest nimetame veel mõned Wiedemanni raamatu järele, selle (prüukide) kodupait meil teadmata. Surnu puusärgi mõdet pannakse puusärki; teel naelutakse pisutene ristike ühe puu külge ja soola riputatakse hauda. Surnuleha raputatakse üle kiwide sõites. Seega loodetakse furnu pea uimaseks minewat, et ta kojutuleku tee ära unustaks.

Jung teab rääkida, et surnule paberi tükkide sündame kohta pannakse. See sünnib selle sihiga, et kui Peetrus surnu käest passi küsib, tall siis pass ette oleks näidata ega prüugiks seda kottu otjima tulla. Mis selle paberi peale oli kirjutatud, ei tähenda Jung. Et Peetrus passi nõudjaks tehakse, tunnistab, et wiimne wiis ristiusu mõjul sündinud. Ennemuistne Maa-meis ei wõinud ju Peetrusest midagi teada.

VIII.

Rudas kodukäijat ära kaotada.

Rõõm ja mure tatsikwennad,
Ratsiklapsed loomu tojas,
Rõnnitwad käsi täessa,
Rändatwad samm u sammussa

laulab Kalewipoeg. Sedasama, mis Kalewipoeg rõõmust ja murest ütleb, wõime ka kodukäija eest hoidmise ja kodukäija kaotamise abinõuudest ütelda. Mõnda sedasama abinõuu pruugitakse nii hästi kodukäija kottu eemale hoidmiseks kui ka kodukäija kaotamiseks. Niisugusteks abinõuudeks tuleb näituseks pahema jala kannaga kolme korraist lõõmist haua lugeba, ka lina seemnete külwamist hauale arwata. Niisama mõjutw abinõuu mõlemal korral on furnu kummuli pööramine hauas. Wiimast abinõu pruugitakse meie päiwiigi weel mõnes kohas. Rihelkonnas olla, nagu keegi Rihelkonna mees mulle kõneles, wiimasel kümnel aastal tats hauda salaja õõse lahti kaawatud ja furnud nendes kummuli pöördud. Surnute talus oli, näeb, õõse kolinat kuulnud. Seda peeti kodukäija kolinaks. Kodukäijast taheti lahti saada ja ses nõuus mindi ja pöördi furnu hauas kummuli. Meieaegsed furnud käsitwad ometi wiist Tallinnas kõrgemat tarkust õppimas. Iga pidi ei olla ümberpööramine haua midagi aidanud; kolinad kestnud pärast ümberpöörmist wana wiisi edasi. Ja jah, nii see lugu on, uus aeg teeb kodukäijadki juba targaks; isaisade

pruugid ei tee neile enam niisugust kolli nagu ennemuiste; enne Tallinna uut moodi kodukäijate ülesleidmise aidanud ümberpööramine aga niisama hästi nagu heinaaegne päike higitama panemiseks, aidanud ei ainult Saaremaal, vaid ka niisama hästi suurelmaal.

Üleüldiste abinõude kõrval tunti veel hult iseäralikku abinõuüsid kodukäija kaotamiseks. Peaaegu igaühte liidetakse ära proovitud olewat. Hakka-
wad aga meie ajal Muhu taadid wõi Setu wäljed neid pruukima, kardan ma, et nad niisama häbisse jäewad, nagu prohwti pois, kui prohwti tepiga tahtis furnut ülesse häratada. Tallinna tartus on wist kõigisse kodukäijatesse hakanud, nii et need enam tuld ega wett ei karda, waid kohe platši astuwad, kui Tallinna saaks oma waimude kutsumisega turule sammub. Nuusa inimese süda hakkab niisuguse juhtumise korral tõesti wärisema, kui kodukäijate kari tuppä sisse sammub, see kari, kellest lahtisaamiseks Tallinna küllalt mõjutwad mehed abinõuüsid lätte ei õpeta. Kuid julgust! Alwardagu Tallinna saaks küll oma kodukäijatega; me neid enne kartma ei haka, kui kodukäija küüsi oma taelas tunneme. Enne saawad Tallinna saaks ometi lootuse järele ise juba kodukäija auu sisse. Siis wõitwad seda hõlpsa-
mini tulla ja meile uskmatadele Doomastele oma kõrgemat kuntsi õpetada.

Aga läbi esiwanemate õpetuste juurde tagasi,

nende õpetuste juurde, kelle täitmine kodukäija pidi hauda sinni panema.

Kõige üleüldisemalt tuntud kodukäija koll on hunt. Hundid wihtawad kodukäijat weel rohkem kui Olewit Postimeest. Hunte kardawad kodukäijad enam ehk kui muistsed mehed koerakoonlasi. Koerakoonlaste eest wõi paremini koerakoonlaste küüsi peastis tihti tommingas, huntide küüsi ainult nii kõrge koht, kuhu hundid kallale ei ulatanud. Niisugune peastmine oli ometi silmakirjaks. Hundid ei taganenud paigast, kuhu kodukäija nende eest põgenes, ennem ära kui kodukäija edasi pidi minema. Niisugusel korral langes kodukäija aga ilma armuta huntide küüsi. Kõll pakkus haud kodukäijatele kaunist pelgulinna, kuhu ütski hunt kallale ei peasnud, aga hauda minnes lõpes kodukäija ära kodukäija olemast, olgu siis, et ta järgmisel ööl altilmast jälle wälja tuli. Hundid kodukäijaga nalja ei mõdinud. Niipea kui kodukäija nende küüsi puutus, kiskusiwad nad teise lõhti, nii et ainult natukene sinist suitsu järele jäi. Wahel andiswad riide tüki ära murtud kodukäijast tunnistust.

Nagu tutaw, wihtawad ja kiusawad hundid niisamasugusel mõõdul ka wanapaganat taga ja murrawad wanapagana ära, kui see iganes nende küüsi sattub.

Nagu muiste paljas hüüb „koerakoonlased tulewad!“ terwe külarahwa põgenema pani, nii paneb kodukäija ka põgenema paljas hundi nime nimetamine. Tahtis teegi kodukäijast lahti saada, siis

ei tartwitanud ta muud kui hüüda: „Hundale! Hundale!“ Sarnast hüüdmist kartis kodukäija wäga ja põgenes tawalisesti kohe ilma järele waatamata, kas ta kurbad waenlased tõesti tulemas. Wäga tihti juhtus ometi, et hundid niisuguse kutsumise peale ilmuwad ja siis häda kodukäijale! Harjumaal hüütakse sarnasel korral ka: „Püha Jüri! Püha Jüri!“ Selle hüüdmise peale jookswad hundid kohe platsi, kui kaugel nad ka kodukäijast muidu oliwad (S. Bloompuu). Püha Jüri appihüüdmine tunnistab aga selgesti uuema aja jälgi. Püha Jüri an Slaawlaste käest kodukäijate kaotamiseks appi laenatud.

Wähem mõjuwaks abinõuks kodukäija kaotamiseks tuleb hõbekuuli arwata. Wahel aitab hõbekuul wäga hästi, wahel aga ei lähe hõbekuul pihta. Korra lastud kodukäijat hõbekuuliga. Hõbekuul läinud kodukäijale ainult reie sisse. Longates pistnud kodukäija selle korra küll punuma, tulnud aga pärast ometi tagasi. Kreuzwald räägib, et Halljals üks koguni paar tosinat hõbekuulifid saanud, aga kõik hõbekuulid midagi ei mõjunud, kuni hundid wiimaks ta õnneks wõtsiwad*). Me kuuleme ometi, et see sugugi õige kodukäija ei olnud, waid elus mõisaproua. Seega jääb Kreuzwaldi tertwe lugu kodukäija auutroonist ilma.

Niisama ei aita õpetaja alati kodukäija wasta. Õpetaja täis mõju awaldata ennast alles siis, kui

*) Eesti rahwa ennemuistsed jutud, II. 325.

õpetaja juures olemisel weel tavalisi tükkisid teha. Kui õpetaja matmise sõnad uuesti ära lueb ja furnu hauda kummuli pannakse, on abi lohe kae pärast (J. Niinas). Wahel lueb kodukäija õpetajale matmise sõnad järele, kuid Amen ta ometi ei ütle (J. Waine). Õpetajale, kes ainult piibliga läheb kodukäijat ära ajama, loobib kodukäija kerise kiwa wasta. Saunarahwas ei saa seda wiisi enne kodukäijast lahti kui saun ära põleb (J. Kadanit.) Jälle korra toodud õpetaja kodukäijat ära kaotama. Õpetaja lugenud tuas, rehe all aga teinud kodukäija niisugust müra nagu oleks 12 kurikaga pesu pestud. Kui selle peale raudora wõetud, rehealla mindud, ja kõik põht läbi sorgitud, tulnud hall härg rehe alt wälja ja joosnud metja. Jälle teisel lugenud õpetaja matmise sõnad uuesti, pannud raudristi hauale, teinud 3 risti liiwale hana peale, ka õue wärawasse tehtud ristid, siis alles saadud abi.

Kurjawaimu waenlane kull on ka kodukäija waenlane. Niisama nagu kute laul kurjawaimu minema kihutab, niisama kihutab see kodukäija oma teed, olgu ka seks korra. Saares arwatakse ometi, et kodukäija minema kihutamiseks kute laulu alati tarwis ei olegi; kui aga kute ja kana ühtlasi taenlusse wõtab, peastawad nad sind seks korra kodukäija küüsi (A. Kuldsaar). Bärnumaal jälle õpetatakse, et kull siis kõige paremini mõjub kodukäija wasta, kui kull tapetakse ja kute werega iga uste ja wärawa alla rist tehakse (J. Reitmelt).

„Issa-meie,“ mis tavaliselti kõiges hädades aidata, nimelt kui seda tagaspidi luetakse, ei too koduläija wasta abi. Issa-meie mõjub ainult siis, kui seda kolm korda luetakse, Issa-meiega ühes ka kolm korda matmise sõnu, kolm risti hauale tehakse ja kolm korda pahema jala kannaga hauale lüüakse (D. Bruhl.)

Muidu tuntakse veel hulk nii ütelda kohalikka abinõusid koduläija kaotamisest. Väanes räägitakse, et koduläija ära kaob, kui lina wõetakse, mis kolm kord laulatusel pruubil ümber olnud (M. Reimann.) Eht jälle: 3 saksa maalt wõetagu 3 pihelga otša ja wiidagu need koduläija hauale. Rasulit on niisugusel korral ka weel pahema jalaga hauale lüüa (M. Reimann.) Mõnes kohas teatakse, et kõige paremini mõjub, kui niisugune töö neljapäewa õhtul sünnib.

Pärnumaal tõeldakse, et furnu wahel ainult sellepärast kodu läib, et lottu enesele mõnda tarwilikku asja saada. Läheb koduläija soow täide, kaob koduläija iseenesest ära. Kui korra koduläijale külmal ajal lapetad ja lindad anti, ei tulnud koduläija enam majarahwast tülitama (D. Schank). Mõne korra aidanud seegi, et koduläija tagasiusamist elukardetawaks nimetatud. Kui korra mees koduläija tüüfist lahti peasnud, ütelnud mees. „Hoidku Sumal niisuguse pigistamise eest, ära tahtis hinge wõtta!“ Selle peale ei tülitanud koduläija enam meest (M. Uija.) — Koduläija kallaletungimise korral moondanud koduläija ennast.

Korra moonandanud koduläija ennast munaks. Muna wõetud aga kinni, raiutud katki. Seda wiisi peastud koduläijast lahti (D. Schang.)

Wiljandi pool kästakse riideid ja narusid ära põletada, nimelt aga ka selle riideid ja narusid, kes koduläib. Narude põletamine kaotada koduläija ära (J. Keller). Iga korra ei tarwitatudki narusid põletada; astus keegi koduläijale julgesti wasta, kadus koduläija iseenesest ära, ilmus aga pärast ometi uuesti. Riugas koduläija kedagi alati taga, siis pidi tagajärgsatud inimene koduläija hauda risti taha pikali heitma; risti taga pikali seisdes ei pruukinud koduläijat karta (H. Pöder). — Veel tiidetakse Wiljandi pool kasulikuks koduläijat koera pealunga wisata (J. P. Söggel) ehk üsna lihtsalt: teisale elama minna (J. Laarmann). — Oli koduläijaks saanud inimene ise oma elu wõtnud, siis pidi talle hauda see kaasa pandama, kellega ta oma elupäiwi lõpetanud, näituseks poobud inimesele nõõrid, kellega ta ennast ülesse poonud (J. Waine). Korra lubatud last ahju wisata ja liha koduläijale anda. Niisuguse ähwarduse peale kadunud koduläija ära (J. P. Söggel.)

Tartumaal arwatakse koduläijast wabaks jääwat, kui 7 kase raagu wõetakse, 3 risti igaühele peale lõigatakse ja sõnu sinna juurde luetakse (J. Rootslane). Misjuguised need sõnad aga olid, selle kohta puuduwad teated.

Ristide tegemist peetakse mujalgi kasulikuks. Wirus tehakse kolm risti ukse ja wärawa peale

ette. Seda wiisi ristitud usteft ja wärawateft ei pease kodukäija fisse. Wahel aitab ta nende asjade pihta löömine, mis kodukäija kolistab. Korra kolistanud kodukäija piimapüttide kallal. Mees wõtnud kirste kätte, annud kirstega piimapüttidele pihta. Kodukäija kohe teelma: „Ära teine kord enam kirstega löö, sest tuleb õnnetus!“ (D. Bruhl). — Ajab kodukäija kedagi taga ja ei waata see, keda ta taga ajab, tagasi, siis ei wõi kodukäija talle midagi wiga teha. On kodukäijaks saanud inimese kordid kudagi mullast wälja tulnud ja maetakse need uuesti maha, siis kaob kodukäija kohe ära (D. Bruhl).

Järwamaal tehtud kodukäija kaotamiseks umbes sedasama, mis luupainaja kaotamisekski. Rõit ukfied ja augud topiti kinni, iga augu peale tehti 3 risti, üks auk aga jäeti lahti. Siis kutsuti tark kodukäijat kaotama. Tuli kodukäija tuppä, pandi augule pihelgane punn ette. Tark aga wõttis kipi kätte ja hakas oma kipiä peksma. Kohe kodukäija appi hüüdma. Lühikese peksmise järele ei jäenud kodukäijast enam muud kui sinised weetilgad järele (J. Ekemann). — Mõni kord kadunud kodukäija ära, kui kodukäija tembutamise ajal hüütud: „See on kodukäija!“ (D. Hingenberg).

Peipsi pool teatakse, et kui furnu mälestuseks loome tapetud ja kõigile tuttawatele ja sugulastele söömaäeg tehtud „furnu hinge ülendamiseks,“ siis kodukäija ära kadunud (J. Tamm). Mõne korra

peastnud aga koguni lihtne abinduu kodukäija küüfist lahti. Korra hakanud kodukäija meest piinama. Mees võtnud leivakoti ja annud kotiga kodukäijale wasta wahtimist. Sest saabit jätanud teine mehe rahule (J. Tamm).

Saarest olen ma wähe kilplasi meelde tuletawa lu'u kodukäija kohta kuulnud. Leetri küla tänaw olla wäga lõwer. See olla kodukäija pärast kõweraks tehtud. Kodukäija armastada nimelt otse teed. Kui kodukäija Leetri külasse kusagile wõderaks läinud, käinud ta illa otse teed üle põldude ja mitte mööda külatänawat. Wist arwasiwad Leetri mehed, et kodukäija kõik talud läbi käib, kui need sirge tänawa ääres seisawad. Et kodukäija aga muu külarahwa rahule jätaks, tegiwad Leetri mehed enestele jäneste jälgede sarnase tänawa (J. Unger).

Wiedemann teab kodukäija kaotamise kohta weel seda, et kodukäijast lahti saab, kui wälk kolm korda kodukäijat salwab ja hunt kolm korda kodukäija ära murrab. Tawalisesti nähakse ometi ühekordest hundi murdmisest ja wälgu sähwamist kodukäijale juba küll saawat. Weel teab Wiedemann, et kui kodukäija hauast wälja läinud ja siis haura peale siasonitut pannakse, kodukäija enam hauda tagasi ei pease, waid nii kaua maailmas piab hulkuma kuni hundid ta ära murravad.

Pandi kodukäija aga hauda kinni, kuulbi teda peale selle weel kaua aega toera ja kassi wiisi kuunawat. Määras mõni kodukäijat hauda kinni pan-

nes kodukäijale aja, siis hakas kodukäija määratud aja kulumise järele uuesti kodukäima. Korra ütles teegi pahema jala kannaga kodukäija hauale lüües, „Seisa siin seitse aastat!“ Kodukäija seisis nüüd küll seitse aastat huaas warjul, aga seitsme aasta lõpmise järele astus ta uuesti platši ja tahtis oma kinnipanijat õnneks võtta. Tarwastus üteldakse kodukäija kinnipanemisel: „Singu siin 100 aastat ehk ka 1000 aastat.“ Kui nüüd wiimaks 100 või 1000 aasta pärast kodukäija uuesti wälja ei tule kolli tegema? Kudas lugu selle poolest, sest waikib Tarwastu rahwas. Karta tuleb aga, et kodukäija 100 ega 1000 aastagagi paremini meelt pole parandanud kui 7 aastaga. 100 ega 1000 aastase wangipõlwega õpib teine kõit karutükid lätte, ei karda wiimaks enam Tallinna waimudewaatajate kookusid, waid hakab Tallinna onudele ehk pikka pilli tegema. Aga mis parata: kes kodukäijaid wälja kutsub, see waadaku, kudäs nendega walmis saab.

Kõige parem on kodukäija haul Harjuma rahwaga ütelda: „igawesti!“ Rahju aga, et Tallinna onud seda esiwanemate tarkust pole lätte õppinud, ehk Tallinna onud ju küll ise just Harjus elawad. Olesiwad Tallinna onud selle tarkuse lätte õppinud, olesiwad nad kodukäijad ja waimud igawesti rahule jätanud.

Õpetaja wõib kodukäijad siis ära laotada, kui need kirikusse tükivad. Tihti kuuleme, et surnud mõisnikud kirikusse hulga laupa kofku kogunud

ja seal kaarta mänginud ehk muud pidu pidanud. Lähed nüüd õpetaja koduläijate pidu ajal kirikusse ja õnnistab kiriku uuesti ära, siis kaovad koduläijad kirikust. Kas nad aga ülepea oma koduläimise järele jätavad wõi mujale kofku tulewad pidu pidama, selle kohta waitib rahwasuu.

IX.

Hultujad hinged.

Hultujad hinged on furnute hinged, kes mööda suurt maailma ruumi hulguvad. Nad ei ole diged koduläijad, sest sagedaste puudub neil dige kodu. Et neil dige kodu puudub, hulguvad nad ühest kohast teise, ilma et päris koduläijate wiisi ikka oma endises asupaigas läiksinud. Hultujad hinged on nende hinged, kes ilma ristimata ära furnud ehk keda nende emad nende lapsepõlwe ära hulanud ehk kes täies ias otja leibes ilma kristliku matmiseta, s. o. ilma õnnistamata jäenud. Et õnnistamise puudust peaaegu alati hingede hultumise põhjuseks tehakse, siis juhatab meid see põhjus hultujate hingede sündimist risti usu ajast, nimelt katoliku usu walitsuse päitwist otsima. Paganad ei wõinud ju sellepärast hingedid mööda maailma hultuma saada, et hinged õnnistust ega Jumala sõna kaasa ei saanud.

Hultujad hinged rändawad alati mööda maailma nagu igatwene Juut. Igatwese Juudi sarna-

sid pitke teekonde ei wõta nad ometi wist mitte ette. Nagu igawene Suut otfiwad nad rahu taga, aga niisama wäähä nagu igawene Suut leiawad nad tawalifesti seda. Ometi piab ütlemä, et nad palju hõlpsamini seda leiawad kui igawene Suut. Kui keegi inimene nende peale halastab ja seda täidab, mis nad nõuawad, peawad nad wiimaks jäedawasse rahusse. Mõne korra on aga rahule saatmise tingimine raske täita. Mõni waene hing piab seda wiisi sajad aastad õhus rändama, enne kui inimene leidub, kell julgust ehk tahtmist raskest tingimist täita. Siiswäe tüdrukü waim piab näituseks seni rändama kuni keegi ennast temaga lasseb laulatada. Tapa Paljasaare tüdruk palub enesele jälle risti. Jälle teised paluwad õnnistatud leiba, teised kaela hakamist, üks üht, teine teist. Jälle teistel ei lähe muud midagi tarwis kui nende kusahil maas olewate kontide hauda panemist ja haua õnnistamist ehk ka lihtsalt matmise sõnade äralugemist. Jälle teised tartwitawad aja täis saamist, s. o. piawad nii kaua hulkuma, kuni aeg täis saab, mill nad muidu õiget surma oleksiwad furnud, kui neid ei oleks tapetud.

Roguni iseäralikkudest hulkujatest hingedest teawad Saarlased rääkida. Need wanad tüdrukud, keda põlatud peiud ära wandunud, ei leia pärast surma rahu, waid moondawad endid türilindudeks, kes mööda kesaõõludusi lendawad ja löö türrrrrr! hüüawad. Sellepärast hüüatakse neid lindusi nalja

kombel ka wanadeks tüdrukuteks. Kui inimesed väljal tööd teevad ja türilinnud hüüavad, üteldakse naljatades wanadele tüdrukutele: „Kuule, su õed kutsuvad sind!“ (J. Holzmayer). Saarlasel siis päris Egiptuse hingede rändamine! Muialt ei ole ma niisugust hingede rändamist kuulnud. Mis türilindude hingedest wiimaks saanud, selle kohta ei teatud mulle otsust anda. Iga pidi ei näita türilindudel koduläimisega enam midagi tegemist olevat; nad on linnud oma ette ja sellega asi valmis.

Tavaliselt hulkujate hingede hulkumise ajaks tuleb ööd lugeda, ehk nad küll vahel päewagi ilmuvad, ometi enam aru korral. Easte hinged ilmuvad enamasti noortena neiudena. Vahel õhkatavad ja kaebavad hulkujad hinged oma igawese Juudi elu, vahel tulewad nad kofku rõõmupidu pidama. Rõõmupidu pidamiselt walitwad nad mõne korra rehe, mõne korra kirikuaia, mõne korra kabeli, mõne korra kirikugi. Seal tantsitwad nad nii et tolm taga. See tants tuletab meile aga elawalt Sakslaste furnute tantsu meelde, sellest 14 aastasajast peale Sakslaste seas palju räägiti ja kirjutati. Imets tuleb panna, et nad just pühi paiku oma tantsu paikadeks walitsitwad. Wäga sagedasti wahetatasse aga hulkujad hinged päris koduläijatega ära, nii et teisel need tantsud ja laardimängimised päris koduläijate tegudeks luetasse. Päris koduläijatest wõime wäga hästi sarnast tempu uskuda, sest et nende püüdmine alati pahategemise peale läib. Seda kuuleme ometi sel-

gesti, et hultujad hinged rehtedes käiwad tantsimas ja oma pidusid pidamas. Ra furnuaial käiwad hultujad hinged wagusat pidu pidamas. Algab seal aga tants ja hüppamine, siis on wististi kodukäijad platsis. Kui hultujad hinged endid furnuaial rõõmustawad, paistab seal isearalist walgust.

Üleüldse nähakse hultujad hinged hea loomuga olewat, kuna kodukäijad selle wasta alati paha püüawad teha. Paha tegemist hultujate hingede poolt tuleb põdemiseks lugeda, olgu siis, et teegi hultujale hingele elu ajal isearalist paha teinud ehk inimese just hultujaks hingedes moondanud. Niisugusele wõiks hultuja hing waenu awalbada. Et hultujad hinged waimud on, kardawad inimesed neid, aga see kartus on ilmaaegu. Wahel jookseb mõni hultuja hing hobuse kõrwas ega pane piitsaga löömiski tähele, wahel istub mõni koguni wantri peale ja sõidab inimesega ühes. Wahel läheb mõni hoonetessegi warju otsima. Kaks Limandu Seedri külaameest saanud Saksamaa teekonnal õnnetumat surma. Teisel jõulupäewa õhtul kuuldub Seedri külas ühe pere tojas kahinat. Minnud waatama: õnnetumat surma saanud mehed mõlemad tojas warjul külma eest. Rutsutud hultujaid hingedes tuppä. Ei läinud. Ütelnud, et ei wõi minna, sest et nad Adami ja Gewa Paradiisi ülikonnas olla. Nende riided ja kingad tulunud alalisel hultumisel ära. Patsutud riideid, aga hultujad hinged ei wõtnud wasta. Wiidud rooga; roa wõtnud wasta, sõõnud. Rästunud peale selle

pererahwast waestele raha anda, et waesed nende hingede eest palustiwad (J. Anger.)

Waatame, kuhu waatame, hulkujad hinged on inimeste wasta itla leplikud ja paluwad wäga tihti inimeste abi. Mõne korra ei näe hulkujast hingest midagi muud kui kas sääreluu ehk pealuu. Aga sarnane pealuu räägib. Kell julgust rääkija luu juttu tähele panna ja palwet täita, s. o. luud õnnistatud maa sisse maha matta ehk hauda ära õnnistada lasta, see saab tihti waewapalgaks weel suure rahasaagi, nagu Kreuzwaldki sarnase jutu tunneb.*) Niisama leiab hulkuja hing raha, kui paluja hulkuja hinge hauda õnnistatakse, kui tall ta alati rahaaufu ei ole kätte juhataba nagu sääreluudel ja pealuudel, selle omanikud tihti sõjas surma saanud.

Wiedemann lasab kodukäija headki teha, lasab näitusets hea nõuutahtjat hauale minna ja seal kodukäijalt head nõuu küsida**). Sarnasid lugusid on mulle wanades lauludes ja juttudes mõndagi filma juhtunud, aga seda kuulen ainult Wiedemannilt, et just kodukäija hauale mindi. Tatwalistesti mindakse isa, ema ehk muu armsa hinge hauale, aga ei ütelda, et nõuuandja kodu läib. Lahkunud sugulased, sõbrad ehk kes nad olgu, annawad head nõuu, ilma et nad pruugiksid kodu läia. Niisama lasab Wiedemann metsa minna kodukäijalt nõuu küsima. Neljapäewa õhtul istu-

*) Eesti rahwa ennemuistsed jutud, II. 320.

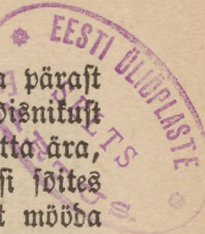
**) Eesti rahwa sisemisest ja wälimisest elust, II. 424.

talſe metſa puu kännu peale ja pannakſe armu-
laua leib ſuu ette. Kohe ilmub kodukäija ja annab
head nõuu. Rui kuſagil ſeda wiifi tehakſe, — kuſ,
ſeda Wiedemann ei ütle, — ſiis piakſ minu arwates
hulkuja hing küll hea nõuu andja olema, mitte
aga päriſkodukäija, kelle loomule inimeſele hea-
tegemine wõeras on. Hulkujalt hingelt wõime
wäga häſti mõiſta, et ta inimeſele head nõuu
annab, lootes, et inimene teda ta hulkumifeſt lahti
peaſtab. Ma tähendan ſiin ainult oma arwamiſt,
põhjenbada ſeda aga ma ei wõi, et nõuuandja
hulkuja hing olnud, ſeſt ſeſ puuduwad muul tar-
wilitud ained. Muude nähtuſte järele piakſ ſee
oletamine ometi paika pidama. On ju tuttatw,
et Wiedemann kõigi muifſe aja olemiſte wahel
küllalt ſelgelt piiri ei ole katſunud panna. Üle-
üldlikult aſja peale waadates tuleb hulkujat hin-
gegi kodukäijakſ lugeda; alles ligemal küſimufe
tähelepanemiſel ilmub wahel kodukäijate ja huku-
jate hingede wahel. Olekſ Wiedemann ka ſeda
wahet teinud, keſ teab, ehk ei ſeiſakſ ta raama-
tuſ hea nõuuandmine kodukäijate poolt enam kodu-
käija=peatüli kirjau.

X.

Söömas käijad hinged.

Korra juhtunud mõiſniſul tee peal õnnetuſ:
tõlla ratas lagunenuſ ära. Katſunud kutsariga
ühes koos rataſt ära parandada, ei ſaa paranda-

misega kudagi wiisi toime. Natukesel aja pärast läinud üks talumees ja üks Mustlane mõisnikust mööda. Need tulnud appi, parandanud ratta ära, mõisnik peasnud jälle edasi sõitma. Edasi sõites ütelnud mõisnik meestele: „Kui mu mõisast mööda lähete, tulge wahel ka mind vaatama!“

Mustlane seda kuulges mõtlema: Küüd õitseb minu nisu. Mustlane koge mõisniku juurde wõderats. Mõisnik wõtnud Mustlase esmalt lahkesti wasta, annud teisele süüa ja juua. Rõõmsa meelega läinud Mustlane õhtul oma teed. Aga teisel homikul uuesti mõisniku juures wäljas ja nii iga päew. Mõisnik andis sellepärast käsu: „Kui Mustlane jälle mõisa õue peale tuleb, kihutage ta koertega minema!“ Mill siis Mustlane iganes mõisa õuele ilmus, ässitati koerad koge ta kallale.

Talumees käis aastaks korra linnas. Ta linna-tee läks just mõisniku õuest mööda. Linnateel astus mees ilka mõisa sisse jalgu puhkama. Lahkesti wõeti mees mõisas wasta: sai süüa ja juua. Jäi mõisas alati armsaks wõderats.

See Mustlase ja talupoja wõderatskaimise lugu juhtus nulle hingede ajast kirjutama hakates meelde. Me wõime Mustlast kodukäijaga, talupoega aga hingede ajal kodu söömas käijate hingedega wõrrelda. Niisugusteks kontwõderasteks wõi koerlapalisteks inimene kodukäijaid piab, niisugusteks kallisteks pidu wõderasteks arwab ta hingede ajal ilmutwaid hingefid, ehk küll mõlemad tawalisesti ta sugulaste liiki langenud. Esimesi kihutatakse kas laigastega oma

teed, teisi wõetaks nii wasta, nagu oleks isale kadunud poeg aastate pärast Amerikast tagasi tulnud.

Nagu näha, arwasiwad meie esiwanemad, et hinged pärast surmagi weel rooga nõuawad, nimelt aastas korra ja sellepärast lasetwad nad neid aastas korra endisesse koju tagasi tulla. Mõhu Matfist räägitakse, et ta korra suuremaa pulmas watsa terweks nädalaks täis söönud. Hingedel pidi ometi mitu kümmend korda parem wats olema kui Mõhu Matfil, sest hinged piditwad oma lohutäiega terve aasta läbi ajama.

Hingede wasta wõtmiseks küeti saun sojaks, pühiti põrand puhtaks, pandi kest sauna laud kõige paremate söökidega ja jookidega ja laua ümber nii palju penkisid kui wõerastel, s. o. hingedel arwati tarwis olewat. Penkidele arwati kõik sest perekonnast surnud hinged sööma istumat (D. Bruhl). Hingede wastawõtmise ajal ei tohtinud keegi peale peremehe hingede tulemist nägemas olla. Kui kõik oli walmis, kutsus peremees hinged üheskoos nime pidi sauna aastast tolmu ja higi esmalt ära wihtlema ja siis sööma ja jooma. Hõikas: „Mihkel, tule sisse!“ Wõtnud ise kõhe hinge eest ukse lahti ja teretanud ja küsinud: „Kudas nüüd siia ka jõudsid?“ Siis kutsunud teisi: „Mihli Peeter, tule sa!“ ja küsinud kõhe: „Kudas lugu läheb? Oled täna õige taja!“ — Jälle hüüdnud: „Kallis ai, tule sa ka! Wana eit, noh, kuhu sa jäed?“ j. n. e. Kui kõik nime pidi sisse kutsutud, pannud

peremees, uſſe finni. Pärinud ſelle peale kōitide
kääſt, kudäs kääſi kää. Olnud keegi wiina armas-
taja nende ſeas, ſiis kahjatsenud peremees ſelle
põlwe, ſeſt „ega teieſ ilmas wiina anta“. Siis
jäenud peremees wait ja kuulanud, mis hinged
räägiwad. Selle peale aluſtanud peremees jälle
juttu: „Tänawu laſwis wili üſna hea, wõib
wõeraid waſta wõtta. Tulge ka teine kord mind
waatama. Oſſige mulle ſeal ka hea koht walmis.
Olge terwed mind waatama tulemaſi!“ (J. Keller).
Wirus jälle palus peremees andeks, et paremaid
roogasid ei olnud hingedeſe lauale panna. Palus
weel, et hinged iſſa teed mööda tuleſiwad ja lähet-
ſiwad ega orastele kahju ei teeks. Wiljandi pool
jäenud peremees lõpuni hingede juurde, Wirus aga
wõtnud peremees pieru, lõõnud patu peal pooleks,
läinud ſaunaſt wälja ja pannud uſſe finni. Alles
homikul mindud waatama, kui palju hinged ſõõnud.
Sõõnud hinged palju, olnud pererahwas rõõmsad;
ſeiſnud toidud puutumata, oldud mures, et hinged
tigidad ja kardetud, et ſell aastal tuleb loomadele
kahju ja wiljale äparduſt (D. Bruhl).

Wõrumaal teedetud hingede jaoks wärsket liha.
Enne ei tohtinud ſeda liha keegi maitſta kui pere-
mees ehk perenaene hea lausitāie ſeſt wõtnud ja
hingedeſe wiinud. Toitu wiies üteldi: „Wõtke nüüd,
kaalid hingeteſed, ſööge ka minu ſööki! Tulge koit
ſööma, nii palju kui teid on! Andke minule ſiis
jälle, kui korra ära ſuren ja teie juurde tulen!“
(M. Siipſen). Hingede ſöögi ajal hoitakse koit

majarahwas eemale, sest söögi ajal ei tohi teegi hingede rahu rikkuda. Muidu saaksivad hinged kurjaks ja see oleks paha. Hingesid arwatasse esimese tulle laulu ajal tulewat ja tulle teise laulu ajal äraminewat. Kus wiisiks oli, et peremees söögi ajaks hingede juurde jäi, wõttis peremees tulle teise laulu ajal tule ja näitas hingedele tuld tuast wälja minna ühtlasi paludes tulewa aasta jälle tagastulla.

Wiedemann räägib koguni, et mõnes kohas hingesid luua warrega wälja aetud, kui neid ju küll arwatud söönud olewat. Kus nii sünnib, seda Wiedemann ei nimeta. Mulle sarnast arwamist pole ette juhtunud. Seega ei tahta ma Wiedemanni ütlost waleks ajada, waid ainult tähendada, et luuawarre pruukijad küll suured materialistid pidivad olema, kes waimude wiha sugugi ei kartnud. Kui meie ajal weel sarnatsid mehi oleks, Tallinna kodukäijad oleksivad nende käest ju sada korda luuawart saanud maitsta!

Igal pool ei küetud ometi hingedele sauna sojaks ega kaetud neile saunas lauda. Sellega ei tahta ma ometi ütelda, et mõne maanurga rahwas omaste hingedest sugugi lugu ei pidanud. Ei nii. Küll andsivad nemadki hingedele rooga, siiski mitte nii pidulikult nagu Wirumaal, kus nad saunas wasta wõeti. Enamisti igal pool arwati, et tuapealne hingede wastawõtmiseks hea küll on. Seal loodeti neil weel rahulisem paik olewat kui saunas. Tuapeale wiidi siis hingede jaoks mõnesugust sööki. Mõnes

kohas anti tangupudru, teisel jälle liha, jälle teisel nagu Pärnumaal koguni kookisid (P. Ramberg). Mõnes kohas pannakse toit ka laudi otsale. Nii hästi tua peal kui laudi otsal juhtus tihti, et kass wõi mõni muu kutsumata wõeras hingede rehnungi peal kõhu täis sõi ja seega pererahwale ootamata rõõmu walmistas. Tühja toidukaussi eest leibes uskus pererahwas, et toit hingedele wäga hästi maitse nud ja nad selle eest pererahwale oma tänu seda suuremal mõõdul üles tunnistawad. Tänu ilmus aga tawalisesti sell näol, et hingede liha-kausist magu suhu saanud hiiretuningas teine lord ilmaaegu lihakaussi otsides perenaese kanapojutse pähä kinni kargas.

 Tarwastus ei wiidud neis taludes, kell nii nimetatud „ohwri kiwiaherwarred“ olnud, hingedele toitu ei sauna ega tua peale, waid tähendatud ohw-rikohtadesse. Ometi wiidi tähendatud kohta ka muul ajal, nagu näituseks igast uubse wiljast. Tapeti talus mõni loom ära, siis wõeti liha keet-mise ajal pajast werist wahtu, enne weel kui keegi toitu maitse nud, ja wiidi seda ohwripaika. Sättis keegi wiimata ehk maitse s wiimise ajal ise esmalt seda liha wõi leent, siis surnud ses talus kõige parem loom ära. Niisugused ohwrikohtad olnud näituseks Oja ja Räägi taludes (S. Waine). Ras niisugust liha ja leent hingede jaoks wiidi, seda ei ütelda, küll aga teatakse seda, et „hinge õhtul“ sinna alati kausiga wärsket keedetud liha ja were-

tähtsisid wiidub. Pärnumaalgi wiidi liha ohwritiwidele (S. Kangur).

Millal hinged söömas käiswad, selle kohta leiame mitmesugusid arwamisi. Mõned räägiwad, et see 2. Nowembril sündinud. Kuid lugu on nii, et hinged sugugi nii lühikese ajaga maa peal ei leppinud. 2. Nowembril lõpes tavalisest hingede maa peal wiibimise aeg ja nad pidiwad siis jälle oma koju tagasi minema. Üleüldse arwatakse, et hingede priiuse põlwe aeg, mill nad oma tahtmist mõõda maa peal wõiswad rännata, ju esimesel esmapäewal pärast Mihkli päewa algas ja kuni 2. Nowembrini kestis. Seda aega kutsusiwad esitanemad tihti furnu ehk koolja kuuls, wiimast päewa aga hinge päewaks. Rõik see aeg on wiimased ja udused päewad. Miikael wiisata hingesisid taewast maha nagu udu; sest siis udused ilmad. Hingede ajal ei tohi reht peista ega linu kollida, muidu hirmutatakse hinged ära (S. Kangur).

Pärnuma rahwas ei taha hingedega nii kaua aega wiita. Sellepärast lubawad nad hingedele ainult 9 päewa maa peal wiibimise aega. Hinged tulewad neilgi esimesel esmapäewal pärast Mihkli päewa. Kolmel esimisel päewal küliba hinged, kolmel järgmisel päewal niita nad heina ja kolmel wiimasel päewal panna nad heina ja wilja kottu. Tuleku ajal antakse neile pudru süüa, äramineku ajal teedetakse neile tee jaoks liha tarpi (S. Reitwelt).

Mujal aga, nagu enne ju tähendatud, antakse hingedele luba kuu aega esimesest esmapäewast pä-

rafi Mihkli päewa peale maa peal wiibida. Sest üleüldisest usust läheb lahtu J. Jungi ütlus*), et hingede aeg 2. Nowembrist 30. Nowembrini kesta. Rahju, et J. Jung ei ole ütelnud, kus ta niisugust arwamist kuulnud.

Restis hingede aeg ka 4 nädalit, ei tahtnud esiwanemad ometi kõik seda aega hingede pärast wagusi nagu pühas lojas ära elada. Esiwanemate arwamise järele sai jekt küll, kui iga esmapäew hingedele pühitseti!

Esmapäewadest peeti jälle esimest ja wiimast esmaspäewa õhtut kõige kangemini. Wiedemanni teadmise järele hüüti wiimast esmaspäewa „humalate päewaks.“ Seda esmaspäewa õhtu pühitsemist tuleb koguni aruldaseks nähtuseks lugeda. Muudu peetakse alati kõik tähtsajad neljapäewal, siin aga korraga esmaspäewal. Missugusel põhjusel söötmine ja auustamine just esmaspäewa peale piab langema, selle kohta pole ma tänini seletust leidnud.

Esimesel esmapäewal wiidi hingedele tavalisest tangupudru wastawõtmise toiduks, ka Tarwastu õhwrilohtades. Kus aga õhwrilohtad puudusiwad, kanti pudru tualae peale. Mõnes kohas pandi hingede peale tangupudru weel saialeiba ette. Teisel jälle, nagu Halistes oodati hingede söötmise aega suure igatsusega, nagu lapsed tihti jõulu ootawad.

Wiedemann teab, et hingede ajal mõned ainult kolm päewa nädalis tööd teewad. Kus hingede

*) Kodumaalt nr. 6, II. 81.

auuts nii pikki pühastid peetakse, ei nimeta Wiedemann kahjuks mitte. Tavalisest peeti ainult esmapäewa õhtuid neljapäewa õhtu wiisi. Minult hingebe päewal ei tohtinud terwe päewa otsa õmmelda. Õmbleja jäi pimedaks. Korra ütelnud üks tüdruk Kärt: „Mina õmblen ometi. Mina torgin hingebe silmad peast wälja!“ Õmmelnudki, aga jäenud kohe pimedaks. Olnud kuni teise aasta hingebe päewani pime. Siis hakanud kahetsema: Si ma enam hingebe päewal õmble!“ Selle tõtamise andmise peale hakanud tüdruk jälle nägema (J. Reitwelt.)

Muidu räägitakse weel hingebe aja kohta, et kui selle lõpul hea ilm on, siis tulla hea aasta, sadada aga lund ja puhuda kange tuul, italdada wili. Teised jälle ütlevad: kui hinged wanfriga tulewad ja reega lähewad tuleb hea aasta; tulewad hinged reega ja lähewad, wanfriga, tuleb halb aasta! Saagu weel tähendatud, et need hinged, kes süüa ei saa, kangel kolinat teha; saada aga hinged oma toidu osa kätte, jääda kõik kohe jälle waguksi (J. P. Söggel.)

Saarlastel on peale päris hinge aja weel teine iseäralik hingebe lojutulemine. Wist ei jaks Saarlaste hinged korraka oma kohtu terwe aasta jaoks täis süüa; seepärast heidawad Saarlased waesefeste peale armu ja lasewad neid weel teist korda sööma tulla, kui esimesest söömisest ju wähe puhata saawad. Uue aasta õhse lubawad Saarlased siis oma hinged weel teist korda koju sööma tulla. See uue aasta

õõfine wastasöömine ja wastawõtmine on umbes niisamasugune nagu hingede = aegne. Rõige pealt teeb peremes kolm punast risti iga ukse ja akna peale ja ka majariistade peale, et hingedega ühtlasi wanapagan wõderaks ei tuleks, sest wanapagan armastab wäga sell õöl nina sinna pista, kuhu seda tarwis pole. Selle peale saabab peremees kõik pererahwa magama ja jäeb üsna üksi ülesse. Kui majas täieline waikus walitseb, ütleb peremes: „Isa pojute, püha ristite!“ ja kutsub selle peale kõik furnud nime pidi wõderaks. Tühja tupp on kaits küünalt põlema pandud ja kõige paremad rooga lauale kantud. Peremees istub esmalt ise lauda ja kutsub selle peale ka nägemata wõderaid istuma. Kutsudes lehitab peremees ise walget rätikut ja ütleb: „Sööge, jooge! Sööge, jooge!“ Nõnda sööma fundides sööb peremes ise kõhu täis ja annab hingedelegi aega süüa. Wahete wahel kallab peremees kannust hingedele õlut maha. Wiimaks wõtab peremes pieru, raiub ukse läwel pooleks, palub hingesid oma loome hoida ja kaitsta ja saabab seda wiisi hinged oma teed.

Nii räägib Holzmayeri Kaarmas hingesid wasta wõetawat. Teisel jälle tehti hingede uueaasta õhtuks wastawõtmiseks iseäranis suur leib ja ei kallatud hingedele mitte üksi õlut maha, waid ka wiina.

Mõnes kohas Saaremaal peeti kahekorrasiki söötmist weel wäheseks. Rihelkonna rahwas andsiwad oma hingedele kolm torda aastaks toitu.

Esimene söötmine oli hingede ajal esmapäeval. Söitwad hinged neile ette pandud toidu ära, siis anti neile neljapäevalgi süüa. Jätsiwad hinged aga esmapäeval neile sauna wiidud roa katsumata, siis jättis pererahwas hinged neljapäew ilma roata. Teine söötmine algas uue aasta ööse. Kolmandama söötmise aja kohta ei ole ma selgemat seletust saanud. Küll teati ütelda, et weel kolmat korra söödetud, aga paremini ei wõidud seda aega enam määrata, seda wähem, et hingede söötmine ammu juba moest ära jäenud (S. Unger).

XI.

Külmking.

Ajalehe toimetaja, kes põllutööst midagi ei teadnud, tahtis korra põllumehigi õpetada. Ta kirjutas oma lehes: Kui põllumehel loomatoidu puudus kätte tuleb, wõtku põllumees rohelisted prillid ja sidugu neid looma filmade ette. Roheliste prillide läbi waadates on lojaste filma ees kõik roheline ja loomad sööwad ära, mis iganes ette juhtub. — Nii tark õpetus. Paari päewa pärast tuli üks lehe lugija toimetaja juurde. „Mis te ilmaaegu paberit raiskate,“ ütles põllumees toimetajale. „Trüffige oma ajaleht ometi puulehtede peale, puulehed on ju palju odawamad, ei maksa midagi. Peale selle lähed leht siis palju paremaks. Praegu ei taha minu lehmad teie paberi lehti nende suuruse pärast ära süüa, aga

kui te oma kirjutused puulehtede peale trükitte, küll siis mu lehmad teie lehtedest jagu saavad."

See ajalehe toimetaja tark õpetus tuli mulle külmkinga peale mõeldes meelde ja pani mu südame wärisema. Ma lardan nimelt, et külmkingast kirjutades minu käsi wiimaks ajalehe toimetaja wiisi täib. Kõige paremini lähetsin ma külmkingast waitides mööda, aga Wiedemann sunnib mind temast kirjutama. Wiedemann, näe, seab kodutäija ja külmkinga täiesti ühe pulga peale, pruugib kodutäija kirjelduses pea kodutäija, pea külmkinga sõna. Kodutäijast kirjutades ei wõi ma seega muud kui pian ka külmkingast kirjutama, teda ju Wiedemann esimelega ühte sulatab. Mina omalt poolt pian aga tunnistama, et ma külmkinga kohta midagi ei tea. Niipalju kui ma ülepea tähele pannud, ei tunne suuremaa rahwas sugugi külmkinga. Kusagilgi suurelt maalt saadud rahwaluule forjandustes ei leia ma külmkinga nime. Külmkinga isamaa on Saaremaa. Saares ainult tuntakse teda. Et ma Saarlane ei ole, on külmking mulle hoopis wõeras. Ma tunnen siis külmkinga nii palju kui ma temast raamatutest lugenud ehk Saarlaste suust ta kohta teadust saanud. Raamatutest räägib peale Wiedemani Holzmayeri „Siliana" külmkingast. Rahwaluule forjandustes juhtub külmking koguni aru korral filma, sest et Saarlased ju sulge sundida ei taha ega palju rahwaluule forjandusi ette wõtta ei armasta.

Külmkingast kirjutamine teeb seda rohkem ras-

lust, et Holzmayeri teated Wiedemanni teadetest kaunis kaugele lahku lähewad ja minu Saarlaste suust saadud teated jälle Holzmayeri omadest.

Wiedemann sulatab, nagu enne tähendatud, kodukäija külmlingaga ühte. Nimult seda lisab Wiedemann juurde, et wahel ka elusad inimesed külmlingaks minna, et teisi inimesi hirmutada ja narrida. Niisugune külmlingaks käija inimene sureb äkisti ära, kui hundid külmlinga ära murravad.

Holzmayer räägib dieti kolmesugusest külmlingast. Kui keegi iseennast tapab, piab ta nii kaua hulkuma kuni aeg täis saab. Ta hulgub siis tuule, wäikse walge mehe eht külmlinga näol. Seega oletaks siis külmling küll hulkuja, ometi mitte päris kodukäija. — Teisels tähendab Holzmayer, et tuulispaasa waimusid ka külmlingadeks hüütakse ja et need waimud inimestele tõsisugu haigusid toowad. Kolmandaks on külmling Holzmayeri järele paha waim, kes mööda metsi hulgub. Ta püüdmine on inimesi eksiteele saata. Tihti hüppab ta metsas ühe jala peal, walge lina ümber. Siiski ilmub ta väga mitmel näol. Kui kaua aega metsa hüütakse, ilma et wastatõla tähele pannakse, tuleb wiimaks külmling metsast wälja. Niisugusel korral ei ilmu ta inimese, waid 50 loormase heina kuhja näol. Külmlinga jäljed teewad haigeks selle, kes tõige esmalt nende peale juhtub. Sunde kardab külmling kurjasti, sest et hundid teda tõige

rohkemini murravad. Kus külmking ära murtud, seal leitakse veel natuke kollast wahtu aga maas.

Kiipalju kui mina Saarlaste suust kuulnud, nähitse külmking Saarlaste lendaaja, lindwa olewat. Rõiad teewad külmkinga; sets wõtawad nad tüki koera liha, possisewad sõnu peale ja wiskawad ülesse tuulbe. Kuhu külmking siis läheb, seal teeb ta kahju, loomad tapab ära, inimesele saadab haigust. Rõige kangem on külmkinga wägi esimese wastutulijaga kottu puudutes; kaugemale minnes kaob ta tapmise ja haigeks tegemise jõud. Suisel õhtul tunned tihti, et külm tuule õhk wasta tuleb; seep see külmking ongi. Külmking saadetakse tawalisesti õhtu kurja tegema; õhtu mõjub külmking paremini. Külmkinga wasta saadakse abi, kui sinna minnakse, kust haigus saadub, sealt purusid wõetakse ja neid suitsetakse. Ka kaswab metsas laia rohku (mis rohi see on, pole ma teada saanud); see rohi parandab külmkinga toodud tõbe (S. Unger).

Teiste teadete järele nähitse külmking jälle ometi enam waim olewat. Ilta aga on ta püüd paha tegemine ja äraelstamine. Kes külmkinga jälgedesse juhtub, wõib kas oma kodu ümber ära elstida, metsast pole rääkidagi. Korra juhtunud üks wanamees külmkinga jälgedesse. Elsinud muidugi ära. Wiis korda tulnud ühe puu alla wälja. Tunnud puu sest ära, et iga korra nuaga puusse risti lõiganud. Wiimaks pöörnud wanamees riided pahempidi; siis peasnud õigele teele. Nimit

aitab äraeksimise ajal külmkinga jälgedes riiete pahempidi pöörmine. Pahempidi pöörmisega lähewad ekfsja filmad nagu lahti ja ta tunneb endist wiisi jälle õige tee ära.

Olgu nüüd külmking koeralihast tehtud lindwa ehk tuules rändaja waim, iga pidi kuusawad hundiid teda ikka taga. Korra läinud mees metsa. Jäänud küüne magama. Korraga kuulnud: üks joosnud küüne, hundiid järele. Warsti ütelnud teegi ülewelt aampalgi pealt: „Katsu kippu, kaela murren.“ Mees saanud aru, et see külmking olnud. Wõtnud hangu, lükanud külmkinga ülewelt maha. Hundiid kõhe külmkinga kallale. Murdnud külmkinga ära, läinud oma teed. Homiku waa-danud mees: seal kohal, kus külmking huntide kätte sattunud, natuke kasetohtu weel maas.

Seega olen siia üles pannud, nii palju kui ma külmkinga kohta teateid saanud. Nii wäga kui need teated ühest teisest ka lahku lähewad, näitawad nad ometi seda tunnistawat, et külmkingal kodukäijaga wäha tegemist. Refined ainete põhjusel ei julge ma külmkinga kohta lõpu otsust anda. See wõiks alles siis sündida, kui külmkinga loomu paremini uuritud. Puudutawad ka Saares mehed, kes külmkinga loomu järele uuriwad, — ehk härtab neid ometi aastate pärast, kui üleüldine edenemine Saares ikka enam maad saab wõtnud. Wõi panewad need riad ju ometi olewikus mõne jule liikuma? Eks näeme!

XII.

Kas on luupainaja kodukäija sugulane?

Damaskuses elanud wanal ajal kalihw Nali. See kalihw armastanud wäga rahwa seas tundmata wiisil käia. Ilma ühegi saatjata läinud ta uulitsatele rahwawoolu sekka ja pannud seal rahwa elu tähele. Pea tuntud ometi kalihw ära. Muu-
kardusega taganenud rahwas temast eemale.

Kalihwile tulnud uus mõte. Et oma rahwast iga pidi tundma õppida ja nii näha, nagu rahwas tõesti on, pannud kalihw enesele sandi närud selga ja wärwinud peale selle oma habeme ära. Seda wiisi nagu „kalihw kureks“ saanud, läinud ta Damaskusesse ja Damaskuse ümberkaudu kõndima. Ja nüüd näinud ta kõik ära, mis tänini kalihwi filmi eest warjul peetud. Näinud nii mitmed pettused ära, kellest ta midagi ei aimanud. Ühtlasi saanud ta aga ka mõnda nalja sarnastel teekondadel näha. Korra tulnud kalihw ühe kaupmehe poodi. Tahtnud näha, missugune mees kaupmees on. Kaupmees pidanud sandi riides kalihwi pärisсандiks ja annud talle kulbraha. Täna des wõtnud kalihw sandi anni wasta, jäenud aga weel poe elu waatama. Kaupmees arwanud, et sandil weel abi tarwis, kui see ka ülepea midagi temalt polnud palunud, ja annud sellepärast sandile weel ühe kulbraha. Et kalihw muidugi poes õiguse armastust tähele pannud, kutsunud kalihw teisel päewal kaupmehe enese juurde ja teinud ta beiks.

See kalihw Nali lugu juhtus mulle meelde „Luupainajat“ lugedes, nimelt seda kohta, kus tähendatud raamatus seisab (lk. 32—33). „Soomlastest on Waronen*) katsunud näidata, et need luupainaja dieti kodukäijaks pidanud. Meie rahwa arwamistest on mulle kõigist ülsford sinna kohta sihtiw arwamine filma puutunud. Joosep Tamm nimetab ühes Dudowa maatonnast üles kirjutatud jutus luupainaja ka kodukäijaks. Luupainaja wasta pruugitakse paaris kohas niisama asju, kellel sur-nuga tegemist. See on aga ka kõik. Nende wäheste ainete põhjustel ei julge ma Warose wiisi luupainajat furnu hingeks teha, seda wähem, et pea kõik alal hoitud jutud ja teated niisuguse arwamise wasta räägitwad. Kõik luupainaja kohta üles kirjutatud ained tunnistawad palju enam, et luupainaja kuri inimene on, kes ligemesele ehk ligimese loomadele püüab kahju teha. Wõimataks ei pia ma selle ütlusega ometi mitte, et meie rahwal wanemal ajal luupainaja kohta teine käsitus olnud, mis enam Soomlaste arwamisega ühte läinud, see on, kelle järele luupainajatti kodukäijaks tuli arwata, kuid meie päiwil on wiimane arwamine meie rahwa seast peaaegu kadunud.“

Nii „Luupainaja“ raamat. Ülemaal tähendatud kohta lugedes jäin ma mõtlema: kas ei ole meie rahwa luupainaja-kodukäija wiimaks Damaskuse kalihw Nali? Kas ei ole luupainaja-kodukäija Mardisan-

*) „Wainajain palvelus muinaisilla Suomalaisilla“, 1895.

bits hakanud ja meid seda wiisi eksiteele juhatanud? Mu tahtlus kaswis seda enam, mida enam ma meie rahwa wanu arwamisi Soomlaste omadega nägin ühte minewat. Kui nüüd Soomlased luupainaja kodukäijaks tegiwad, kas oliwad meie esivanemad siis tõesti niisugusest luupainaja-kodukäija usust priid?

See mõte ei annud mulle enam rahu. Luupainaja ilmumise järgi kodukäijana oli tähendatud raamat Joosep Tamm poolt Dudowa maakonnast küll turule toonud, aga nii wähese märgi peale tuetades luupainaja ometi kodukäijaks tegemata jätnud. Ma hatafin lugu paremalt uurima, hatafin nimelt kodukäija lugusid terasemalt tähele panema. Ja mida enam ma kodukäija lugusid uurisin, seda enam sain ma aru, et Joosep Tamm oma luupainaja-kodukäijaga „wiimsete Mohiklasteks“ pole jäänud, waid et tema ümber aega mööda weel teisi sellesama waimulisi kolkku kogub.

Kui raamatus „Luupainaja“ üteldakse, et kõik alalhoitud jutud ja teated niisuguse arwamise wasta räägiwad, s. o. et luupainajat dieti kodukäijaks tuleb pidada, siis ei pia seda ütlust nii mõistatama, nagu leiaks me neis näpunäiteid, mis luupainaja keelawad kodukäija olewat, waid palju enam tuleb seda nii mõista, et käes olewad ained sest küsimusest waitides mööda lähewad. Nimelt waitiwad luupainaja ained, enam selgust tootwad aga kodukäija ained, mis „Luupainaja“ kirjutamise ajal weel uurimata seisiwad. Neist ja hilje-

mini juurde saadud ainetest saab S. Tamme luupainaja-kodukäija ikka enam tuge, nii et meil teda enam tarwis pole wõniksiks pidada, waid ta astub nagu noore mamuti luufere mullapõuest meie ette.

Kõige paremat tuetust ütluks, et luupainaja-kodukäija on, patub meile M. Luu Põltsamaa rahwa arwamisega. Põltsamaa rahwas, näe, teab luupainaja kohta järgmisi rääkida: Nende inimeste waimud, kes salaja ära tapetud ja nägemata maha maetud, minna kõik õhku ja elada seal nägemata edasi. Si wõetawat nende waimusid taewasse ega põrgusse wasta, waid nad rännata õhus ühest kohast teise edasi. Aga õõsel minna need waimud neid inimesi piinama, kes õhtul liig kowasti kõhub täis sõnnud. Niisugune rändaja waim wõi luupaine minna õõsel inimese selga ja litsuda teda hirmsasti. Kui luupaine inimese selga minna, siis muuta ta ennast enne mõneks wanamooriks, nooreks ilusaks neiuks, hundiks, karuks j. n. e.

See M. Luu üleskirjutud läheb kõigist „Luupainaja“ juttudest hoopis lahku. „Luupainaja“ jutud näitawad alati, et luupainaja kuri inimene on, kes ligemisele läheb kahju tegema, see üleskirjutus tunnistab aga, et luupainajat surnu waimuks tuleb lugeda, kes waetwama tülles enesele inimese ehk looma moe wõtab. Teise sõnaga: see M. Luu üleskirjutus teeb luupainaja kodukäijaks. Et kodukäija aga hauast wälja tuleb ehk jälle hauda pärast painamas käimist läheb, seda see üleskirjutus ei ilmuta. Wiimase küsimise kohta

annawad Järwast ja Harjust saadud ained paremat seletust. J. Ettemann on ühe jutu üles kirjutanud, kelle järele luupainaja hanena mööda surnuaeda paterdab ja wiimaks ühte hauda läheb. Kui selle peale haua loidukäija wasta pruugitawaid abinõusid ette wõetakse, kaob luupainaja jäedawalt ära. J. Kadaniß jälle tunneb jutu, kelle järele surnud herra esmalt hobusid ja siis prouad luupainajana piinab, kuni lülilaul teda hauda tagasi sunnib ruttama, kust lutsari poolt ette wõetud loidukäija kaotamise abi teda enam wälja ei lase tulla. Selle sama jutu teisind, T. Wiedemanni poolt üleskirjutatud, lasseb tuapoisil surnuaiale minna ja seal herra hauast wäljatulemist oodata. Hauast wälja tulles ruttab herra tuapoisiga kohe mõisa, esmalt hobuse kallale, nii et see üsna walges wahus oli, ja selle peale proua kallale. Surnuaiale tagasi minnes koputab tuapois pähe ja lannaga kolm korda haua peale, nagu loidukäija kinnipanemisel tawalisesti tehakse, ja kohe selle peale kaotab herra luupainajaks käimised. Si pease enam hauast wälja. — Joosep Neublau „Liitwamäe tüdruk“ jälle kinnitab M. Luu tõendust, et luupainaja tapetud inimese hing on. Liitwamäe tüdruk läheb peale selle niipalju weel tawalistest luupainajatest ja loidukäijatest lahku, et ta pärisinimeseks saab ja Wiiburi linna neitsikese wiisi mõnda aega inimeste seas elab, kuni tapmise ajal atwaldatud wanne täide läheb.

Need näitused tunnistawad, et luupainajat

furnu waimuks tuleb pidada, kus juures sugugi tarwis ei ole seda wahet teha, et ainult tapmine wõib inimese luupainajaks teha, nagu seda Neublau jutust ilmutab ja nagu M. Luu ülestirjutus seda atwaldab. Niisama hästi nagu tapetud inimeste hinged wõitwad ka muidu furnud isikute waimud luupainajaks halata. Wiedemanni ja Kadaniku jutud atwaldawad seda selgesti, et herra loomulikku surma suri ja ometi hakkas kodu luupainajaks käima. Muidugi mõista, ei taha tavalise surma mõjul walmistatud luupainaja tapmise teel sünnitatud luupainajat kaotada. Ei, neile mõlemile jääb elu õigus. Palju enam näitab lugu nii olewat, et ühes kohas tapmise teel arwatakse luupainajaks saawat, kuna teisel tawaline surm sedasama wõis korda saata.

Rudas piame nüüd aga seda mõistma, et luupainaja pea inimene, pea kodukäija on? Rust saame seletust sarnasele mõistatusele? Ma arwan, me saame järjele, kui me Warose ütlisti omaks wõtame. Waronen arwab, et luupainaja esiotsa furnu hing oli. Selle arwamise järele piame luupainaja ajalul'us kahest ajajärgust rääkima. Esimeses ajajärgus ilmus kodukäija luupainajana. Hiljemini lahutati aga kodukäija tegevus luupainaja tegevusest. Luupainaja tegevust arwati inimese nimelt paha inimese tööks, kodukäijale jäeti müristamine, kolistamine ja muu sarnane tegevus. Sest endisest arwamisest, kelle järele kodukäija luupainajat tegi, on aja jooksul ainult weel wäha jälgi järele

jäenud, kuna järgmise ajajärgu arwamine, mis luupainaja elawast inimesest lasseb sündida, ikka enam wõimust sai. Wiimne arwamine on täninigi üleüldse tuttavaks jäenud ja endist waimuriigi luupainajat ikka enam tagasi tunginud. Niisugusid tahte tõugu luupainajaid wõi õigem luupainajaid ja kodukäija-luupainajaid ei leia me ainu üksi meil ega Soomlastel, waid ka kaugemal Germanlastel. Wiimaseidki räägitwad inimestest, kes luupainajaks lähewad, ja luupainajatest, kes teisest ilmast tulewad*).

*) Ruhn, Zeitschrift für vergleichende Sprachen XIII., 125.

Teine jagu.

40 juttu furnute hingede ilmumisest.

1. Kodukäija tembud.

T. Lepp-Biitmann Halljalast.

Halljalas furnub korra üks talu perenaene ära. Glu ajal teinud see naene teistele palju paha. Rõit lartnub teda wäga.

Esimesel öösel pärast matust na natuke enne tute laulu hakanud talu kerise tiwid kolinal weema ja wiimaks pillunud keegi neid pörandale. Ei keegi julge tuppa watama minna. Kes uksele läinud, see tiwiga tõmmu wasta rindu saanud. Wabadi! aga näinud, et keegi walge lina sees uksest sisse tulnud ja koke kerisele roninud.

Kerisel olnud pere worstid ja liha küpsemas. Homiku ei leitud muud kui tühjad pannid. Kuke lauluga lõpenud kerise tiwide loopimine ära.

Korra teetnud pererahwas jälle sauna juures seepi. Jätanud õhtu seebi saja tulele. Homiku sauna juurde minnes leidnud pererahwas, et pada kogu seebiga tule asemele kummuli pöördub.

Viimaks käinud kodukäija weel lauda juures, lastnud ööse loomad laudast lahti. Pererahwas seisnud üsna hirmus, et mis wiimaks sünnib.

Reegi teadnud ometi õpetada, et kule laulu ajal tarwis furnuaiale minna ja seal kolm korda pahema jala kannaga wanamoori hauale lüüa ja ütelda: „Siia piad sa jäema!“

Peremees teinud nii. Sest saadik kadunud kodukäija ära.

Anu Loosbergi juust.

2. Müüd saab koju!

D. Schanz Pootsist.

Korra furnud talutaat ära. Pärast surma hakanud teine kodu käima. Talurahwal olnud õige hirm.

Ühel õhtul tulnud teise pere sulane kõrtsust. Olnud wäsinud, istunud tee äärde kivi otsa jalgu puhkama.

Korraga kuulnud kisa. Waadanud tagasi, näinud: suur walge mees tulnud teise jala pealt teise jala peale hüpates metsast wälja tee peale.

Sulane seisnud hirmu pärast nagu puutükk wagusi. Walge mees jõudnud sulase kohta. Sulane kuulnud selgesti, kudas walge mees teise jala pealt teise peale hüpates laulnud: „Müüd saab koju! Müüd saab koju!“

Seda wiisi läinud kodukäija suure mürinaga

sulaseft mööda kuni oma kodu õue. Sinna kadunud ära.

Sulane kõhe maast ülesse, tuhat nelja koju poole.

3. Herra koera ja fia näol.

D. Pруhl Metfikust.

Wana herra surnud ära ja maetud maha. Korra tulnud mõisa saaksad õhtu hilja kirikust mööda.

Korraga hakanud wäike, walge koer nende hooste ees jooksuma, ise läinud loogeti teisest tee äärest teise. Jäänud wiimaks lehkteele seisma. Seal saanud koerast äkisti walges riides inimene.

Rutsar pöörnud hobused teelt kõrwale, sõitnud sõoti mööda. Mööda sõites hüüdnud see inimene kolm korda: „koo, koo, koo tahaksin!”

Rutsar waadanud: inimene hakanud mõisa poole minema, ilka loogeti üle tee.

Mõisa pere olnud keldri tuas parajalt tantsumas. Korraga hakanud kõi tuled tuas wärisema, ülewal teise korra peal kõi toolid kolisema. Windud ülesse waatama: tuad tühjad, ei näha kedagi.

Teise korra nähtud: must siga tulnud ühe talumehe seltsis kirikuaja poolt mõisa poole. Mees lugenud mitu „Issa-meied“ ära, siis kadunud siga mehe juurest.

Sell ööl hirmutanud kodukäija kõi mõisa pere ära, kolistanud ja müristanud seal mis hirmus.

4. Rodufäija mõisas.

G. Anniko Koongaft.

Rodufäijad käinud alati ühes mõisas. Sga võse võtnud ja trallinud nii et mõisa saal üsna tõlalnud käes. Keegi pole julgenud sinna waatama minna. Mõisa herra lastnud küll neli, wiis solbatit wahti panna, aga needki kartnud.

Mõisaherra lubanud suure maksu sellele, kes ühe öö seal mõisa saalis wahib. Si keegi pole julgenud seda pakkumist wasta wõtta.

Üks ohwitser juhtunud ka seda pakkumist kuulma. Olnud julge mees, läinud ööse sinna wahti.

Ulisti leiköö ajal tulnud üks lumitwalges riides naesterahwas ta juurde. Ohwitser wõtnud südame rindu, läinud seda naesterahwast kinni wõtma.

Õigi jõudes näinud ohwitser, et naesterahwas ebasi läinud. Tõmmanud käega, et ohwitser järele tuleks.

Ohwitser läinud ka takka järele.

Wiimaks jäenud naesterahwas keel saali seisma. Näidanud ohwitserile käega, et ohwitser ühe suure posti ülesse tõstaks. Ohwitser naernud selle peale ja ütelnud: „Kas ta arwab mind narri olewat wõi mis, et sunnib seda suurt posti ülesse tõstma!“

Si ka uuesti sundinud naesterahwas. Wiimaks hakanud ohwitser nalja pärast posti ümbert kinni. Nüüd sunnib naesterahwas tõstma. Ohwitser

tõstab. Ja waata imet, post tõuseb üles. Posti all on tua uks.

Preili võtab ukse eest naela otsast võtme, keerab ukse lahti ja kutsub ohwitseri käega näidates enese järele.

Ohwitser läheb. Müüb käivad itka trepist ülesse ja alla, ei tule lõppu kufagiltki. Viimaks ohwitser hakanud kartma, pöörnud ümber, tulnud tagasi. Võtnud selle posti ja tõstnud jälle wana koha peale tagasi.

Homiku jutustab teistele, mis näinud. Rõit lähewad waatama ja posti ära tõstma. Küll lastiwad mitme kümne mehega, aga ei jõua.

Sest ajast saadik kadunud kodukäijad mõisast ära. Ohwitser saanud lubatud maksu.

Pärast lõhutud see post ära, aga uft pole leitud. Müüb olla ses mõisas jälle post endise koha peal.

5. Mehe hirmutaja.

D. Pruhl Metsitust.

Mees läinud teed mööda edasi! Korraga kuulnud: üks tuleb järele; ise äh! ja äh! Mees waatab üle õla tagasi. Tuletab ometi meelde, et üle pahema õla ei tohi tagasi waadata. Aga mis teha, oli kord waadatud.

Mees nägi kuu walgel, et walge kogu tuli järele. Mees pani jooksu. Jooksis ligi kats wersta kuni koju. Läks tuppa.

Kuuleb: keegi hakkab õues aia roikaid ragistama. Mees waatab õue. Näeb: see walge kogu aia kallal

Mees paneb tua ukse kinni. Kuuleb nüüd: kodukäija tuleb tuppa, hakkab tojas tööriistu liigutama. Kojast läheb sahwrisse. Mees waatab: sahwri wõti tuas naela otsas. Kuuleb: kodukäija kolistab piima kausja ja kallab piima maha.

Sell filmapilgul laulab tuff. Kolin sedamaid kadunud.

Teisel päewal olnud lõik paigal ja sahwril üks luts.

Mees õpetatud: tee iga ukse peale kolm risti, niisama ka õue wärawa peale.

Mees teinud nii. Kodukäijat ei tulnud enam.

6. Tangupudru sööja kodukäija.

A. Reiman Wirtsuft.

Ühel keelkõnabali õhtul läinud Saarlased Wiljandi maale ühte talusse tööd otsima. Saanud kraawi lõikamist. Mehed jäenud õõsetis talusse ja tahtnud teisel homikul tööle hakata.

Üks Saarlane läinud kaewult wett tooma. Kaewul riielnud kaks koera mis hirmus, aga mees ei näinud midagi. Minult ääli kuulis.

Õhtu roaks olnud tangupudru. Pärast pere-söömist tõstnud perenaene kausi weel pudru täis, pannud lauale, ja piima püti pudru kausi kõrwa.

Mehed heitnud tuppa magama, peremees pere-naesega aga kambriisse.

Mehed ei uinunud weel, kui üks wanamees tuppa tulnud ja hammaastega raginal ahju müürist tuld tõmmanud. Kohe tahtnud peremehe juurde kambri minna, aga ei saanud, sest ukse ees olnud suur walge lina. Söönud selle peale pudru laualt ära ja läinud siis oma teed.

Mehed kartnud, et peremees pudru söömist nende süüts arwab. Näatinud homiku peremehele öösi nähtust.

Peremees kohe ütles: „See wanamees oli minu furnud wanaisa. Ta käib iga ööse kodu. Ta jaoks pannakse iga õhtu toit lauale walmis. Tules sööb ta toidu ära. Kambri ta ei pease, kambri uksele on lina ees. See lina on laulatusel kolm korda pruubil ümber olnud. Niisugusel linal on see wõim, et see kodukäijat enesest mööda ei lasse!“

Peremees küsinud Saarlasele, kas Saarlased ei tea, kudas kodukäijat ära kaotada. Saarlased lubanud seda ise teha.

Ja kaotanudki teised kodukäija kohe ära.

7. Kodukäija küündmas.

M. Aija Weelt.

Üks ihnus mees künnud korra alati teiste pollu peenrast ühe wao enese poole. See mees furnud ära ja hakanud kodu käima. Rõige rohkem käi-

nud ta põllul. Seal wedanud ta sahtu oma taga, künnud wahel, äestanud wahel, mõõtnud wahel jälle põllu laiust.

Korra tulnud ta enne poolt ööd tiritu poolt ühe mehe wasta, sahad seljas.

Mees küsinud: „Ruhu sa lähed?“

„Koo, koo, kündema!“ wastanud kodukäija ja läinud oma teed.

Mees läinud järele waatama, mis kodukäija teeb.

Kodukäija läinud põllule, pannud sahad seljast maha, wedanud ümberringi. Peremehe sahad ja ätled seisnud põllul.

Kodukäija läinud sahtade juurde, waadanud neid ja ütelnud: „Si ole oma töö!“ Waadanud ätlet, ütelnud: „Pool oma, pool wõderast! Nii kaua käin ikka kui minu tööriistu siin weel näha on!“

Mees läinud peremehe juurde ja rääkinud, mis ta kodukäijast kuulnud.

Teisel päewal läinud peremees, toonud ätte põllult koju, põletanud ära.

Siis kadunud ka kodukäija.

8. Halliks härjaks saanud kodukäija.

H. Põder Wiljandist.

Korra surunud üks wana solbat ära. Pärast surma hakanud aga warsti kodu täima. Sirmutanud naist ja lapsi ööse nii, et need kufagil ei julgenud elada.

Viimaks rääkinud naene lugu õpetajale. See tulnud sinna, lugenud tuas. Kodukäija müranud tua peal nii et liitw läbi lae rahwale taela sadanud, üsna päris päise päewa aegu.

Õpetaja kästinud ühe mehe õõsel wahi peale panna. Tahtnud näha, mis moodi kodukäija käib.

Mees jäenud wahti. Pannud küünla tule waka alla. Kodukäija haatanud jälle kolistama. Mees wõtnud tule waka alt wälja. Ei näha midagi. Tuli waka alla. Tuba kodukäija kolistab jälle.

Õpetaja tutsutud uuesti sinna. Õpetaja lugenud tuas. Kodukäija petšnud aga rehe all nagu taheteistkümmne kurikaga pesu.

Selle peale wõdetud raudora ja sorgitud rehe all koit põht läbi. Kohe tulnud hall härg rehe alt wälja, joosnud metsa poole. Ammunud ise nii mis mets müranud.

Selle järele ei nähtud enam kodukäijat.

9. Raps ahju.

J. P. Sögel Paistu Raarlist.

Ühes mõisas käinud mõisaherra peale surma iga ööse kodu prouad liusamas. Proua olnud kodukäija waewamisest ju nii ära tüdinunud, et enesele iga päew surma soowinud.

Korra laebanud proua häda tuapoisile. Tuapoiss annud prouale nõuu ndia juurde minna ja ndia käest abi paluda.

Nõid annud head nõuu. Rästlinud herra kodu käimise ajal lapsesega põlewa ahju ette minna, nagu tahaks last ahju wisata. Kui herra küsib: „Kellele seda küpsetas?“ siis wastas: „Selle küpsetan herrale õhtu kostiks, homme küpsetan teise!“ Seda herra ei taha. Küll siis kodukäimise maha jätab.

Proua teinud nõia nõuu järele. Herra tulnud koju. Proua ahwardanud last ahju wisata. Herra kohe küsima: „Kellele seda küpsetas?“

Proua wastas: „Selle küpsetan herrale õhtu kostiks, homme küpsetan teise!“

Herra sedamaid küsindama: „Ära seda tee! Ära seda tee!“

Ütelnud ja joosnud ise uksest wälja.

Seft saadik jätnud herra kodukäimise järele.

10. Tüdruk kodukäija eest jooksmas.

D. Pruhi Metsitust.

Korra furnud wana naesterahwas ära. Pandud puusärki, wiidud aita. Puusärki panemisel olnud ka naabri tüdruk, umbes wersta maa pealt.

Tüdruk hakanud koju minema. Olnud kuuwalge õhtu. Umbes paar sada sammu saanud tüdruk metja wahel käinud, kui forraga kadaka pöösa takka walge kuu nähtawale tuleb.

Tüdruk hakkab kartma, pistab jooksu. Walge kuu tuleb järele. Külmi hinge õht käib tüdruku peale. Tüdruk jookseb nii palju kui jaksab, ikka walge kuu kannul. Nii palju tüdruk weel oskab

aru pidada, et tagasi ei waata. Kui tagasi ei waata, siis ei wõi sobufäija midagi teha.

Kodu tua ukse wahel waadanud tüdruk üle äla tagasi. Walged warukad paistnud weel nurga tagant. Tüdruk ise kutsunud ukse wahele tua põrandale prantsti pikali maha.

Teised inimesed tulnud tüdrukule appi, wiinud tüdruku woodi. Tüdruk olnud mitu nädalat haige ega läinud enam õhtu üksi tuasi wälja.

Kui tüdruk ukse wahelt ei oleks tagasi waadanud, poleks talle midagi wiga juhtunud.

A. Sürisberg Palmist.

11. Ah, oled sa koo siin?

J. Niinas Nistilt.

Korra surnud üks wanamees ära. Poeg jäenud koha peremeheks. Aga iga neljapäewa õhtu pärast päewa looja minemist tulnud wanamees koju ja hakanud pürgama: lord loopinud keriselt kiwa maha, lord tuisanud koldest tuhla üles, lord lastnud rehe all loomad lahti ja teinud üht ja teist seesugust hullu nalja.

Poeg pole teadnud, kudas wanamehest lahti saada. Läinud lugu mõisa herrale kaebama. Herra naernud ega uskunud.

Mõne aja pärast läinud poeg teist lorda mõisa häda kaebama. Herra lubanud waatama tulla. Herra läinud õpetaja juurest läbi, wõtnud õpetaja kaasa.

Mõisa herra istunud ukse kõrvale istme peale, õpetaja tõndinud mööda tuba, piibel kaenlas.

Päike läinud looja. Korraga olnud wanamees kodu. Tõmmanud rehealuse ukse lahti, pidanud tuppä astuma. Õpetajat nähes pörganud tagasi ja ütelnud: „Ah, oled sa koo siin!“ Selle peale läinud tua lae peale, kiskunud lae palgi asemelt ära ja hakanud sealt liiva alla pilluma.

Õpetaja teinud piiblitahhti, hakanud lugema. Lugesmise tõttu kadunud wanamees viimaks ära.

Siis mindud, wõdetud haud lahti, pööratud wanamees kummuli, luetud uued matmise sõnad ja aetud haud uuesti finni.

Selle peale ei tulnud wanamees enam kordagi kodu.

12. Wõitlemine kodukäijaga.

M. Aija Weelt.

Ühel sügisel õhtul hilja läinud mees kiriku kõrtsist koju poole. Surnuaiast mööda minnes näinud walge inimese kogu enese ees. Ligemale minnes saanud aru, et see hiljuti surnud kõrtsinaene olnud.

Mehel läinud hirmu wärin üle teha, ei teadnud, kas edasi minna wõi ümber pöörda. Viimaks astunud edasi. Et kogu liigu paigastki. Mees wõtnud aia seest teiwa ja ütelnud: „Kui sa hundi söömaaeg eest ära ei lähe, löön ma sind maha!“

Mees astunud ligemale. Korraga karanud kogu mehele kaela, pigistanud meest mis hirmus ja ütelnud ise: „See sulle selle eest, et sa oma kõrtsi rehnungi ära ei maksnud ja mind pealegi haua põhja kirusid. Nüüd maksan sulle rehnungi eest, teine lord aga kirumise eest!“

Mees oli õhtul rehnungi peale wõtnud ja ütelnud: „Endine kõrtsinaene kuriwaim ei annud tiliagi muidu

tui talle joonelt ära ei maksnud. Ma ei soowi talle hauastki rahu!"

Mehel kippunud hing kinni ju jääma. Viimaks lastnud kodukäija ometi mehe lahti ja ütelnud furnuaja poole minnes: „Teine kord teen paremini, kui sa mind weel korra kirub!"

Mees saanud õnnega koju. Lätnud aga teisel õhtul jälle kõrtsi. Nääkinud kõrtsis eilist juhtumist ja ütelnud: „Kui ta korra weel mu ette juhtub, murran ma ta taela niisama nagu ta minul eile õhtu murdis!"

Kõrtsi ukseid pandud kinni. Igati hakanud koju poole minema. Mees läinud üksi päini koju poole, wõtnud aga kõrtsi eest tubli kaita piosse. Juba kodukäija jälle wana koha peal.

Mees ei julgenud enam sammugi edasi minna. Silne õhtune pigistamine tulnud meelde.

Kodukäija tulnud kange mühinaga mehe selja taha, tõmmanud mehe läest kaita, murdnud kaiti, ütelnud: „Küüd teen sinuga niisama nagu kaitaga!" ja karanud mehe olade peale. Mehele tulnud wiimne kitsas lätte.

Suures walus ütelnud mees wiimati: „Hoidku Jumal niisuguse pigistamise eest, ära wõtab hinge!" koha karanud kodukäija seljast maha ja läinud eemale.

Mees seda nähes ütles: „Oh sa hundi söömaaeg, küll pigistad kowasti!"

Kodukäija ütelnud seda kuuldes: „Sse oled hundi söömaaeg!" ja läinud metsa poole.

Mees waadanud tagasi. Näinud, et kodukäija õige wilebasti metsa joosnud, kodukäija järel aga hall loer (wist hunt).

Mees ei tohtinud sell õhtul enam koju minna. Lätnud kõrtsi juurde tagasi. Teisel homikul koju minnes waadanud mees seda kohta, kus ta kodukäija küüsis olnud. See koht olnud täikati nagu tulest ära kormetatud,

Seft saadik jätanud mees kõrtsiläimise järele. Ei näinud ta enam iialgi kodukäijat.

13. Kodukäija kodu söömas ja ahju peal ennast sojutamas.

Korra furnud üks wanamees ära. Wanamees last-
nud ennast kirstu panna nendesamade riietega, mis tall
suremise ajal seljas olnud. Mütsi firmi üksi laskinud
ära lõigata. Ütelnud, et ilma firmita võib paremini näha.

Maetud teine maha. Öhtul sõidavad matuselised
matuse majasse, juba wanamees kodu ees. Matuselised
hatawad sööma. Korraga kuulevad, wanamees hüüab
ahju pealt: „Andke mulle ka süüa!”

Matuselised plaganud hirmuga tuast välja. Jätnud
koigi matuse road wanamehe hooletse.

Matusese aja pärast julgenud matuselised akna taha
vaatama minna. Näewad: wanamees istub lauas,
taks teist meest ka, sööwad.

Viimaks läinud matuselised ometi hulgakesi tuppa.
Wanamees ütelnud: „Mull siin hea soe olla! Ma olen
sellega harjunud!”

Ruke laulu ajal kadunud wanamees ära.

Teisel päeval mindud furnuaiale, awatud haud,
pöördud furnu kummuli. Seitsjaadil kadunud wanamehe
kodukäimine.

Dõse aga näidatud majarahwale unes, et wanamees
oma raha järele tulnud. Raha äraviimise pärast wõt-
nud ta enesega taks meest kaasa. Ruked hakanud enne
laulma kui wanamees raha kätte saanud. Niiud ei pea-
seda ta enam hauast välja.

Saan Angeri suust Rihelkonnast.

14. Kodukäija karjapoissi taga ajamas.

P. Rootslane Wönnust.

Wana mõisaherra furnud ära ja maetud maha. Karja-
poissid hakanud aga herra haua läima. Nääkinud haulal
tihti herrast paha.

Korra läinud jälle tarjapoiss herra hauale ja hakanud sinna kiwist pilluma. Korraga aga kerkinud haua pind. Wana herra hauast wälja, tarjapoissi taga ajama.

Poiss tuhat tulist plagama.

Baar teomeest juhtunud lugu nägema. Need wõtnud kiwid ja kaitad tätte ja hakanud herrad pilluma. Seda wiisi hirmutanud teomehed herra jälle hauda tagasi.

15. Ilma ninata kõster ja ilma ninata kodukäija.

J. Loosberg Wiikulaft.

Korra olnud kuri kõster. See tapelnud alati leeri-poistega ja läinud iga õhtu kõrtsu juures waatamas, kas poisid kõrtsu ei lähe.

Ühel laupäewa õhtul tulnud kõster jälle kõrtsust. Saanud teel kodukäijaga kokku. Kõster kohe pärima: „Kes sa oled? Kuhu sa nii hilja weel lähed?“

Kodukäija wasta: „Mina olen Kaspi Jaat. Lähen kõrtsu!“

Kõster tõmmanud kodukäijale mööda pead. Ütelnud siis: „Mine nüüd!“

Kodukäija tõmmanud kõstrile ka ja üelnud: „Ei lähe!“

No wot saanudki riidu. Kodukäijal olnud pidad küüned, nendega riipsutanud kõstri silmad werisels. Wiimaks hammustanud kõstri nina peast ära. No kõster hammustanud kodukäijal ka.

Mis nüüd teha? Mõlemad ilma ninata. Kõster pistnud oma nina asemel logemata kodukäija nina tasku. Kodukäija aga pannud kõstri nina enesele ette. Siis läinud mõlemad oma teed.

Pühapäewal kõstril tarwis kiriku minna. Mis teha, ei ole nina. No läinud siiski.

Õpetaja kirikus küsima: „Kuhu ju nina saanud?“

Kõster wasta: „Mina taskus!“

„Õpetaja jälle: „No mis ja ninast siis tastus hoiad, näita mulle ta!”

Baewalt saanud õpetaja nina tätte, kui naerma hakanud. Ütelnud: „See ei olegi ju sinu oma! See on see nina, mis ma minewa pühapäew maha matšin! Ega ja ilma ninata kolba orilit mängima. Täna piad kellegi teise enese eest muretsjema!”

Seal hüüdnud korraga wana Jaak selja talle: „Eks mina wõi hakata?”

Õpetaja wasta: „Ega sest lugu ole, kes aga mängida oskab!”

Kodukäija hakanudki mängima ja laulma. Pole aga teise laul kellegi pärast olnud.

16. Waras kodukäijaga kimpus.

F. Feldbach Samotrasist.

Enne wanasti warastanud üks naene torra kirit teenistuse ajal furnukirstu pealt walge lina ära. Wiinud lina koju, teinud linast pojale püksid.

Aga mis sündis? Õhtul näewad tülarahwas, et õue wärawast otsegu heina saad suure koshinaga sisse lähed. Naene ja mees magasiwad, poeg nende wahel sängis.

Kodukäija koke lapse kallale, last woobist wälja kiskuma.

Wanemad pida siwad kahetseti last kinni. Reegi jälle tatsus tuld ülesse wõtta. Sai tuli ülesse, lastis kodukäija lapse lahti. Peale kella 12 kadus kodukäija ära.

Teise õhtu niisamasugune lugu. Kodukäija tuleb nagu heina saad sisse, otsekoke lapse kallale.

Mees sai kodukäija käest kinni. Mees hüüdma: „Wõta tuld! Ma sain käest kinni. Karwane käsi!”

Naene sai tule ülesse, kodukäija lips! kadunud.

Nõnda käinud kodukäija seal kaua aega. Küll arutanud naene poja püksid üles ja wiinud furnuhaua peale, aga ei aita midagi, kodukäija ilka platsis.

Ei, tea, kudas nad teisest wiimaks lahti saiwad.

17. Surnu sõrmus.

J. Miinas Ristilt.

Mõisa herra surnud ära. Pandud puusärki, wiidud labelisse.

Tuapoiss näinud, et herrale kuldsõrmus sõrme pandud. Tuapoissil himu südamesse sõrmust ära warastada. Läänud järgmisel ööl labelisse, awanud puusärgi, wõtnud sõrmuse herra sõrmest ära.

Homiku tõusnud tuapoiss ülesse. Trepist alla minnes astunud talle herra walges riides wasta. Nõudnud oma sõrmust tagasi.

Tuapoiss kohtunud ära. Joosnud tuppa tagasi.

Herra ei läinud aga ära. Istunud trepi peale, jäenud tuapoissi ootama.

Tuapoiss arwanud, et herra ära läinud. Tahtnud jälle wälja minna. Herra aga kõhe sõrmust nõudmas.

Tuapoiss tuppa tagasi. Herra aga ei lähe ära. Wiimaks saatnud tuapoiss teistega sõrmuse herrale. Herra ei wõtnud sõrmust wasta. Raskinud tuapoissi ennast tulla.

Tuapoiss ei julgenud üksi minna. Läänud teistega seltsis trepi peale. Herra wõtnud tuapoisi käest sõrmuse, tõmmanud lina ümbert, lõõnud linaga kolm lorda tuapoissi. Selle peale läinud herra ära.

Tuapoiss elanud weel kolm päewa. Surnud siis ära. Herra lõõnud linaga surma hoopisid.

18. Mees lasseb kodukäijat püssiga, tapab aga iseennast.

Üks surnu hakanud kodu läima. Sga ööse teinud paša. Laotanud ahju pärisesti ära.

Hakatud kodukäija wasta abi otsima. Ratjutud lõik loogub ära. Mindud majast wälja teisale elama. Üste,

afente ja kõigi aafude peale tehtud ristid. Soodetud, et ristid aitavad. Ei ristidest kasu ühtigi. Kodukäija teinud oma tüfka endist wiisi edasi. Murdnud kaks siga ja kolm lammast ära.

Mindub külasse kuulama, mida kodukäija wasta teha. Opetatud: tarwis musta kulle tuua.

Soodub wiis musta kulle tuppä. Soodetakse: nüüd kardab kodukäija. Aga wõta näpust! Ohtu kodukäija jälle platsis. Müllab, et küll saab. Wiimaks hatawad kuled laulma. Siis alles läheb kodukäija oma teed. Teisel ohtul ometi jälle wäljas.

Wiimaks mindub nõialt nõuu küsima.

Nõid opetanud: „Wõta kaks 15 kopikalist hõberaha, sulata ühte, tee hõbekuul. Hõbekuul pane püssi. Püsi-figa mine neljapäewa ohtul kell 10 ajal põhja poole ufse tahta kodukäija tulekut waritsema. Näed tulewat, anna talle hõbekuuliga!”

Mees teinud seda wiisi. Wõtnud neljapäewa ohtu püssi, läinud waritsema. Doodanud tüki aega. Wiimaks tulnud walge kogu. Mees pöörnud püssi otfa kodukäija poole, tahtnud lasta. Aga mehel kufunud püsi läest maha, mees ise püssi peale, walmis olnudki.

Kodukäija teinud aga oma tempufid edasi. Wiimaks kadunud ifeenefest ära. Saan Angeri fuust Rihelkonnast.

19. Naisterahwad furnut walwamas.

J. Eteman Zapalt.

Zapa mõifas olnud wanal ajal wäga kuri junkur, Joofep nimi. Tõõrahwas hüüdnud teda wana farwitu paarimehels. See junkur jäenud haigeks ja furnud ära. Nüüd antud tüdrukutele see orjus, et pidanud furnut walwama. Pandud kaks tüdrukut korräga walwama, nii kaua kui puufärli muretsetud.

Poole öö ajal tulnud tüdrukutele hirm peale. Tübru-

tud kuulnud õues tanget mühinat ja kolistamist. Teine tüdruk hakanud tasakesi laulma. Surnu aga hirmitanud hambaid. Natukesel aja pärast tulnud jüntru teine läbi rindade pealt maha. Tüdruk tõstnud käe jälle oma kõha peale. Seda wiisi juhtunud kolm korda.

Teisel öösel pandud Ellust-eit kiltrit walwama. Eit kuulnud jälle kolinat ja mürinat. Kilter teinud niisama tülla, nagu esimesel ööl. Eit tudunud sukka. Korraga näinud ta teisel pool lauda kiltri näo maali. Eit pannud imeks, kuidas maal nii ruttu walmis tehtud. Hoolega waadates näinud eit, kuidas surnu naeratanud. Eit kiljatanud: „Oh Jeesuse!“ Surnu korisenud ja püüdnud istukile ajada. Seda nähes jooksnud eit kiirades tuust välja.

Järgmisel öösel ei julgenud teegi enam walwama minna.

Kaua aega pärast matmist käinud jünkur weel mõisa kütja wastas istumas, kui kütjas päiwi kirjutanud.

20. Rodufäija nõõride nõudmine.

J. Waine Tartvastust.

Korra poonud peremees ennast rehe all ohjadega üles. Waine juhtunud kõige pealt sinna juurde. Wõtnud mehe surmukeha rippumast maha, peastnud nõõrid kaela ümbert lahti. Ise pole mehe poomisest kellegile sõna lausunud, rääkinud ainult, et mees äktselt ära surnud.

Surmukeha maetud maha.

Õhtul aga olnud mees aegsasti tagasi. Püüdnud ühte lugu naesele: „Mis ja mu surma salgasid!“ ja „Anna mu ohjad kätte!“

Nõnda käinud mees iga ööse ohju nõudmas. Naesel pole püsti ega põlwe kufagilgi olnud.

Ei aidanud muu nõuu kui kaewatud haud uuesti lahti ja pandud poomise ohjad mehele taasa.

Siis jätnud mees naese rahule.

Jutustanud Anu Pärn Tarvastust.

21. Rootsi Riisu tembud.

J. Stemann Tapalt.

Saafi wallas Widewitu talus elanud korra üks eit, teda Rootsi Riisus kutsutud. Ta käinud noores ias Rootsis ja õppinud sealt kõikugu nõidust. Kui ta ära furnud, teinud ta oma tempa ja ehmatanud pererahwast wäga ära.

Eit olnud rehe all, tuas tehtud puufärki. Rehealt kuulnud walju kolinat. Mindub waatama. Leitud: furnu keeranud ennast asemel kummuli. Seatud otsekohe. Natuse aja pärast jälle kummuli. Seda wiisi keeranud ta ennast kolm korda. Nõndasama lüükanud ta leitseaugu topi kolm korda tuppä maha. Ulfse ees olnud ta oma kirsi. Selle kirsu peal tantsinud ta iga ööse. Kui aga waatama mindub, pugunud ta oma asemele. Pererahwal olnud hani aganikus haudumas. Selle wisanud furnud eit rehealuse põrandale furnuks. Hobused lastnud ta mitu korda lahti.

Korra tulnud sulane rehealt tuppä ja kuulnud selja taga riiete sahinat. Waadanud selja taha, näinud: eit tulnud ta järele. Sulane karanud kiiresti tuppä ja tõmmanud ulfse kinni. Eit aga rebinud uft rehealuse seest ja tahtnud wägisi lahti ristuda. Sulane hoidnud suure hirmuga kinni kuni wiimaks õnneks läinud uft haaki panna. Siis läinud furnu suure müraga asemele tagasi.

Laupäewa õhtu toodud furnu tuppä, et teda wiimast ööd walwada. Ulfisti wisatud pierud teriselt raginal põrandale. Pandud tagasi, aga uuesti wisatud. Wiimaks pandud pierud nurla; siis saadud rahu.

Pühapäewa homiku lugemise ajal naernud eit puu-

färgis. Kirikusse wiies wedanud tats tugewat hoost nii, et kolme wersta peal juba üle selja wahus olnud. Kuus meest wiinud eite kirikusse, aga lippunud wäsimä. Kirikust wälja landes olnud eit niisama raske nagu muud furnudli.

Kardetud, et eit kodu haalab läima. Sellepärast tehtud haua peal nõidust. See aldanud nii, et eit peale matmist enam oma nägu ei näidanud.

Karla Kleinmanni suust.

22. Herrad saawad wanapagana käest pekssta.

J. Tamm Strälöwast.

Korra olnud furnu matused. Üks matufeline joonud enese joobnuks. Etšinud furnuaiale ära. Pärast läinud luulambriisse, jäenud sinna magama.

Luulambriis seisnud mitmed suurt sugu furnute kirstud. Umbes teisköö ajal tõusnud kribin ja krabin, ähkimine ja oigamine.

Mees oli wiina ju annu peast wälja maganud. Särganud üles, saanud aru, misjugasessse toledasse kohta ta juhtunud.

Waadanud: kõik herrad tulnud kirstudest wälja. Neid haatatud peksma. Peksjad olnud kurjad ise. Antud ühele, antud teisele. Igauht wõetud nime pidi ette ja üteldud: „Perri herra jäeb wiimjeks!”

Olnudli nii. Perri herra wõetud kõigewiimaks ette. Teda peksitud aga ka kõige wihasemalt, sest ta olnud enne suur rahwa piinaja.

Mees kuulanud hirmuga pealt ega julgenud ennast sugugi liigutada.

Keisköö jõudnud mööda. Surnud pugenud kirstudesse tagasi ja peksjad kadunud ära. Mees tahtnud wälja minna. Ei leidnud aga teed, kust õhtu fisse peasnud.

Teisel homikul tulnud teised meest otšima ja peastnud mehe luulambriist wälja. Neile jutustanud mees oma õõfist nähtust.

23. Kudas püha Jüri kutsikad kodukäija ära mürdsiwad.

R. Rebane Kuusalust.

Kuusalu Sigula küla Wanahalli perenaene olnud wanal ajal suur kodukäija. Enamisti iga böse tulnud ta ja kolanud kõik kohad läbi. Ütski abi ei mõjunud kodukäija wasta.

Korra tulnud üks Järwamaa mees Wanahallilt Kapaku kõrtsi. Kõrtsi minnes kuulnud mees Wanahalli poolt hirmust kisa. Nääkinud lugu kõrtsirahwale. Kõrtsi perenaene läinud kuulama. Tulnud tagasi ja ütelnud: „Das' olla! See on hirmus kisa! Küll homiku waatame järele, mis seal on!“

Homiku läinud kõrtsi julane waatama. Seal ei ole muud olnud kui Wanahalli rätik ja lõhki kistud naese müts. Lumi olnud sülla laiusest sinine ja jäljed lume peal tunnistanud, nagu oleks seal inimene huntidega heidelnud.

Seft saadik kadunud kodukäija Wanahallilt ära. Püha Jüri oma kutsikatega oli kodukäija teel kätte saanud ja ära mürdnud.

24. Püha Jüri kutsikad.

S. Bloompuu Kuusalust.

Harju-Saani Uue kõrtsi peremees surnud wanal ajal ära ja halkanud pärast surma iga böse kodu läima. Laps maganud pärast isa surma isa asemel emaga ühes koos. Kodukäija aga tõstnud iga böse lapse ema juurest ära oma asemele ja heitnud ise sinna, ilma et naene oleks näinud. Laps ometi näinud kodukäijat selgesti.

Keegi õpetanud lapsel: „Kui isa jälle tuleb, hüüa „Püha Jürid“ appi!“

Järgmisel ööl tulnud kodukäija jälle last jängist wõtma. Laps lohe karjuma: „Püha Jüri, tule appi! Püha Jüri, tule appi!“

Selle peale kuulnud tua nurgas nagu kütumist ja peale selle natuke kabinat ukse ees.

Sest saadid kadunud kodukäija ära. Püha Jüri oma huntidega oli teise wist ära murdnud.

25. Surnud peremees.

J. Karu Kuigatsist (Helmeist).

Korra surnud üks peremees ära. Perenaene saatnud sulase mõisast kirstu laudu tooma. Sulane saanud mõisast laudu.

Sulane sõitnud laudadega koju poole. Tee läinud läbi paksu metsa. Korraga näinud sulane, et kodu poolt üks mees talle õige kiiresti wasta tulnud. Õigemale jõudes tunnud sulane, et see ta surnud peremees olnud.

Peremees koe sulase käest küsima: „Kus ja nüüd lõige päewa hulgud!“

Sulane wasta: „Ma toon sulle kirstu laudu!“

Peremees hakanud sulast weel dieti sõimama, et mis kirstu laudu sulane wiib. Wiimaks tõmmanud taskust nua välja, lõiganud hobuse riistad puruks ja pillunud sulase selga. Wiimaks pillunud ka laua koorma metsa.

Sulane läinud külasse hobuse riistu paluma, et koju peaseks. Külas ei uskunud keegi sulase juttu. Mindud vaatama. Leitud kõik tõsi olewat. Siis antud riistad ja ka mees kaasa. Sulane wiinud laua koorma koju.

Kodu wõtnud perenaene sulase käsile, kus sulane nii laua läinud. Sulane rääkinud perenaesele oma juhtumised ära. Nüüd läinud sulane rehe alla, wõtnud wantri juhi ja wemmel danud surnut õige mehe moodi.

Õhtul olnud rehe all, kus surnu laual seisnud, suur tolin ja mürin ja kõik ukseid läinud lahti.

Mindud rehe alla vaatama. Surnut enam kusagilgi, surnu asemel koera raike.

Nüüd wõhitub, millal surnu tagasi tuleb. Täki aja pärast tulnud surnu lipadi, lapadi! koju poole. Sue

peal tõmmatud furnu aga kinni ja annetud talle hea tere täis.

Petsu ajal hakanud koer rehe all rööstima, joosnud rehe alt välja ja lipanud metsa.

Nüüd oli asi selge, et wanapagan furnulehas oli. Kui koer metsa jooksis, jäi peremees jälle furnuks. Pandi firstu, maeti maha.

26. Rastud kodukäija.

J. Stemann Zapalt.

Korra olnud Tapa mõisas kaks teomeest, kes alati teine teisega tülitfenud. Wahel kiskunud mehed nii karwupidi et tütkid lendanud. Teine ahwardanud itka: „Kui ma ära suren, küll ma siis su kägistan!“

Ahwardaja mees furnudki ära. Teine hakanud kartma, et ehk tuleb, kägistab ära. Ostinud püssi ja muretsfenud hõbekuuli. Teomees pidanud iga õhtu metsast läbi minema. Sellepärast kannud alati püssi kaasas.

Korra jäenud teomees õhtu kauaks mõisa. Tee ääres lepitus kuulnud mees raginat. Kohe tulnud must tuju mehe poole. Mees seadnud püssi lastmisets walmis.

Must kogu hakanud karjuma: „Lase Lusi, lase, kui sull julgust on!“

Mees ei laisk, kõmmutanud mustale kogule pihta. Kohe kuulnud walju wingumist.

Mees waatama. Ei näha midagi muud kui nartsu tütkid.

Mehele hea meel, et kodukäijast lahti saanud. Wõtnud nartsu tütkid, wiinud koju. Kodu lüdenenud ahi parajalt. Mees nartsu tütkid ahju. Waewalt saanud aga ahju wiisata, kui lange kargatus läinud. Ahi laiali, tuba põlema.

Waewaga pääsnud mees tulest välja.

Kodukäijat ei nähtud sest saadik enam.

27. Kudas kodukäija püüfiga maha lasti.

J. Prooses Nigula Druft.

Ennemuiste furnud keegi ühes peres ära. Pärast furma hakanud kodu läima, igal neljapäewa õhtul.

Korra läinud peremees aidast filtu tooma. Näeb: kodukäija tuleb, suur õlletann käes, pakub juua. Pere- mees on aga targem, ei joo.

Teisel neljapäewa õhtul tuleb kodukäija jälle pere- mehele wasta, mesipuu kaenlas. Pakub peremehele mett. Ei mees wõta.

Peremees kartma, et ehk teised majarahwas kodukäija wõrku langewad. Läinud jellepärast oma häda mõisa- herrale kaebama.

Herra kuulnud mehe lugu pealt. Annud mehele hõbetuuli ja ütelnud: „Kui ta weel tuleb, siis lasse teda sellega püüfist!“

Peremees pannud hõbetuuli püüfi ja hakanud nelja- päewal kodukäijat walwama. Waadanud kaua aega afnast wälja. Wimalts kippunud uni peale.

Korraga näinud: kodukäija tulnud põhja poolt. Afna ligi jõudes näinud kodukäija mehe käes püüfi. Hüüdnud: „Ah, ja tahad mind maha lasta!“

Sell filmapilgul kõmmutanud mees kodukäijat. Kodu- käijast jäenud weel tükk rohelist pärmi järele.

28. Sündid eite murdmas.

M. Wäli Nõlwalt.

Rapla kihelkonnas Pihatu wallas elanud korra kuri wanaeit. Eit lausunud oma eluajal palju. See eit furnud ära.

Ühel õhtul näinud furnuaia waht eite hauast wälja tulewat ja koju poole minewat.

Kodu läinud jellesama pere poeg õhtu laudilt hoos- tele heinu alla wiistama.

Eit hüüdnud laudilt wasta: „Ära tule! Ma wiſkan iſe!“ Ja wiſanud ka tõesti ſületäie heinu laudilt maha.

Seſt ajast ſaadit käinud eit iga õhtu kodu.

Kolm nädalit peale eide ſurma tulnud mõisa teomehed Tallinnast wiinawoorist. Äkisti tulnud neile kari huntisid järele. Üks hunt hüpanud kõige tagumise mehe ree peale, tõmmanud wiina waadi otſa pealt midagi ſuhu ja läinud tagasi maha. Huntide ſeas kuulnud ſelle peale künnumist.

Teisel päewal olnud ſell kohal nagu ſinine ſuits maas. Seſt ſaadit kadunud eide kodu käimine.

29. Matuſe paiga nähtuſed.

J. Reitwelt Weelt.

Korra läinud kaks meest võſe üheſt mäest üle, ſuhu wanasti ſurnuid maetud. Mäe otſa jõudes kuulnud mehed ſelja taga ſuurt mürinat.

Waadanud tagasi, näinud: ſuur, muſt tõld, kaks hoost ees, sõitnud nende järele. Õigemale jõudes tunnud mehed, et neid nagu tuuleſt üles tõstetud. Kui nad pärast jälle maa peale tagasi langenud, jäenud mehed raskesse unesse ega hārganud enne ülesſe kui teiſe poole päewa ajal. Otſinud wantri ja hooste jälgi, aga ei leidnud midagi.

Seſt ſaadit ei tohtinud mehed ſealt enam võſe läbi käia. Korra tulnud mehed päewa ajal ſinna mäe peale ja jäenud natuke ſeiſatama. Tahtnud piibu peale tuld panna. Äkisti kuulnud enese taga nagu wāikſe lapse nutu äält.

Mees wadanud ringi. Näinud: üsna tema ligidalt hakanud maa ſeeſt mees ülesſe tõusma, lühike hall kuub ſeljas, läikivad waſknõõbid ees, walge, wāhe torujas müts peas.

Mees tõhkunud, jäenud nagu ſammas ſeiſma. Maa ſeeſt tõusnud mees läinud üsna mehe ligidalt mööda.

Mees näinud selgesti, et ta sugugi jalgu pole liigutanud. fiiski läinud edasi. Mehest mööda saades hakanud wõeras jälle maa alla wajuma. Maa alla kadudes kuulnud weel nagu wäikeste lapse nutu äält.

30. Mõisnikud kirikus kaarta mängimas.

J. Leppik-Punabu Paistust.

Harju Madise õpetaja näinud wanal ajal sagedasti enne kule laulu kirikus tuld. Õpetajal himu waatama minna, kes öösel kirikus. Rutsunud mitu meest enesega, wõtnud kiriku wõtmed, läinud kirikusse waatama.

Uwanud kiriku ukse. Näinud: altari ees oma tiheltonna furnud mõisnikud koos, mängiwad kaarta.

Õpetaja läinud kaardimängijate juurde.

Üks furnud mõisnik tõusnud lauast üles, firutanud kae õpetaja poole wälja ja ütelnud: „Tere!”

„Õpetaja wasta: „Tagane saadan!”

Sell filmapilgul kadunud kõik mängijad ära nagu maa alla.

Õpetaja pühitsenud kiriku uuesti ära.

Seft saadik ei näinud keegi enam ööse waimusid kirikus.

31. Peata mees.

J. Stemann Tapalt.

Udriki mõisa ligidal tapetud mees ära. Warsti jelle peale nähtud ööfiti enne poolt ööd seal peata meest tõndiwat.

Korra sõitnud üks mees hobusega seda teed. Korraga peata mees platsis. Peata mees astunud õige pikkamisi edasi. Hobuse mees tahtnud teda paremini näha saada. Rihutanud teise järele. Hobune jooksnud nii kudas jaksanud, aga peata meest kätte ei saa. Ei hakanud teine sellegi poolest kärmemini käima.

Umbes wersta maad taarutanud peata mees edasi, siis kadunud äkisti ära.

Hobuse mees rääkinud lugu õpetajale. Õpetaja tulnud, lugenud matmise sõnad seal ära, kus mees tapetud. Seft saadit ei nähtud seal enam peata meest.

Abram Renne suust.

32. Pealuu meest taga kiisamas.

J. Neublau Jootmaalt.

Ambla kirikuajal kaewanud kaks meest hauda. Haua põhjast tulnud furnu pealuu wasta. Pealuul olnud weel pikad juuksed külles.

Teine mees wõtnud juustest kinni ja wisanud pealuu minema. Pealuu kufunud maha, film nägu jäenud mehe poole.

Teine mees ütelnud: „Waata, kudas pealuu sinu otja wahib!”

Teine läinud, wõtnud juustest uuesti kinni, wisanud weel laugemale. Aga ikka nägu mehe poole.

Haud saanud walmis. Mehed läinud koju. Wistajal aga ei ööse rahu. Keegi wõtnud mehe karwust kinni, ütelnud: „Miks ja mind loopisid?”

Mees tõusnud ülesse. Ei näinud kedagi karwustajat. Läinud mehe filmad kinni, wõetud mees uuesti karwust kinni ja hüütud: „Miks ja mind loopisid?”

Mehel ei enam rahu kufagilgi. Läinud, pannud teisel päewal pealuu jälle haua põhja.

Ei sellegi poolest mehel weel rahu. Mitu ööd järke mööda käidud meest karwustamas, kuni wiimaks haud täiesti kinni maetud.

33. Sääreluu käest kolm pütti kulda.

J. Kivišäl Karššit.

Karšši Mäetülas Luuteše talu maa sees on talme mägi. Seal kuuldi wanasti tee ääres haledat oigamist. Öhtul ei julgenud sealt naljalt teegi mööda minna.

Üts julge mees, Naps-Hans, oli ammu juba oigamise lugu rahwa suust kuulnud. Ühel öhtul tulnud Hans mõisast. Seal kostnud talle eneselegi oigamise ääl kõrwu.

Hans wõtnud südame rindu, läinud tee pealt kõrwa kuusikusse waatama, kes seal oigab. Waadanud ja wahtinud, ei näinud midagi.

Witmaks ütelnud üts ääl: „Dšši mind üles ja laewa mulle haud. On haud walmis, siis wõta kura kae poolt haua jalutše nurgast kolm korda liiwa labidaga, sealt tuleb sulle püti täis kulda wasta. Mata mind maha, pool osa kulda wõta enesele, teine pool aga jaga kiriku waestele!“

Naps-Hans pannud oigamise äält terasemalt tähele. Leidnud koha ülesse, kust ääl tulnud. Leidnud nimelt sääreluu, mis, jeda äält teinud. Naps-Hans teinud, nagu ääl õpetanud.

Hauda laewates laewanud Hans püti täie kulda enesele, poole aga annud waestele.

34. Neetud neiu.

D. Hingenberg Tapalt.

Tapas wallas Saare metsa ligidal on „Paljasjaare“ koht. Nimi tuleb sest, et see koht wanasti üsna lage ja paljas olnud. Seal sündinud järgmine lugu.

Üts mees sõitnud hobuse wantriga sealt teed mööda. Päew olnud juba looja läinud. Korraga näinud mees

tee ääres ilusa neiu walges riides. Mees ei näinud ega saanud sugugi aru, kust see neiu sinna tulnud. Neiu palunud, et mees teda wantrile wõtaks ja edasi wiits.

Mees wõtnud. Sõitnud edasi. Korraga hakanud neiu paluma, et mees oma risti temale annaks. Mees kannud näe, risti taelas. Mees saanud aru, et see õige asi ei ole. Ei annud risti. Kui neiu edasi palunud, küsinud mees, mis ta ristiga tegema hakkab.

Neiu wasta: „Ma tahtsin wasta wanemate tahtmist mehele minna. Seda meest ei jallinud aga wanemad. Wanemad needsiwad mind ära. Sest saadik pian mööda maailma rändama kuni keegi mu peale hõlastab ja mulle risti annab. Ole hea mees, anna oma rist mulle!“

Mehele tulnud hirm peale. Hüüdnud kõhe: „Jumal Jsa, kudas ma oma risti sulle wõin anda! Kas ma siis ise sinu asemel pian hulkuma!“

Nende sõnade peale kadunud neiu niisama häliste ära nagu ta tulnud.

Teine kord näinud õpetaja sealt mööda sõites jeda- sama neiu. Neiu seisnud tee ääres. Hobused jäenud kohtudes seisma. Õpetaja saanud kõhe aru, et õige lugu ei ole. Rääkinud Jumala nimel, et tee ääres olija tema juurde koju tuleks. Sõitnud siis kutsjariga koju. Kutsjar jäenud waritsema, mill see imelik neiu õpetaja juurde tuleb. Läänud kõõli. Kuulnud: juba õpetaja noomis kedagi. Kutsjar waadanud ja näinud sellesama neiu, kes enne tee ääres seisnud ja hobused hirmutanud.

Õpetaja annud neiuale käsu lätte, et ta edespidi ennast inimestest piab eemal hoidma. Ütelnud teisele: „Minult tana ja lamba näol wõid sa ennast inimestele näidata!“

Selle peale kadunud neiu lamrist ära, ilma et kutsjar ta tuast wäljaminekist oleks näinud.

Mitmed inimesed näinud Paljasjaarel selle peale torra kana, torra lammast.

35. Poodud lapsed.

M. Luu Raatwerest.

Bana-Põltsama mõisas elanud enemuiste üks rehepapp. Selle juurde tulnud torra kolm ilusat neiud rehe ja hakanud tantsima. Rehepapp olnud ahju peal ja waadanud sealt neiude tantsu pealt. Kui kuleb kolmat lorda laulnud, läinud neiud rehest wälja ja kadunud nagu suits ära.

Nii wiisi läinud tantsu neiud iga ööse rehepapi segamas. Wiimaks tüdinenud rehepapp ära. Läinud targa läest nõu küsima.

Tark laskinud rehepappi kolmetahalise nõela wõtta, sellele öle kõrre niidi asemel taha ajada ja siis ühe neu külge wifata.

Järgmisel õhtul teinud rehepapp nii nagu tark õpetanud. Neiud tulnud rehe. Rehepapp wifanud ühele neiule nõelaga külge. Kohe jätanud neiu tantsimise pooleli ja ütelnud rehepapile: „Mees, mis sa minust tapad! Ma olen ju isegi tapetud!“

Rehepapp küsinud: „Kudas ma sind tapan? Ma ei taha ju kassi pojalegi wiga teha, weel wähem sulle. Ma tahan ainult teada saada, kes te olete!“

Selle peale kostnud tantsu neiu rehepapile: „Mina ja need teised neiud oleme need lapsed, keda emad salaja ära poornud! Me oleme hulkunud ja suureks kaswanud, ilma et keegi meid olets sõotnud ehk jootnud! Nii elame kuni wangist lahti pääseme!“

Seda kuuldes ütelnud rehepapp: „Kui tahate, läige minul iga ööse seltsiks. Nüüd tean ma, et turjad waimud ei ole!“

Neiud lubanud seda ja läinud oma teed.

Ras nad rehevappi veel vaatamas käinud, seda ma ei tea, aga et praegu veel õhus ümber hulguwad, seda usub ja kinnitab rahwas kindlasti.

36. Rahuta hing.

D. Hingenberg Tapalt.

Korra tulnud Ambla õpetaja õhtu haige juurest. Õpetaja tee läinud furnuatast mööda. Kui kutsar parajalt seal kohal sõitnud, kus kurjategijate hauad on, jäänud hobused nagu peetama ega tahtnud enam ruttu edasi minna. Neil olnud nagu heina tott jalus.

Õpetaja waadanud ja ütelnud siis kutsarile: „Pia kinni! Siin on elfinud hing, kes rahu ei leia!“

Kutsar pidanud hobused kinni. Õpetaja läinud wankri pealt maha. Süüdnud sellele heinatotile: „Tule, näita, kus ju haud on!“

Heinatott muutnud ennast nüüd suureks inimeseks ja läinud nagu leppide peal haua poole.

Süüdnud ühe haua juurde ja pugunud sinna sisse. Seal lugenud õpetaja furnumatmise sõnad, pidanud palwe ja tulnud siis ära.

Tagasi tulles ütelnud õpetaja kutsarile: „Lase nüüd jälle sõita! See oli elfinud hing, kes rahu ei leia. Nüüd wõib ta rahulikult puhata!“

Kutsar sõitnud koju. Reegi ei pidanud hobuseid enam kinni. Oli ju õpetaja matmata hinge nüüd Jumala sõnaga maha matnud.

37. Paljajalgne hing.

J. J. Kala Woorust.

Korra furnud ühes peres tütarlaps Mari ära ja maetud palju valu maha.

Hingede aeg tulnud kätte. Olnud hästi külm ilm ja maa kõvasti külmetanud.

Perenaine kuulnud neljapäeva õhtul öues olles, et tats nägemata waimu rääkinud: „Dotame siit pere Manni ka järgi, ta ei ja palju jalu nii ruttu järgi tulla!”

Teine wasta: „Dotame peale! Küll on wilets, kui ilmaist lahtudes enam jala warjugi ligi ei anta. Praegu on maa külmetanud. Ta waene laps lõhub külmetanud maa peal jalad ära!”

Perenaine lohtunud seda kuuldes wäga ära. Rahtsenud surma tunnini, et oma lapsese sulle, kingi jalga ei pannud.

38. Puupainaja hane näol.

J. Clemann Tapalt.

Ühel poisil käinud iga ööse painakas peal. Poisi näht olnud homiku märg, nagu oleks jõeist wälja tõmmatud.

Poisiks kurtunud lugu targale. Tark lubanud teisel päewal sinna waatama tulla.

Teisel päewal käinud poisiks kiriku. Tark olnud kirikuaias peal. Ütelnud poisile: „Waata, kus sinu tallaja oli!”

Poisiks näinud ühe hane haudade wahel paterdawat. „Woi seesama kuri loom siis käibli mind tallamas!” ütelnud poisiks ja tahtnud hane tallale joosta.

Tark aga teelanud. Ütelnud: „Ära ja puutu temasse! Seda wiisi wõib asi weel pahemaks minna. Parema waatame, kuhu ta läheb.”

Natukesel aja pärast pugunud hani ühest august sisse. Kadunud ühte hauda ära.

Tark käinud karmesti sinna, lõõnud kolm korda jala kannaga augu peale ja ütelnud ise: „Kui ja sees oled, siis piad ka sinna jääma!”

Seest saadil kadunud poisi painakas ära. Poisiks saanud edespidi jälle rahulikult puhata.

Hans Baaderi juust.

39. Liivamäe tüdruk.

J. Neublau Jootmalt.

Koosna farjamõisal Suugal on üks wana matmise loht liivamägi. Sinna maetud sõja ajal furnuid.

Korra tulnud üks Koosna teomees teolt, warastatud rukkii tott seljas. Liivamäest mööda minnes näinud ta üht walget tüdrukut mäe peal istumat ja naerwat.

Teisel õhtul läinud mees sealt jälle mööda, aga ilma kotita. Jälle istunud tüdruk seal. Mees mõtelnud: Mis inimene see piaks olema? Läänud tüdruku juurde, küsinud: „Kes sa oled? Mis sa siin istud?“ Tüdruk ei wastanud sõnagi. Naernud aga.

Mees mõtelnud tüdruku waimu olewat. Läänud oma teed. Õhtul tulnud see tüdruk aga mehe juurde. Ööse kadunud jälle ära. Teisel ja kolmandal õhtul niisama. Sulane küsinud jälle, kes tüdruk on. Tüdruk naernud ainult wasta.

Sulane rääkinud lugu peremehele. Peremees sidunud õhtul ukse kinni, teinud kribidiga ukse peale risti, et tüdruk sisse ei saaks. Aga öösel tulnud tüdruk peremehele painajaks peale. Kõhunud ja mudinud peremeest, et küll saanud. Nii mitu ööd ühte järke.

Wiimaks läinud peremees targalt nõuu küsima. Tark õpetama: „Waata, su tua ukse piida sees on oherbi auk. Pane sinna kadakane prunt ette, lõika rist prundile otja, siis oled painajast lahti.“

Peremees teinud nii. Päewa läinud peremees sulasega riidu. Sulane wõtnud jalaja prundi augu eest ära.

Öösel haakanud peremees asemel unistama. Sulane pannud prundi augu ette, et painaja wälja ei saaks.

Kui peremees painaja käest lahti saanud, wõtnud tule üles. Näinud näinud: elus tüdruk istunud ahju rebedi pulga peal. Peremees pidanud tüdruku tuast wälja wiistama, aga mõtelnud: „Küll sa ise wälja lähed!“

Teisel homikul hakanud tüdruk aga pererahwa seas tööle ja teinud niisama tööd nagu teisedki! Nasta läinud mööda. Peremees mõelnud tüdrukut ära kosida.

Tüdruk naernud selle peale suure äälega ja ütelnud: „Ristiinimene mängib waimudega“.

Peremees jäenud mõtlema ja jätnud nõuu tatti. Sest saabil jäenud tüdruk wäga kurwaks ja nutnud iga õhtu magama minnes. Ei ütelnud kellegile, mispärast. Pühapäew, kus teised kirikusse läinud, läinud tüdruk liiwamäele nutma. Teine aasta jõudnud mööda, siiski tüdruk nutnud edasi.

Peremees mõelnud: „Saab, mis saab, aga mina tahan ta enesele wõtta. Ülekohus oleks niisugust ilusat tüdrukut iga õhtu nutta lasta!“

Tüdruk olnud kosjateubaga rahul. Mindud laulatusele. Laulatuselt koju tulles ütlelnud pruut pulmalistele: „Tulge, ma näitan teile oma haua, kus ma torra maganud!“

Läinud pulmalistega liiwamäele. Seal ütelnud: „Korra olin ma õnnelik pruut. Minu õnne riisustiwad aga kurjad soldatid. Laulatusele sõites tapsiwad Rootsi soldatid siin liiwamäel mu peigmehe ära. Ma ise jõudsin soldatite eest metsa põgeneda. Pärast sõda läksin ma peigmehe furnukeha otsima. Tahtsin seda maha matta. Küüdis furnukeha otsides sattusin aga minagi soldatite kätte. Nad ütlesiwad: „Sa piad surema! Su waim piab seni rändama, kuni keegi ennast sinuga laulatada lasseb. Siis saad sa igawese rahu kätte!“ Soldatid tapsiwad mind ära. Enam kui sada aastat on mu waim rahu otsinud, aga ei ole siia maale leidnud!“

Selle peale kadunud pruut ära. Ilma pruudita läinud pulmalised koju. Eluajaks jäenud peigmees peigmeheks.

40. Herra kodukäijaks ja luupainajaks.

U. Kadani! Kroonlinnast.

Korra furnud üks wäga ahne ja tige mõisaherra ära. Matufelt tagasi tulles leidnud sellesama herra tutsar Hans tee pealt maast parema läe raudse sõrmkonda. Hans mõelnud: „Wotan ära, ehk läheb wähest tarwis!”

Nelja nädali pärast hakanud ses mõisas hoostel painatas peal täima.

Ühel õhtul läheb tutsar talli wälwama. Wõtab leidnud raudse konda ligi. Loomade waewaja ei lase ennast kaua oodata. Pea näeb Hans oma endise herra tallis.

Hans läheb herrale wasta, raudkinnas läes. Herra teretas Hansu. Rätt tatsudes sai herra Hansust hoopis teised mõtted. Herra lohe küsima: „Kas sa siis la furnud oled?”

Hans wasta: „Ega ma muidu siin oleks! Olen sellesama pärast wäljas, mis sinagi!”

Herra laskis Hansu nüüd hoostele painajaks minna.

Hans hõderus oma raudkondaga hobusid, nii et need hirnusiwad.

Wiimaks ütles herra: „Küll saab! Lähme nüüd mõisa! Mina lähen prouad waewama, sina mine peretuppa tüduruid waewama!”

Nii sündiski.

Hans wiitis aga oma aja kuteksilauluni muutu ära. Siis ütles herra: „Nag läes minna!”

Lähewad furnuaiale.

Herra ütles: „Noh Hans, näita nüüd mulle oma hauda!”

Hans wasta: „Herra näitab omal esiteks!”

Lähemad herra haua juurde. Jälle ütleb herra:
„Mine ja eel sisse!”

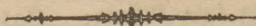
Hans aga tellib herrad eel minna.

Hauaolnud wäike auk. Herra pugunud sealt sisse. Nii pea aga kui herra alla läks, lõi Hans kolm torda pahema jala kannaga augu peale ja ütles: „Ei saa enam! Ei saa enam! Ei saa enam!”

Nüüd alles sai herra aru, et Hans elus inimene oli. Ütles hauast: „Olefin ma jeda ennem teadnud, ma olefin siin puruks teinud!”

Hans läks mõisa ja rääkis prouale lugu üles.

Et herra prouale enam luupainajaks ei tulnud, kinkis proua Hansule palju raha.

S i s u.

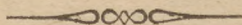
Gimene jagu. (Seletused).

nr.		Leht.
I.	Tallinna tontide tants. (Geskone asemel).	3
II.	Kolmed kodukäijad	21
III.	Kes hakab kodu läima.	23
IV.	Mill ilmub kodukäija	30
V.	Kudas ilmub kodukäija	33
VI.	Mis teeb kodukäija	37
VII.	Kudas kodukäija eest ennast hoida	46
VIII.	Kudas kodukäijat ära kaotada	53
IX.	Hulkujad hinged.	63
X.	Söömas käijad hinged.	68
XI.	Külmking.	78
XII.	Kas on luupainaja kodukäijaga sugulane	83

Teine jagu. (Jutud).

1.	Kodukäija tembud	90
2.	Nüüd saab koju	91
3.	Herra koera ja sia näol	92
4.	Kodukäija mõisas.	93
5.	Mehe hirmutaja	64
6.	Tangu pudru sööja kodukäija	95
7.	Kodukäija kändmas	96
8.	Hallits härjats saanud kodukäija	97
9.	Laps ahju.	98

Nr.		Lehek.
10.	Tüdrut kodukäija eest jooksmas	99
11.	Uh, oled ja toa siin.	100
12.	Õitlemine kodukäijaga	101
13.	Kodukäija kodu söömas	103
14.	Kodukäija karjapoissi taga ajamas	103
15.	Ilma ninata kõster	104
16.	Varas kodukäijaga kimpus	105
17.	Surnu sõrmus	106
18.	Mees lasseb kodukäijat püssiga	106
19.	Raisterahwad surnut walwamas	107
20.	Kodukäija nõõride nõudmine	108
21.	Rootsi Riisu tembud	109
22.	Herrad saavad wanapagana läest peksa	110
23.	Rudas püha Jüri kutsitab kodukäija murd- siwad	111
24.	Püha Jüri kutsitab	111
25.	Surnud peremees	112
26.	Lastud kodukäija	113
27.	Rudas kodukäija püssiga maha lasti	114
28.	Gundid eite murdmas	114
29.	Matusepaiga nähtused	115
30.	Mõisnikud kirikus taarta mängimas	116
31.	Peata maas	116
32.	Pealuu meest taga kiusamas	117
33.	Sääreluu läest kolm püti tulda	118
34.	Reetud neiu	118
35.	Poodud lapsed	120
36.	Rahuta hing	121
37.	Paljajalgne hing	121
38.	Luupainaja hane näol	122
39.	Siivamäe tüdruk	123
40.	Herra kodukäijaks ja luupainajaks	124

St. Peter's Church

on the 1st of June 1881

St. Peter's Church. The church is a fine specimen of the Gothic style, and is one of the most beautiful in the city. It was built in the year 1881, and is now the property of the St. Peter's Church Society. The church is situated in the heart of the city, and is easily accessible by all the principal roads. The church is a fine specimen of the Gothic style, and is one of the most beautiful in the city. It was built in the year 1881, and is now the property of the St. Peter's Church Society. The church is situated in the heart of the city, and is easily accessible by all the principal roads.

St. Peter's Church

K. Pöderi kulul Narwas

on järgmised uued raamatud ilmunud:

Krati-raamat. Katse tulihänna ja ta suguseltsi seletuses ja 40 juttu tulihännast, puugist ja wedajast. Kirjutanud Mag. Nooli-Aleksander. 1895.

Luupainaja. Seletused luupainaja kohta ja 25 juttu luupainajast. 1896.

Hind 25 kop.

Kõidetud 10.dets.1930.

